

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Lukáš Dořičák

**Střet ochrany vlastnického práva a dobré víry při nabývání věcí nezapsaných ve
veřejném seznamu**

Diplomová práce

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Střet ochrany vlastnického práva a dobré víry při nabývání věcí nezapsaných ve veřejném seznamu*“ vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Novém Jičíně dne 30. 3. 2016

Lukáš Dořičák

Anotace

S účinností od 1. ledna 2014 byla do českého právního řádu zavedena úprava nabytí od neoprávněného, která platí obecně pro všechny subjekty soukromoprávních vztahů - cílem této diplomové práce je tak uceleně a komplexně rozebrat problematiku takového nabývání vlastnického práva k věcem nevidovaným ve veřejných seznamech v kontextu nové soukromoprávní úpravy. Její aspirací je též zodpovězení otázek s tímto tématem souvisejících a představení vlastního pohledu na dílčí aspekty této materie.

Abstract

Effective as of January 1, 2014, legislation governing the acquisition of the right of ownership from a non-entitled person was introduced into the Czech legal system. The legislation applies to all subjects of private law transactions. The aim of the thesis has been to deliver, within the context of the new private law legislation, a full and comprehensive analysis of such acquiring the ownership of things that are not listed in a public register. The thesis also aspires to answer questions related to this topic and to present the author's own view of some of the aspects of the matter.

Klíčová slova

Vlastnické právo, dobrá víra, nabytí vlastnického práva, neoprávněný

Key words

Right of ownership, good faith, acquisition of the right of ownership, non-entitled person

Poděkování

Chtěl bych na tomto místě srdečně poděkovat vedoucímu mé diplomové práce, panu JUDr. Petru Bezouškovi Ph.D., za odborné vedení, věcné připomínky a vstřícný přístup při vypracování této práce. Děkuji rovněž své přítelkyni a rodině za poskytnutou podporu po celou dobu studia.

Obsah

Úvod	9
1 Obecná východiska k nabytí od neoprávněného	12
1.1 Dobrá víra v objektivním slova smyslu	12
1.1.1 Vymezení objektivní dobré víry	13
1.1.2 Aktivní a pasivní složka	14
1.2 Dobrá víra v subjektivním slova smyslu.....	15
1.2.1 Vymezení subjektivní dobré víry	15
1.2.2 Definiční znaky dobré víry	17
1.2.3 Koncepce dobré víry.....	20
1.2.4 Z perspektivy jaké osoby se posuzuje dobrá víra?	22
1.3 Vymezení zásady ochrany vlastnického práva a souvisejících pojmů	23
1.4 Sřet ochrany vlastnického práva a ochrany dobré víry a zásada Nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet	27
1.5 Právní povaha způsobu nabytí vlastnického práva od neoprávněného.....	29
1.6 Nabytí od neoprávněného či nevlastníka?	30
2 Obecné předpoklady nabytí od neoprávněného.....	33
2.1 Předmět nabytí	33
2.2 Platný právní titul.....	37
2.3 Úplatnost nabytí.....	38
2.4 Požadavek jednání převodce vlastním jménem	40
2.5 Různá hospodářská či právní identita nabyvatele a převodce	40
2.6 Dobrá víra nabyvatele	41
2.6.1 Presumpce dobré víry	43
2.6.2 Okamžik posuzování dobré víry u nabyvatele	47
2.7 Dílčí závěr.....	49
3 Skutkové podstaty nabytí od neoprávněného	50
3.1 Privilegovaného způsoby nabytí od neoprávněného	50
3.1.1 Nabytí ve veřejné dražbě	52

3.1.2	Nabytí od podnikatele při jeho podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku.....	53
3.1.3	Nabytí za úplaty od někoho, komu vlastník věc svěřil.....	56
3.1.4	Nabytí od neoprávněného dědice, jemuž bylo nabytí dědictví potvrzeno.....	58
3.1.5	Nabytí při obchodu s investičním nástrojem, cenným papírem nebo listinou vystavenými na doručitele, nebo při obchodu na komoditní burze.....	60
3.2	Nabytí použitých movitých věcí od podnikatele, který při své podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku obchoduje takovými věcmi.....	61
3.2.1	Věci ztracené	63
3.2.2	Věci svémocně odňaté	64
3.2.3	Vindikace použité věci ze strany vlastníka.....	66
3.3	Nabytí od neoprávněného podle generální klauzule.....	70
3.3.1	Věci pozbyté činem povahy úmyslného trestného činu	71
3.3.2	Vindikace věci ze strany vlastníka	73
3.3.3	Některé další případy nabytí věci od neoprávněného v NOZ	76
4	Některé související otázky	80
4.1	Omezení vztahující se k nabývání od neoprávněného	80
4.2	Okamžik vzniku vlastnického práva	83
4.3	Důsledky nabytí od neoprávněného	84
	Závěr.....	88

Přehled použitých zkratek

NOZ	Zákon č. 89/2012., občanský zákoník.
OZ	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
ObchZ	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník ve znění pozdějších předpisů.
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
EŘ	Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
PZ	Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.
ZOS	Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů.
ZoCL	Zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví a o změně a doplnění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů.
ZPKT	Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů.
ZoVD	Zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů.
KatZ	Zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí.
ZKB	Zákon č. 229/1992 Sb., o komoditních burzách, ve znění pozdějších předpisů.
OZO	Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský, ve znění císařského nařízení č. 69/1916 Ř. z. účinném ke dni 1. ledna 1917.
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
Listina	Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
ABGB	Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (obecný občanský zákoník).
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch (německý občanský zákoník).
ÚS	Ústavní soud České republiky.
NS	Nejvyšší soud České republiky.
NSS	Nejvyšší správní soud České republiky.

OGH Der Oberste Gerichtshof (Nejvyšší soud Rakouské republiky).
ČR Česká republika.
Sp. zn. Spisová značka.
KANCL Komise pro aplikace nové civilní legislativy při Ministerstvu spravedlnosti.
(...) Část citace vynechaná

Úvod

V předložené práci se zaměřuji na problematiku střetu zásady ochrany vlastnického práva a ochrany dobré víry¹ při nabytí věcí, které se nezapisují do veřejných seznamů. Cílem práce je tak poskytnutí komplexního pojednání o koncepci nabytí vlastnického práva² k těmto věcem od neoprávněného v kontextu nového soukromoprávního kodexu. Předmětem zájmu budou jen nabytí vlastnického práva, která můžeme považovat za nabytí okamžitá.³

Úprava nabytí od neoprávněného s dosahem na všechny subjekty soukromoprávních vztahů (jak ve vztahu k věcem evidovaným ve veřejných seznamech, tak i neevidovaným) byla do českého právního řádu zavedena s účinností od 1. ledna 2014. Lze konstatovat, že tím došlo k překonání předchozí dichotomie občanskoprávního a obchodněprávního přístupu k problematice nabytí od neoprávněného. Zatímco úprava v OZ mimo několika málo zákonem předvídaných situací (nabytí od nepravého dědice, nabytí vlastnického práva při prodeji nevyzvednuté věci zhotovitelem atd.) nabytí od neoprávněného nepřipouštěla, ObchZ naopak tento vznik vlastnického práva předpokládal v rámci úpravy kupní smlouvy.⁴ Přijetí této regulace je třeba jednoznačně přivítat, neboť předchozí právní stav v této oblasti byl v porovnání s ostatními členskými státy Evropské unie nedostatečný. Český zákonodárce tak v řešení střetu institutu ochrany subjektivní dobré víry a ochrany vlastnického práva „*stojících v tomto smyslu v protikladu a usilujících nalézt v určitém historickém kontextu míru svého uplatnění*“ nachází tento kompromis ve výraznější ochraně dobré víry oproti předešlému stavu.⁵

Přes výše uvedené je třeba k této úpravě přistupovat kriticky a obezřetně, neboť nabízí širokou škálu různých situací, k nimž může v praxi dojít a jejichž řešení není zákonem explicitně upraveno. V důsledku tohoto stavu vyvstávají otázky, jak některé konkrétní situace řešit a zákonný text vykládat tak, aby zvolená interpretace co nejvíce korespondovala s úmyslem zákonodárce a odpovídala zamýšlenému kompromisu při střetu zásady ochrany vlastnického práva a dobré víry. Lze říci, že v mnoha ohledech budou předmětná ustanovení

¹ Je-li v této práci užito označení „dobrá víra“ či „dobrověrné postavení“, „dobrověrný nabyvatel“ (apod.) bez bližšího upřesnění, zda se jedná o subjektivní či objektivní kategorii dobré víry, je těmito výrazy myšlena dobrá víra ve svém subjektivním významu.

² Předmětem této práce tedy není např. nabytí zástavního práva od neoprávněného ve smyslu § 1343 odst. 2 NOZ.

³ Na základě daného kritéria se toto nabytí liší od vydržení, které je závislé – na rozdíl od nabytí od neoprávněného – na uplynutí vydržecí doby. Oproti tomu od neoprávněného nabyvatel věc ihned po splnění podmínek nabytí od neoprávněného. Z časového hlediska tak nabývá zpravidla obdobně jako u převodu věci od osoby oprávněné. Srov. THÖNDEL, Alexandr. In ŠVESTKA, Jirí a kol. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek III (§ 976 až 1474)*. 3. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 309.

⁴ Úplný výčet případů nabytí od neoprávněného v kontextu OZ i ObchZ podává např. Petr, srov. PETR, Bohuslav. Zásada „*nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*“ a problematika nabytí od nevlastníka. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 20, s. 696.

⁵ HURDÍK, Jan, LAVICKÝ, Petr. *Systém zásad soukromého práva*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 171.

teprve dotvářena výkladem právní vědy a soudní praxe. Výše uvedený stav proto naskýtá prostor pro analýzu a nastínění vlastního pohledu při zodpovídání vyvstanuvších otázek. V této práci jsem si vytyčil za cíl analyzovat především, zda se pro všechny případy nabytí od neoprávněného v NOZ uplatní jedna univerzální koncepce dobré víry či zda se podoba dobré víry v jednotlivých klauzulích a způsobech nabytí od neoprávněného liší. Dále se chci zabývat otázkou, zda nabyvatel od neoprávněného přebírá automaticky též závady váznoucí na převáděné věci či nikoliv. Svou pozornost chci též soustředit na určení okamžiku, k němuž se dobrá víra nabyvatele od neoprávněného posuzuje, a rovněž na stanovení okamžiku, kdy se v jednotlivých skutkových podstatách dobrověrný nabyvatel stává vlastníkem převáděné věci.

Uvedené téma jsem si vybral hned z několika důvodů. S ohledem na výše uvedené je zřejmé, že takto pojatá materie je v českém právním řádu novotou, a tudíž i velmi aktuálním a v právní vědě diskutovaným tématem, o aktuálnosti svědčí existence velkého množství kvalitních (bohužel rovněž méně kvalitních) pramenů, z nichž lze čerpat a jejichž závěry je možné podrobit též kritickému přístupu. Předložená práce se tak neomezuje pouze na přejímání názorů již právní doktrínou vyřčených, nýbrž se vůči těmto publikovaným stanoviskům mnohdy vymezuje a usiluje též o poskytnutí jiných možných úhlů pohledu při nazírání na dílčí aspekty vykládané problematiky. Ve zvoleném tématu se rovněž projevují mnohé další změny, jíž v důsledku rekodifikace doznalo české soukromé právo (např. východisko konsenzuálního pojetí převodu⁶ vlastnického práva, nemožnost usuzovat neplatnost z pouhé absence oprávnění nakládat s předmětem právního jednání ale i mnohé další), což již tak přelomové chápání nabývání od neoprávněného posouvá do ještě rozličnější roviny oproti předchozímu stavu. Právní úprava nabytí od neoprávněného má rovněž výrazné právní konsekvence s jinými právními instituty (např. s řádným či mimořádným vydržením, reinvidikačními žaloby a dalšími), tato oblast dle mého názoru není v odborné literatuře dostatečně vyřešena, proto bych se jí rád ve své práci věnoval a představil svůj pohled na daná témata.

Práce se skládá z úvodu, čtyř základních kapitol, které jsou dále členěny do podkapitol, ty případně též do dílčích podkapitol, a závěru.

První kapitola bude spočívat v přiblížení obecných východisek nabytí od neoprávněného. Po teoretické rovině se zaměřením na vymezení obou podob dobré víry (s důrazem především na subjektivní pojetí a její koncepce projevující se v zákonném textu),

⁶ Pro zjednodušení výkladu je v této práci v souvislosti s nabytím od neoprávněného užíván termín “převod”, byť tento termín společně s pojmem „přechod“ spadá pod kategorii derivativního nabývání vlastnického práva, přičemž nabytí od neoprávněného představuje originární způsob nabytí (o tom však blíže v dalším výkladu).

zásady ochrany vlastnického práva a na možná řešení jejich střetu. Pozornost bude upřena též na explikaci zásady *Nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*, z níž koncepčně nabytí od neoprávněného představuje výjimku. Budu se zabývat rovněž zodpovězením otázky, zda má v českém právu nabytí od neoprávněného originární či derivativní povahu nabytí vlastnického práva, a vysvětlím důvody terminologického posunu v chápání převodce jako neoprávněného nikoliv nevlastníka oproti předešlé úpravě.

Druhá kapitola bude zaměřena na vytknutí a rozbor obecných předpokladů nabytí od neoprávněného společných všem skutkovým podstatám nabytí od neoprávněného. Zvýšená pozornost pak bude upřena na uplatnění presumpce dobré víry a určení okamžiku posuzování dobré víry nabyvatele v jednotlivých klauzulích nabytí od neoprávněného.

Třetí kapitola je věnována jednotlivým klauzulím nabytí od neoprávněného. Kritickému zkoumání je zde podroben nejen zákonný text, ale rovněž komentářová, ale i jiná odborná literatura zaměřující se na tuto oblast.

Poslední kapitola bude orientována na otázky související s nabytím od neoprávněného, především na nároky vyplývající osobám, jímž v důsledku tohoto nabytí vlastnického práva či jeho následného pozbytí bylo zasaženo do jejich majetkové sféry. Budu se rovněž soustředit na určení okamžiku, kdy v jednotlivých případech vzniká vlastnické právo dobrověrného nabyvatele a limity, které jsou nabytí od neoprávněného zákonem kladeny.

1 Obecná východiska k nabytí od neoprávněného

Předtím, než bude možné komplexně rozebrat a pojednat o tématice nabytí od neoprávněného, je nezbytné si vymezit některá základní východiska a pojmy, z nichž úprava vychází a které používá. Nabytí od neoprávněného představuje ve své podstatě střet dobré víry a vlastnického práva, resp. zákonné vyjádření jeho řešení. V následující kapitole bude proto rozebrána dobrá víra v obou svých základních podobách a zásada ochrany vlastnického práva. Pozornost bude věnována rovněž zásadě *Nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*, která je obecným principem, z něhož nabytí od neoprávněného představuje výjimku. V této kapitole se rovněž zaměřím na určení způsobu nabytí vlastnického práva při nabývání věci od neoprávněného. Předmětem zkoumání budou i určité terminologické aspekty související s problematikou nabytí od neoprávněného (rozdíl mezi neoprávněným a nevlastníkem a další).

1.1 Dobrá víra v objektivním slova smyslu

Dobrá víra se v českém právním řádu vyskytuje v obou svých základních pojetích, a to v objektivní a subjektivní podobě. Pro problematiku nabytí od neoprávněného je stěžejní především dobrá víra ve svém subjektivním pojetí, neboť právě požadavek takové dobré víry nabyvatele je základem pro případný vznik vlastnického práva nabyvatele od neoprávněného tj. tvoří skutkovou podstatu klauzulí nabytí od neoprávněného. Důkladné rozlišení subjektivní a objektivní podoby dobré víry je pak důležité pro správné porozumění obsahu těchto institutů v jednotlivých jejich projevech. Někteří autoři však toto rozdělení přejaté do zákonného textu⁷ kritizují, neboť dobrá víra v subjektivním a objektivním pojetí nemohou být aplikovány jedna bez druhé.⁸ Jiní tento koncept zastávají jako terminologicky lépe uchopitelný a správnější, přičemž tvrdí, že z vyjádření v zákoně lze poměrně jednoduše zjistit, kterou z těchto dvou forem má zákonodárce v konkrétním případě na mysli.⁹ Na čem se oba tábory shodují je kritika terminologického nesouladu v NOZ užívaných vyjádření pro subjektivní dobrou víru. Zákon totiž pro označení osoby, která jedná v subjektivní dobré/zlé víře (viz výklad dále) užívá rovněž výrazy „pocitivý“, „nepocitivý“, které mohou evokovat kategorii dobré víry v objektivním slova

⁷ § 6 a § 7 NOZ.

⁸ Srov. PELIKÁNOVÁ, Irena, PELIKÁN, Robert. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. I. Obecná část*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s 37 - 38.

⁹ TĚGL, Petr. K úpravě dobré víry v návrhu nového občanského zákoníku. *Bulletin Advokacie*, 2011, roč. 2011, č. 1-2, s. 39; TĚGL, Petr. *Dobrá víra v občanském právu*. Praha, 2008. Doktorská disertační práce. Univerzita Karlova. Právnická fakulta, s. 28.

smyslu.¹⁰ V následujícím pojednání budou vymezeny obě figury dobré víry, v této podkapitole se však nejprve zaměříme na objektivní dobrou víru.

1.1.1 Vymezení objektivní dobré víry

V objektivním smyslu dobrá víra vyjadřuje princip poctivosti¹¹ a důvěry (v jiných zemích označený též jako *Fair Dealing* nebo *Fair Use*, *Good faith*, popř. *Good faith and fair dealing*, *Treu und Glauben*, *Redlichkeit*, *redelijkheid eb bilijkheid*, *dobra wiara*, *buona fede*, *bonne foi atd.*).¹²

V české právní vědě lze nalézt několik vymezení takto chápané dobré víry, představme si proto některé z nejzdařilejších. Telec o principu poctivosti hovoří jako o „*mravní a právní ctnosti neboli o hodnotě slušnosti a spolehlivosti, stejně jako i o rozumnosti a v jistém odstínu též o oprávněné očekávatelnosti druhým (...). Souhrnně pak lze mluvit o přiměřenosti, tudíž i o spravedlnosti.*“¹³

Tégl dobrou víru v objektivním slova smyslu označuje za „*jakousi generální klauzuli (pravidlo chování) odkazující na jisté obecné morální hodnoty, a to hodnoty povšechně uznávané a akceptované ve společnosti.*“¹⁴ Dobrá víra tedy plní funkci určitého objektivního korektivu sloužícího jako východisko při poměrování, zda konkrétní subjekt jednal v konkrétní situaci mravně, společensky přijatelně a poctivě či nikoliv.

Podle Balarina je dobrá víra v tomto pojetí „*metodický pojem, jejím primárním úkolem není obsáhnout určitou a priori danou množinu přípustných nebo nepřípustných jednání, ale dát kritéria, jak dosáhnout žádané kvality jednání. Z požadavku dobré víry např. nelze samo o sobě dovodit, že mimořádně vysoká kupní cena je nepřipustná (laesio enormis), ujednání o takové ceně ale musí být poctivě dosaženo – nikoli třeba tak, že prodávající zneužije nezkušenosti kupujícího. Dobrá víra tedy předpokládá základní respekt k zájmům partnera a je výrazem ideje loajality (spolupráce), která stojí v základu smluvního práva.*“¹⁵

Ač je dobrá víra v objektivním smyslu výslovně vyjádřena v zákonném textu „*každý má povinnost jednat v právním styku poctivě*“¹⁶, toto vymezení operuje s tzv. neurčitým právním

¹⁰ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek I - § 1-117. Obecná ustanovení*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 134.

¹¹ V této práci je používán termín „právní zásada“ a „právní princip“ promiscue.

¹² MELZER, Filip, TÉGL, Petr. *Povinnost jednat v právním styku poctivě* [online]. Bulletin Advokacie.cz, 5. prosince 2014 [cit. 4. února 2016]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/povinnost-jednat-v-pravnim-styku-poctive?browser=mobi>>.

¹³ TELEC, Ivo. *Poctivost a důvěra, dobrá víra, dobré mravy, veřejná morálka a veřejný pořádek*. Právní rozhledy, 2011, roč. 19, č. 1, s. 1.

¹⁴ TÉGL, Petr. *Dobrá víra v občanském právu...*, s. 12.

¹⁵ BALARIN, Jan. Poznámky k (absenci) principu dobré víry v návrhu občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, roč. 2011, č. 1-2, s. 27.

¹⁶ § 6 odst. 1 NOZ.

pojmem - poctivostí. Jedná se tedy o tzv. otevřenou normu (*open texture, open concept*), typové určení a upřesnění toho, co v konkrétním případě spadá pod poctivé jednání a co už nikoliv, proto může poskytnout jedině soudní praxe, potažmo právní věda. Takto pojímaná dobrá víra v souladu s výkladovou judikatorní praxí NS „*patří k právním normám s relativně neurčitou (abstraktní) hypotézou, tj. k právním normám, jejichž hypotéza není stanovena přímo právním předpisem a které tak přenechávají soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností.*“¹⁷ Soud bude v konkrétním případě posuzovat jednání subjektů v právním styku podle rozličných hledisek, např. „*čestnost, poctivost, otevřenost, věrnost, např. obchodního či jiného zástupce, předvídatelnost druhým, zřetel na zájem druhého (pozornost, zohlednění, očekávání), spoleh na druhou stranu (reasonable reliance) apod.*“¹⁸

V této souvislosti však uvedený koncept nebývá přijímán bez výtek, v zahraničí totiž někdy bývá rovněž předmětem kritiky, neboť – podle odpůrců – koncentruje přílišnou výkladovou a rovněž rozhodovací moc do rukou soudců, což může vést k jejímu zneužití. V důsledku toho může dojít rovněž k narušení právní jistoty.¹⁹

Objektivní dobrou víru chápeme jako obecnou právní zásadu, ústřední princip soukromého práva.²⁰ V takto pojímané dobré víře je možné taktéž spatřovat zásadu, která stojí v kontrapozici vůči zásadě autonomie vůle.²¹ Objektivní dobrá víra pak plní základní funkce společné všem obecným právním zásadám, a to funkci normotvornou (legislativní), interpretační a aplikační, ale i některé další, jako funkci korektivní či doplňující.²²

1.1.2 Aktivní a pasivní složka

Někteří autoři rozlišují tzv. aktivní a pasivní složku principu poctivosti. Aktivní složkou rozumí aktivní konání vůči jiné osobě, které splňuje požadavky slušnosti, férovosti a není zaměřeno na oklamání, podvedení, poškození či uvedení druhé strany závazku v omyl.²³ Tato

¹⁷ Rozhodnutí NS ze dne 23. ledna 2001, sp. zn. 29 Cdo 228/200, ze dne 25. října 2004, sp. zn. 33 Odo 538/2003, ze dne 7. prosince 2004, sp. zn. 33 Odo 1244/2004, ze dne 16. března 2005, sp. zn. 33 Odo 29/2005 a ze dne 30. dubna 2015, sp. zn. 33 Cdo 5167/2014.

¹⁸ TELEČEK, Ivo. Poctivost a důvěra..., s. 2.

¹⁹ MELZER, Filip, TĚGL, Petr. *Povinnost jednat v právním styku poctivě* [online]. Bulletin Advokacie.cz, 5. prosince 2014 [cit. 4. února 2016]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/povinnost-jednat-v-pravnim-styku-poctive?browser=mobi>>.

²⁰ HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1998, s. 125; MELZER, Filip, TĚGL, Petr. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník - velký komentář...*, s. 107.

²¹ HURDÍK, Jan. Dobrá víra. *Právník*, 2007, roč. 146, č. 5, s. 570.

²² V podrobnostech srov. MELZER, Filip, TĚGL, Petr. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník - velký komentář...*, s. 114 – 119; NOVÝ, Zdeněk. *Dobrá víra jako princip smluvního práva v mezinárodním obchodu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 46.

²³ MELZER, Filip, TĚGL, Petr. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník - velký komentář...*, s. 112.

složka je vyjádřena v obecném zákonném postulátu § 6 odst. 1 NOZ stanovujícím povinnost každého subjektu jednat v právním styku poctivě.

Pasivní složka spočívá v možnosti oprávněné strany spoléhat na poctivost smluvního partnera. Jedná se tedy o stav, kdy subjekt oprávněně při kontraktaci spoléhá na to, že druhá strana s ním bude jednat slušně, férově a bez jakékoliv snahy jej oklamat, podvést, poškodit či uvést v omyl. V textu zákona je tato složka vyjádřena v tzv. presumpci dobré víry uvedené v § 7 NOZ, který stanoví „*Má se za to, že ten, kdo jednal určitým způsobem, jednal poctivě a v dobré víře.*“ Tato vyvratitelná domněnka tedy navazuje na aktivní složku stanovující všem subjektům právních vztahů jednat poctivě v tom, že zakládá ospravedlnitelné očekávání takového poctivého jednání ze strany smluvních partnerů. V této podobě se dobrá víra částečně přibližuje ke konstrukci dobré víry v subjektivním slova smyslu (k tomu blíže dále).²⁴

1.2 Dobrá víra v subjektivním slova smyslu

1.2.1 Vymezení subjektivní dobré víry

Zatímco objektivní dobrá víra představuje mravní kategorii vyjadřující povšechně uznávané etické hodnoty vlastní určité společnosti, dobrá víra v subjektivním slova smyslu (*bona fides, gute Glaube, dobra wiara*) je kategorií psychologickou.²⁵ Takto pojímaná kategorie dobré víry je obdobně jako ve svém objektivním významu vágním pojmem. Nalézt její definici lze především v odborné literatuře a judikatuře vrcholných soudních orgánů.

Z české právní vědy nabízí vymezení Telec, přičemž subjektivní dobrou víru charakterizuje jako „*subjektivní duševní stav objektivně zdůvodnitelného vlastního přesvědčení, že mi patří právo nebo že jedním po právu*“.²⁶

Podle Hendrycha se dobrou vírou rozumí „*psychická kategorie, kterou je nutno odlišovat od zavinění. V dobré víře není ten, kdo věděl (rozpoznal), nebo se zřetelem k okolnostem případu vědět měl, jaký je právní stav.*“²⁷

Problematice vymezení dobré víry v subjektivním slova smyslu se ve svých rozhodnutích zabýval rovněž NS, který ji vymezil jako „*vnitřní přesvědčení nabyvatele, že*

²⁴ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. *Povinnost jednat v právním styku poctivě* [online]. Bulletin Advokacie.cz, 5. prosince 2014 [cit. 4. února 2016]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/povinnost-jednat-v-pravnim-styku-poctive?browser=mobi>>.

²⁵ HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva...*, s. 115.

²⁶ TELEC, Ivo. *Poctivost a důvěra...*, s. 2.

²⁷ KORECKÁ, Věra. In HENDRYCH, Dušan, FIALA, Josef a kol. *Právní slovník*. 2. rozš. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, heslo „dobrá víra“.

nejedná protiprávně. Jde tedy o psychický stav, o vnitřní přesvědčení nabyvatele, které samo o sobě nemůže být předmětem dokazování.“²⁸

Z výše uvedených vymezení nám vyplývá, že jak definice judikatorní, tak i ty obsažené v odborné literatuře často operují s pojmem “přesvědčení” (tom, že jednám souladně s právem). Hurdík tento stav kritizuje, neboť podle něj jde “- z hlediska terminologického a instrumentálního – o relativně cizorodý termín, navíc spadající do sféry psychického života jedince”.²⁹ Upozorňuje rovněž, že přesvědčení jako takové nelze podrobit dokazování. Dobrá víra je podle něj lépe definovatelná na základě kategorií, které jsou českému právnímu řádu známější. K definici proto využívá pojmu “nevědomost” a dobrou víru velmi obecně charakterizuje jako “zásadně nezaviněnou nevědomost o právních nedostacích určitého právního úkonu”.³⁰ Obdobně Telec subjektivní kategorii dobré víry popisuje nezaviněnou nevědomost, právní omluvitelný omyl (shodně Tégl³¹).³² Důležitým znakem oné nevědomosti je podle těchto autorů právě fakt, že je prostá zavinění. V opačném případě, kdy, byť z nedbalosti, subjekt nevěděl o určitých právně relevantních skutečnostech, ač o nich vědět měl, mohl či musel, nejednal v dobré víře.³³ Toto však neplatí absolutně, stanoví-li zákon například, že jednajícím o daných skutečnostech vylučujícím dobrou víru „vědět musel“, vyžaduje se pro učinění závěru o zlé víře jeho hrubá nedbalost. Pokud by z vnějších okolností šlo dovodit, že daná osoba jednala v běžné nedbalosti (nikoliv hrubé), vystupovala by pak v dobré víře (k tomuto však blíže v dalším výkladu o koncepcích dobré víry). Lze uzavřít, že ani Hurdíkova definice není zcela přesná, protože opomíjí skutečnost, že i zaviněná nevědomost, která však neodpovídá zákonem vyžadované intenzitě, může být předpokladem dobré víry.

Z výše uvedených definic je zřejmé, že názory na vymezení dobré víry se velmi různí, Tégl uvádí, že vymezit obecně subjektivní dobrou víru pro účely českého práva je prakticky nemožné. Tento stav zdůvodňuje mimo jiné tím, že “dobrá víra nevystupuje v jedné univerzální podobě”,³⁴ nýbrž existuje více koncepcí dobré víry v subjektivním slova smyslu (o tom bude pojednáno dále).

²⁸ Rozsudek NS ze dne 23. února 1999, sp. zn. 21 Cdo 1465/98. Toto rozhodnutí se však ve vztahu k řádnému vydržení stalo předmětem kritiky Spáčila. Srov. SPÁČIL, Jirí. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 221 - 222.

²⁹ HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva...*, s. 123.

³⁰ Tamtéž.

³¹ TÉGL, Petr. *Dobrá víra v občanském právu...*, s. 13.

³² TELEČ, Ivo. *Poctivost a důvěra...*, s. 2.

³³ LAVICKÝ, Petr. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 83.

³⁴ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník - velký komentář...*, s. 136.

V české právní vědě se obecně vychází z premisy, že zásada ochrany subjektivní dobré víry je „jedním z klíčových projevů právní jistoty, která sama je základní zásadou materiálního právního státu.“ Jak dále dodává Hurdík „z tohoto hlediska by ochrana právní jistoty byla neúplná, pokud by zároveň nebyla chráněna dobrá víra účastníků soukromoprávní vztahů“.³⁵ Autoři Melzer a Tégl zásadu ochrany dobré víry rovněž podřazují pod demonstrativní výčet zásad soukromého práva uvedený v § 3 NOZ, konkrétně pod obecně uznávané zásady spravedlnosti a práva. Ochrana dobré víry zde má postavení jednoho z prvků množiny souhrnně nazvané jako principy právního státu působící v horizontálních vztazích.³⁶

1.2.2 Definiční znaky dobré víry

Autoři Melzer a Tégl tuto subjektivní kategorii vymezují jako „psychický stav osoby založený sice na chybném (mylném), avšak v konkrétním případě omluvitelném přesvědčení (mínění) o (ne) existenci nějaké skutečnosti, nějakého práva či právního poměru“.³⁷ Z tohoto lze vyčlenit dva kumulativní definiční prvky, které musí být splněny, aby šlo hovořit o dobré víře v subjektivním slova smyslu.

- (i) Subjektivně chybné přesvědčení jednající osoby o existenci či neexistenci práva, resp. právního stavu, popř. skutkového stavu;
- (ii) objektivní omluvitelnost takového chybného přesvědčení.³⁸

Chybné přesvědčení představuje subjektivní prvek dobré víry v subjektivním slova smyslu, který se projevuje pouze v duševní sféře jednající osoby. Tento vnitřní stav nemůže být předmětem přímého zkoumání a dokazování, nicméně lze jej usuzovat z nepřímých objektivně zjistitelných skutečností vnějšího světa (např. svědek vypoví, že se mu jednající osoba svěřila, že si byla vědoma skutečnosti, že nabývá kradenou věc od zloděje).³⁹ V takovém případě zde existuje překážka nabytí vlastnického práva od neoprávněného. Subjektivním předpokladem dobré víry je tedy skutečnost, že se výše uvedený subjekt mýlí ve svém hodnocení skutkového stavu. Kupříkladu - rozdílně od výše uvedené situace - pokud subjekt předpokládá, že smluvní partner je vlastníkem převáděné věci, ovšem ve skutečnosti tomu tak není.

Omluvitelnost chybného přesvědčení pak představuje objektivní prvek konstrukce dobré víry. Vzhledem k tomu, že vnitřní stav jednající osoby nelze přímo uspokojivě zkoumat

³⁵ HURDÍK, Jan, LAVICKÝ, Petr. *Systém zásad soukromého práva...*, s. 173.

³⁶ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník - velký komentář...*, s. 89.

³⁷ Tamtéž, s. 135.

³⁸ TÉGL, Petr. *Dobrá víra v občanském právu...*, s. 60.

³⁹ Tamtéž, s. 60 – 61.

a dokazovat, vyvstává potřeba uplatnění určitého objektivizujícího kritéria. Bez existence objektivního prvku by bylo prakticky nemožné přezkoumávat dobrou víru jednající osoby, neboť každá taková osoba by mohla tvrdit, že byla subjektivně přesvědčena o odlišném skutkovém stavu věcí, a že tedy byla v dobré víře, aniž by se tento stav dal jakkoliv ověřit.⁴⁰

Objektivizující prvek vychází z obecné premisy, že pokud se někdo dobrovolně stane subjektem právního vztahu (uzavře s jinou osobou smlouvu), přebírá tím na sebe automaticky povinnost vynaložení určité míry běžné péče a opatrnosti (obezřetnosti, předvídavosti).⁴¹ Splnění této povinnosti (a tedy i postavení jednajícího v dobré víře) je však třeba posuzovat z objektivně poznatelných skutečností vnějšího světa, k nimž musí být nabyvatel v dobré víře. Z toho, zda daný subjekt této povinnosti dostal či nikoliv, lze následně usoudit, zda jednal v dobré víře či nikoliv.⁴² Představme si následující příklad: určitá osoba převede na jinou osobu věc, k níž svědčí vlastnické právo jiné, třetí osobě (která převodce k tomuto převodu nijak nezmocnila). Vlastnické právo této třetí osoby je zjištělné z veřejného seznamu, nicméně kupující si toto právo nezjistí (nevynaloží určitou míru běžné péče a opatrnosti). Pokud bychom učinili závěr o tom, že byl kupující v dobré víře, neboť subjektivně nevěděl o vlastnickém právu třetí osoby (což skutečně může být pravda), a v důsledku toho nabyl vlastnické právo podle ustanovení o nabytí od neoprávněného, bylo by toto řešení krajně nespravedlivé vůči předchozímu vlastníkovi. Tento vlastník má totiž právo důvodně očekávat od kupujícího jednání v souladu s běžnou péčí a opatrností ve smyslu § 4 odst. 1 NOZ. Takové chybné subjektivní přesvědčení kupujícího proto nebude možné klasifikovat jako omluvitelné.

Smyslem tohoto objektivního kritéria je tedy vytvoření určitého myšleného průměrně uvažujícího, rozumného, opatrného, obezřetného a předvídavého individua (blíže k pojetí této osoby v podkapitole 1.2.4 této práce), tj. osoby, která by v konkrétním případě zcela vyhověla požadavku zachovat určitou míru opatrnosti, obezřetnosti a předvídatelnosti (zkráceně tuto osobu pro naše účely nazvěme “rozumnou osobou”). Tuto rozumnou osobu postavíme do stejné situace, v níž se nachází jednající osoba, která se dovolá dobré víry. Poté z objektivně zjištělných skutečností hodnotíme, zda by v této situaci mohla rozumná osoba rovněž dovolávat dobré víry (tj. zda by se zachovala stejně jako ten, kdo tvrdí, že jedná v dobré víře, zda by obdobně vyhodnotila skutkový stav). Dojdeme-li ke kladnému řešení, je chybné přesvědčení jednající osoby v konkrétním případě omluvitelné.⁴³

⁴⁰ Tamtéž, s. 61.

⁴¹ K tomuto srov. § 4 odst. 1 NOZ.

⁴² MELZER, Filip, TĚGL, Petr. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník - velký komentář...*, s. 137.

⁴³ Tamtéž.

Vnější objektivní okolnosti nám tedy slouží nejenom k prokázání subjektivně chybného přesvědčení jednající osoby o existenci či neexistenci práva (subjektivního prvku), nýbrž z nich lze usuzovat i omluvitelnost takového přesvědčení (objektivní prvek).

Potřeba objektivního posouzení dobré víry jednajícího je obecně uznávaná, a to nejen v české právní teorii, judikatorní činnosti NS, ale mnohdy i explicitním vyjádřením v zákoně.

Z literatury lze za všechny vybrat článek Spáčila, ten hovoří o požadavku objektivního posouzení dobrověrného postavení jednajícího ve vztahu k držbě následovně: *“je zřejmé, že z textu zákona vyplývá, že oprávněná držba se nemůže zakládat na omylu držitele, kterému se mohl při normální opatrnosti vyhnout. Je třeba zdůraznit, že jde o opatrnost normální, obvyklou, posuzovanou z objektivního hlediska. Platné právo neumožňuje učinit závěr, že míru opatrnosti lze posuzovat ze subjektivního hlediska, tedy podle individuálních poměrů držitele. Při posuzování dobré víry je tedy třeba klást na každého držitele stejné nároky bez ohledu na jeho duševní vyspělost, vzdělání, životní zkušenosti apod. Je skutečností, že nezletilí a osoby, jejichž způsobilost k právním úkonům je omezena, případně jsou jí zbaveni zcela, jsou pod zvláštní ochranou zákona. To však na shora uvedených závěrech nic nemění.”*⁴⁴

Požadavek objektivizovaného pojetí dobré víry nacházíme i v judikatuře NS: *“posouzení, je-li držitel v dobré víře či nikoli, je třeba vždy hodnotit objektivně a nikoli pouze ze subjektivního hlediska (osobního přesvědčení) samotného účastníka.”*⁴⁵

Potřeba objektivní složky dobré víry vyplývá i se zákonných formulací ustanovení, které s figurou dobré víry pracují. Kupříkladu ve vztahu k nabytí vlastnického práva k věci od neoprávněného ve smyslu § 1109 NOZ stanoví *“vlastníkem věci se stane ten, kdo získal věc, která není zapsána ve veřejném seznamu, a byl vzhledem ke všem okolnostem v dobré víře v oprávnění druhé strany vlastnické právo převést na základě řádného titulu”*. Právě formulace *“byl vzhledem ke všem okolnostem v dobré víře v oprávnění druhé strany vlastnické právo převést na základě řádného titulu”*⁴⁶ tak nevyjadřuje nic jiného než nutnost posuzovat existenci dobré víry jednající osoby objektivně, a to na základě všech relevantních objektivních skutečností vnějšího světa.⁴⁷

⁴⁴ SPÁČIL, Jiří. Neznalost zákona, právní omyl a oprávněná držba. *Právní rozhledy*, 2000, roč. 8, č. 5, s. 190.

⁴⁵ Rozsudek NS ze dne 9. listopadu 2000, sp. zn. 22 Cdo 1253/99.

⁴⁶ Srov. § 130 odst. 1 OZ užívající sousloví *“se zřetelem ke všem okolnostem”*.

⁴⁷ DOBROVOLNÁ, Eva. *Nabytí vlastnického práva od neoprávněného v českém a rakouském právu*. Rigorózní práce. Masarykova univerzita. Právnická fakulta, s. 62.

1.2.3 Koncepce dobré víry

Subjektivní koncept dobré víry je úzce spjat s otázkou zavinění. Zavinění jako takové se však hodnotí pouze ve vztahu ke zlé víře, neboť obecně v právu není zavinění spojeno s nabytím či pozbytím určitého práva, nýbrž se vznikem sankční povinnosti. Přičemž platí, že sankční povinnost vzniká pouze v důsledku zlé, nikoliv dobré víry.⁴⁸

Autoři Melzer a Tégl v této souvislosti zmiňují 3 základní koncepce subjektivní dobré víry. Podle první koncepce, kterou zahraniční teorie často označuje jako teorii, podle níž *scientia nocet* (vědomost škodí), či též koncepce subjektivní vědomosti (*Kenntnis*), rozhoduje subjektivní přesvědčení (tj. vědomosti či nevědomosti) jednající osoby o určitých okolnostech. Osoba je tedy v dobré víře, pokud subjektivně neví o okolnostech, které by dobrou víru vyloučili, pokud o nich ví, pak je ve zlé víře.⁴⁹

U této koncepce jsou bezpředmětné vnější okolnosti, z nichž lze dovodit závěr o tom, zda osoba měla, mohla nebo musela vědět o okolnostech, které vylučují dobrou víru (např. osoba se měla přesvědčit o nepravdivosti poskytnuté informace). Tyto skutečnosti se vůbec nezkoumají, neboť se nezkoumá nedbalost této osoby. Předmětem zjišťování budou pouze ty skutečnosti, z nichž lze dovodit závěr o tom, jestli osoba věděla či nevěděla o okolnostech vylučujících dobrou víru.⁵⁰ Proto tato koncepce představuje výjimku z objektivního prvku dobré víry, tj. omluvitelnosti nevědomosti. Popisovaný koncept tak naplní pouze jeden ze znaků definice dobré víry (viz výše), neboť přestože jednající nebude mít vědomost o určitých skutečnostech v důsledku své nedbalosti (zanedbání obvyklé opatrnosti), můžeme jej posoudit jako dobrověrného.⁵¹ Nicméně ani tato výjimka neplatí absolutně. Jak již bylo zmíněno, zákon obecně v § 4 odst. 2 NOZ normuje „*činí-li právní řád určitý následek závislým na něčí vědomosti, má se na mysli vědomost, jakou si důvodně osvojí osoba případu znalá při zvážení okolností, které jí musely být v jejím postavení zřejmé.*“⁵² Pokud by se dané ustanovení uplatnilo na rozebíranou koncepci, znamenalo by to, že tam, kde zákon hovoří o vědomosti, nejedná se o podobu subjektivní vědomosti, nýbrž o objektivizované pojetí (koncepci nevědomosti v důsledku hrubé či běžné nedbalosti - zvažovalo by se zavinění). Podoba subjektivní vědomosti by proto postrádala svůj význam. Zákon rovněž na mnoha místech užívá formulaci „věděl“ ve spojení „vědět měl“.⁵³ Při výše uvedené interpretaci (nedbalost by se zvažovala jak

⁴⁸ Rozhodnutí NSS ze dne 30. dubna 2008, sp. zn. 1 As 3/2008-195.

⁴⁹ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník - velký komentář...*, s. 138.

⁵⁰ TÉGL, Petr. Další úvahy o dobré víře v subjektivním smyslu. *Ad Notam*, 2007, roč. 13, č. 6, s. 185.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² § 4 odst. 2 NOZ.

⁵³ Rovněž „vědět musel“, „vědět měl a mohl“. Kupříkladu § 1363 NOZ obsahuje vyjádření „*věděl nebo musel vědět*“.

u „věděl“, tak u „vědět měl“) by všechna nastíněná pojetí byla označení pro totéž, a tudíž postrádala své opodstatnění. Nicméně autoři komentáře zcela správně poukazují na fakt, že vyjádření „věděl nebo vědět měl“ a další ve své podstatě skutečně postrádají smysl, neboť je-li dobrá víra vyloučena pro nedbalost jednajícího („musel vědět“), je tím spíše vyloučena subjektivní vědomostí („věděl“). Zcela se tedy ztotožňují se závěrem autorů, kteří se k užití této koncepce vyjadřují následovně: „*hodnotit subjektivní vědomost prizmatem § 4 odst. 2 je možno jen tam, kde zákon hovoří čistě jen o vědomosti a kde nelze výkladem dospět k jasnému závěru, že má na mysli jen subjektivní (neobjektivizovanou) vědomost*“.⁵⁴ Jako příklad situace, kdy se na subjektivní vědomost neuplatní § 4 odst. 2 NOZ, si vezměme ustanovení § 444 odst. 2 NOZ „*Dal-li zmocnitel jiné osobě najevo, že zmocněnce zmocnil k určitým právním jednáním, může se vůči ní dovolat, že zmocnění později zaniklo, jen pokud jí to před zmocněncovým jednáním oznámil, nebo pokud tato osoba při zmocněncově jednání o zániku věděla*.“ Smyslem a účelem ustanovení je ochrana jednoho ze základních principů právního státu a projevu principu právní jistoty, a to ochrana třetích osob.⁵⁵ Na tomto místě zákonodárce chrání třetí osoby, s nimiž jedná zmocněnec. Ochrana spočívá v tom, že se zmocnitel může vůči nim dovolávat zániku zmocnění pouze v případě, vědí-li třetí osoby o tomto zániku, nikoliv v případě, pokud o něm měli, mohli či museli vědět (takové vyjádření by představovalo nižší míru ochrany těchto osob). Mám tedy za to, že jsou splněny oba atributy pro vyloučení posouzení vědomosti ve smyslu § 4 odst. 2 NOZ, neboť zákon v tomto případě hovoří čistě jen o vědomosti a na základě výše uvedeného výkladu lze dojít k závěru příléhavému principu ochrany třetích osob, totiž že má zákon na mysli jen subjektivní vědomost.

Druhý přístup je přísnější, neboť již zohledňuje zavinění toho, kdo se domáhá dobré víry, ovšem pouze ve formě hrubé nedbalosti. Tuto koncepci lze označit jako teorii jednání v hrubé nedbalosti (*culpa lata, grobes Verschulden*), v Německu označovanou jako *grobe Fahrlässigkeit*.⁵⁶ Ve zlé víře je nejen ten, kdo ví o skutečnostech vylučujících dobrou víru, ale i ten, kdo o nich nemá vědomost, nicméně nebýt své hrubé nedbalosti tuto vědomost mít musel (např. nevěděl o tom, že smluvní partner není vlastníkem věci, nicméně mu to muselo být z okolností dostatečně zřejmé).⁵⁷ Tato koncepce je nejčastěji vyjádřena souslovím „musel vědět“, přičemž ve většině bývá vyjádřena ve spojení s konceptem subjektivní vědomostí

⁵⁴ MELZER, Filip, TĚGL, Petr. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník - velký komentář*..., s. 139.

⁵⁵ HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva*..., s. 114 - 115.

⁵⁶ MELZER, Filip, TĚGL, Petr. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník - velký komentář*..., s. 139.

⁵⁷ TĚGL, Petr. Další úvahy o dobré víře..., s. 183.

(„věděl“)⁵⁸ (viz výklad výše), ovšem v některých vyjádřeních stojí i samostatně⁵⁹. Tato koncepce je pak vlastní především rakouskému právu, ale uplatní se i v Německu (např. úprava nabytí od neoprávněného obsažená v § 932 a násl. BGB).⁶⁰ Nicméně i v případě nabytí od neoprávněného v kontextu českého právního řádu lze o jejím užití uvažovat (o tom však dále v této práci).

Třetí koncept je vůči posuzované osobě nejpřísnější, oproti druhému přístupu, který zohledňoval pouze hrubou nedbalost, se totiž do popředí dostává jakákoliv nedbalost (prostá i hrubá). Autoři Tégl a Melzer tento přístup označují jako koncepci nevědomosti v důsledku běžné nedbalosti (*Leichte Fahrlässigkeit*).⁶¹ Ve zlé víře proto bude ten, kdo věděl o skutečnostech vylučujících dobrou víru, a rovněž i ten, kdo o těchto skutečnostech nevěděl, ale vědět o nich měl a mohl.⁶² Právě souslovím „věděl nebo měl a mohl vědět“ bývá obvykle, nikoliv však výlučně (viz výklad dále), zmíněná konstrukce vyjádřena v zákoně. Příkladem tohoto opisu dobré víry v českém právním řádu nám může být § 2772 odst. 1 NOZ. Ze zahraničních úprav se koncept uplatní především v německém občanském právu (srov. např. § 405 BGB).⁶³

1.2.4 Z perspektivy jaké osoby se posuzuje dobrá víra?

V kontextu českého právního řádu se otázka, zda v konkrétní situaci subjekt mohl či nemohl vědět o okolnostech vylučujících dobrou víru (např. o tom, že prodávající není oprávněn prodat věc jiného), posoudí v závislosti na tom, jestli by o nich mohla či nemohla vědět „osoba případu znalá při zvážení okolností, které jí musely být v jejím postavení zřejmé“.⁶⁴ Takovou osobou má zákonodárce na mysli subjekt průměrného rozumu, který si počíná s běžnou péčí a opatrností a od něhož mohou ostatní očekávat jednání dosahujících uvedených kvalit.⁶⁵ Jedná se tedy o osobu průměrných vlastností a schopností, která se hypoteticky ocitá v postavení osoby, která se dovolává dobré víry. Shodný názor je zastáván rovněž v judikatuře NS: „při posuzování omluvitelnosti omylu držitele se vychází z objektivních hledisek, proto nezkušenost držitele, resp. nižší úroveň vzdělání, kterého dosáhl, nejsou významné.“⁶⁶ U této myšlené průměrně pečlivé a opatrné osoby následně posuzujeme, zda

⁵⁸ Např. § 1363 NOZ.

⁵⁹ Např. § 2938 odst. 2 NOZ.

⁶⁰ HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva...*, s. 121.

⁶¹ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník - velký komentář...*, s. 139.

⁶² TÉGL, Petr. Další úvahy o dobré víře..., s. 183.

⁶³ Tamtéž; shodně HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva...*, s. 121.

⁶⁴ § 4 odst. 2 NOZ.

⁶⁵ § 4 odst. 1 NOZ.

⁶⁶ Rozhodnutí NS ze dne 29. června 2007, sp. zn. 22 Cdo 1330/2006.

mohla – s ohledem uplatnivší se koncepci dobré víry a s ohledem na všechny objektivní vnější okolnosti – být skutečně v dobré víře či nikoliv.⁶⁷ Pokud na základě uvedených skutečností můžeme nevědomost takového subjektu omluvit (nevěděla či vědět neměla a nemohla, příp. nemusela vědět o skutečnostech vylučujících dobrou víru), jedná daná osoba v dobré víře.

V této souvislosti je třeba zmínit rovněž názor autorů Tégl a Melzera, kteří - vycházejíc z komentáře Roučka a Sedláčka⁶⁸ – tvrdí, že při posuzování dobré víry nelze vycházet pouze z perspektivy průměrně pečlivé a opatrné osoby, nýbrž je potřeba přihlížet též ke zvláštnímu postavení, v němž se konkrétní jednatel může nacházet. Je proto nutné u takové osoby zohledňovat její vlastnosti, znalosti a zkušenosti (např. u osoby, která je omezena ve své svéprávnosti, je vyžadována nižší míra pečlivosti a opatrnosti, než je tomu u osoby, která je plně svéprávná). Daný závěr je přílehlavý znění § 4 odst. 2 NOZ, neboť pro posouzení dobré víry slouží určitá „osoba případu znalá při zvážení okolností, které jí musely být v jejím postavení zřejmé“, přičemž právě vyjádření „v jejím postavení“ autoři spatřují nutnost přihlížet k vlastnostem, zkušenostem dané konkrétní osoby.⁶⁹

1.3 Vymezení zásady ochrany vlastnického práva a souvisejících pojmů

Ochrana vlastnického práva je ústavní zásadou.⁷⁰ Tato premisa je vyjádřena rovněž výslovně v demonstrativním výčtu zásad soukromého práva obsaženém v § 3 odst. 2 písm. e) NOZ. Konkrétními projevy ochrany vlastnického práva jsou zejména tzv. vlastnické žaloby, tj. žaloba vindikační, žaloba negatorní a v určitých případech též publiciánská žaloba⁷¹, ale i prostředky ochrany držby jako prostředky ochrany dílčí složky vlastnického práva (*ius possidendi*).⁷² Souhrnně lze tyto instrumenty zařadit pod parciální vlastnické oprávnění *ius exclusionis* (o tom však dále).

Definovat vlastnické právo je velmi obtížné, a to i přesto že s ním právní praxe a legislativa operují bez výraznějších problémů. Podle Havlana vlastnictví „je a patrně i zůstane

⁶⁷ TÉGL, Petr. *Dobrá víra v občanském právu...*, s. 62.

⁶⁸ SEDLÁČEK, Jaromír. In SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: Díl V.: § 1090 - 1341*. Reprint původního vydání. Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 758: „platí objektivní měřítko, ale musíme při tom hleděti na to, že právo má udržovati společenský řád a proto také při odpovědnosti musíme k tomu přihlížeti. Musíme přihlížeti nikoliv k průměrnému člověku vůbec, ale k tomu, jak by se choval průměrný člověk právě v daném případě a musíme tudíž bráti v potaz důležitost věci, zúčastněné společenské vrstvy a s tím související vzdělání, společenské postavení, stáří, pohlaví. Nepřihlíží se tedy k pečlivosti *diligentis patris familias*, ale k pečlivosti řádného obchodníka, lékaře, úředníka, stavitele, inženýra, advokáta.“

⁶⁹ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník - velký komentář...*, s. 137-138.

⁷⁰ Čl. 11 odst. 1 Listiny.

⁷¹ § 1040 – 1044 NOZ.

⁷² § 1003 – 1008 NOZ, § 176 – 180 OSŘ.

spíše jakousi mlhavou množinou (fuzzy set)“.⁷³ V odborné literatuře vznikají mnohé definice, byť nalezení zcela přiléhavého vymezení je pravděpodobně nedosažitelné. Spáčil tento stav vysvětluje tím, že právní postavení vlastníka bývá ve vztahu různým věcem a různým situacím velmi odlišné, proto jej nelze uspokojivě popsat.⁷⁴

Autoři vlastnické právo nejčastěji vymezují uvedením jeho obsahu, tj. dílčích složek vlastnického práva. Tak např. Petr uvádí, že vlastnické právo je „*právo exkluzivně, svou mocí, věc ovládat, zejména ji držet, užívat, požívat její plody a užitky, nakládat s ní, přičemž tomuto právu koresponduje povinnost ostatních subjektů do výkonu tohoto práva nezasahovat a nerušit ho. Výkon vlastnického práva by měl sloužit obecnému prospěchu.*“⁷⁵

NOZ resignuje na snahu definovat vlastnické právo, a to s odůvodněním, že „*definice pojmů tohoto druhu nenáleží do zákona; zvláště u vlastnického práva by to bylo choulostivé, protože pokusy definovat vlastnické právo bývají ideologizovány*“.⁷⁶

Hlavní tvůrce NOZ, Karel Eliáš, zdůrazňuje - s ohledem na sociální, politické, ale i ideové změny ve společnosti po roce 1989 - potřebu přiblížení základní konstrukce soukromoprávních institutů tradičním konvencím kontinentální Evropy, a to chápání vlastnického práva nevyjímaje. Eliáš tak poukazuje na fakt, že současné pojetí vlastnického práva by mělo spočívat v co nejvíce nezávislém, neomezeném, nepodmíněném uplatnění pozitivní a negativní složky vlastnického práva (v souladu s jednotností vlastnického práva).⁷⁷ Zatímco pozitivní stránkou se rozumí právo nakládat s věcí zpravidla kterýmkoli způsobem podle libosti (vyjma situací, kdy to zakazuje zákon či vylučují práva jiných osob), negativní složka spočívá v možnosti zabránit zpravidla každé jiné osobě, aby rušila výkon vlastnického práva, vlastníkovu věc užívala, či na ni jinak působila, a možnosti požadovat vydání věci po osobách, které ji neprávem zadržují.⁷⁸ NOZ rovněž opouští výčet dílčích práv vlastníka, který byl obsažený v OZ⁷⁹, přičemž podle důvodové zprávy k NOZ předchází úprava vlastnického práva „*jakoby dává najevo, že se jedná o úplný (taxativní – pozn. autora) seznam jednotlivých oprávnění vlastníka a že vlastnické právo je součtem těchto dílčích práv, což neodporuje jen*

⁷³ HAVLAN, Petr. *Veřejné vlastnictví v právu a společnosti*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 10.

⁷⁴ SPÁČIL, Jiří. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). Komentář*. 3. díl. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 137.

⁷⁵ PETR, Bohuslav. *Nabývání vlastnictví originárním způsobem*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 4; srov. ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan. *Občanské právo hmotné*. 5. jubilejní aktualiz. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 284.

⁷⁶ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, s. 439.

⁷⁷ ELIÁŠ, Karel. Aníž křičte, že Vám stavbu bořím. *Právní rozhledy*, 2006, roč. 14, č. 8, s. 292 - 294.

⁷⁸ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník...*, s. 440

⁷⁹ Srov. § 123 OZ.

jednotnosti vlastnického práva, ale i jeho úplnosti a elasticitě.⁸⁰ Ustanovení § 1012 NOZ tak ve světle výše uvedených skutečností stanoví ve vztahu k vlastnickému právu následující: „vlastník má právo se svým vlastnictvím v mezích právního řádu libovolně nakládat a jiné osoby z toho vyloučit. Vlastníku se zakazuje nad míru přiměřenou poměrům závažně rušit práva jiných osob, jakož i vykonávat takové činy, jejichž hlavním účelem je jiné osoby obtěžovat nebo poškodit.“ Z odborné literatury se tak k nové právní úpravě (ve vztahu k pozitivní složce vlastnického práva) jeví nejprůběhavěji definice Randy, který uvádí, že vlastnické právo je „pojmová právní možnost neomezeného nakládání s věcí“ a dále dodává, že není tedy jen „sumou neboli jednotou všech jednotlivých oprávnění, která k věci mysliti lze“.⁸¹

Přestože výslovné vymezení vlastnického práva v NOZ není obsaženo, poskytuje nám ustanovení § 1012 NOZ poměrně ucelenou představu o tom, jaké jsou podstatné prvky a rysy vlastnického práva. Mezi tyto zařazuje nezávislost, jednotnost, úplnost, elasticitu a trvalost. Obecné vymezení těchto atributů je následující. Nezávislost spočívá v tom, že vlastník je oprávněn s věcí nakládat volně, a to přímo svou mocí nezávisle na moci jiné osoby. I tato nezávislost má však své limity, kterými jsou meze zákona a subjektivní práva jiných osob. Jednotnost je dána souhrnem pozitivní a negativní stránky tak, jak jsou vymezeny výše. Oproti předchozí úpravě jsou v NOZ obě složky vyjádřeny v jednom ustanovení, což má zvýraznit jednotné pojetí vlastnického práva. Úplnost je vyjádřena libovolností nakládání s vlastnictvím. NOZ tak opouští od výčtu vlastnických oprávnění a stanoví možnost vlastníka na svou věc působit či nepůsobit podle libosti. S tímto rysem jde ruku v ruce elasticita vlastnického práva, která spočívá v tom, že pokud vlastníku odpadne některé z jeho dílčích oprávnění či odpadnou-li mu všechny, jeho vlastnické právo stále trvá.⁸² Stav, kdy se vlastník dočasně vzdá všech svých vlastnických oprávnění, nazýváme holým vlastnictvím (*nuda proprietas, dominium nudum*), přičemž poté, co skončí tato omezení, dojde k obnově vlastnického práva ve svém původním rozsahu.⁸³ Vlastnické právo tedy v důsledku pozbytí dílčího vlastnického oprávnění nezaniká, neboť k zániku může dojít jen ze zákonem stanovených důvodů, v tomto spočívá trvalost vlastnického práva.⁸⁴

⁸⁰ ELIÁŠ, Karel. Vlastnické právo. Paradigmata českého pojetí pod zkušebním kamenem kontinentální právní kultury. *Právní rozhledy*, 2005, roč. 13, č. 22, s. 809.

⁸¹ RANDA, Antonín. *Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. 7. nezměněné vydání. Praha: Česká akademie pro vědy, slovesnost a umění, 1922, s. 1 - 3.

⁸² ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník...*, s. 439 - 440.

⁸³ SPÁČIL, Jiří. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 138.

⁸⁴ ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník...*, s. 440.

Významným atributem vlastnického práva je taktéž jeho působení vůči všem (*erga omnes*), je proto absolutním právem, kterému odpovídá povinnost ostatních osob respektovat toto panství nad věcí a zdržet se zásahu do jeho výkonu.⁸⁵ Nicméně tento atribut je spíše jen myšlenkovou konstrukcí, která se v praxi nikdy nemůže zcela naplnit. Vlastnické právo bývá naopak vždy ve smyslu § 1012 NOZ nějakým způsobem omezeno (ať už soukromoprávními omezeními - normami sousedského práva, obligačními smlouvami, věcnými právy k věci cizí, nebo i veřejnoprávními omezeními, ale i mnohými dalšími).⁸⁶

Jednotlivá vlastnická oprávnění tvoří tzv. klasickou romanistickou vlastnickou třídu sestávající se z prvků (*ius possidendi, ius utendi et fruendi a ius abutendi*).⁸⁷ Tato romanistická triáda není vyčerpávající, v české právní vědě se tak objevují zmínky především o následujících vlastnických oprávněních:

- (i) Právo věc držet (*ius possidendi*)
- (ii) Právo věc užívat (*ius utendi*)
- (iii) Právo přisvojovat si plody a užitky (*ius fruendi*)
- (iv) Právo s věcí nakládat (*ius disponendi*)
- (v) Právo věc opustit (*ius dereliquendi*)⁸⁸
- (vi) Právo působit na věc, měnit ji, či dokonce zničit (*ius abutendi*)
- (vii) Právo zabránit jiným osobám v užívání věci patřící do vlastnictví a jiném působením na ni (*ius exclusionis*)⁸⁹

Stěžejním vlastnickým oprávněním pro nabytí od neoprávněného je právo s věcí nakládat (*ius disponendi*). Je však nutno na tomto místě uvést, že právo s věcí nakládat skýtá dvě roviny chápání. Již Knapp rozlišoval mezi *ius disponendi* v širším a užším slova smyslu. Zatímco v širším pojetí značilo souhrn všech subjektivních práv vlastníka k předmětu vlastnického práva, v užším slova smyslu znamenalo oprávnění k právním jednáním s věcí (zcizení věci, přenechání věci do užívání, realizování směnné hodnoty).⁹⁰ Pro účely rozboru úpravy nabytí od neoprávněného v NOZ nás bude zajímat *ius disponendi* ve své užší podobě. Existence

⁸⁵ PETR, Bohuslav. *Nabývání vlastnictví...*, s. 4.

⁸⁶ SPÁČIL, Jiří. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 137 a 141.

⁸⁷ KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin. *Římské právo: celostátní vysokoškolská učebnice pro studenty právnických fakult.* 1. vydání. Praha: Panorama, 1990, s. 199.

⁸⁸ PETR, Bohuslav. *Nabývání vlastnictví...*, s. 4.

⁸⁹ ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník...*, s. 440.

⁹⁰ KNAPP, Viktor a kol. *Učebnice občanského a rodinného práva. Svazek I.* 1. vydání. Praha: Orbis, 1953, s. 177.

či neexistence této složky u převádějícího subjektu totiž rozhoduje o tom, zdali ji posoudíme jako osobu oprávněnou či neoprávněnou k převodu.

Pro správné chápání vlastnického práva je nutné oddělit tento termín od jemu podobných, proto si vymežeme vztah mezi pojmy „vlastnictví“ a „vlastnické právo“. Zatímco OZ tyto pojmy zaměňoval⁹¹, NOZ mezi nimi již důkladně rozlišuje. Pojmem „vlastnické právo“ proto NOZ označuje subjektivní právo vlastníka k předmětu onoho subjektivního práva, „vlastnictvím“ rozumí dle § 1011 NOZ „vše, co někomu patří, všechny jeho věci hmotné i nehmotné“. Vlastnictvím se tedy označuje předmět vlastnického práva (majetek, k němuž vlastníkovi svědčí vlastnické právo).

1.4 Střet ochrany vlastnického práva a ochrany dobré víry a zásada *Nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*

Autorství zásady *Nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet* (*Nemo plus iuris*), kterou lze přeložit následovně „nikdo nemůže převést na jiného více práv, než kolik má“ anebo „není platný převod takového práva, které převádějící nemá“ je tradičně připisováno Ulpianovi.⁹² Z této zásady vyplýval požadavek na existenci *dominium auctoris*⁹³ u zcizitele, aby mohlo dojít k platnému převodu. Pojmovým znakem nabytí od neoprávněného však je, že tento prvek absentuje, zákon tak v některých případech umožňuje dobrověrnému nabyvateli nabýt vlastnického právo i v tzv. kvazi-protiprávních situacích.⁹⁴ Z těchto skutečností lze usuzovat, že nabytí od neoprávněného představuje výjimku ze zásady *Nemo plus iuris*. Nabytí od neoprávněného lze vnímat jako zákonné řešení střetu dvou právních institutů stojících v opozitním postavení, snažících se nalézt rovnováhu vzájemného uplatnění. Jedná se o kolizi „právního titulu na jedné straně a dobré víry jako výrazu psychicky chápané poctivosti v jednání účastníků, nárokujících si přiznání určitého práva, na straně druhé.“⁹⁵

Pro ilustraci si uveďme následující příklad: zloděj odcizí věc určité osoby, přičemž věc následně převede na jinou dobrověrnou osobu. Situace, kdy dobrověrný nabyvatel vykonává vlastnické právo bez vůle (mnohdy i proti vůli) předchozího vlastníka, by byla za normálních okolností protiprávní. Zákon však v některých případech, kdy proti sobě stojí vlastnické právo

⁹¹ Např. § 132 a § 133 OZ.

⁹² D, 50, 17, 11 (citováno podle SKŘEJPEK, Michal. Maxima: *Nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse habet*. *Soudce*, 2008, roč. 10, č. 11, s. 39).

⁹³ Tégl správně poukazuje na to, že v širším slova smyslu je tímto buď vlastnické právo převodce, či jiný titul, který převodce ospravedlňuje k převodu k věci.

⁹⁴ ZAPLETAL, Jirí. Zásada dobré víry a její uplatnění v soukromém právu. *Právní rozhledy*, 2006, roč. 14, č. 2, s. 62.

⁹⁵ HURDÍK, Jan, LAVICKÝ, Petr. *Systém zásad soukromého práva...*, s. 171.

osoby, které věc byla odcizena, a dobrá víra nabyvatele, do značné míry upřednostňuje ochranu dobré víry nabyvatele. Úprava nabytí od neoprávněného obsažená v § 1109 až 1113 NOZ proto představuje výsledek řešení uvedené kolize, přičemž v důsledku existence této úpravy může být dobrověrná osoba chráněna a nabýt vlastnické právo i v tzv. kvazi-protiprávních situacích.

Tégl v této souvislosti zmiňuje tři možné obecné přístupy k řešení problému nabytí od neoprávněného lišící se v míře prosazení zásady ochrany vlastnického práva či ochrany dobré víry.⁹⁶

První spočívá v absolutní ochraně původního vlastníka. Tato koncepce vychází z absolutního uplatnění zásady „*Nemo plus iuris*“ - vyjadřuje tedy premisu, že bez souhlasu původního vlastníka nemůže přejít vlastnické právo na jinou osobu. Přičemž v opačném případě je nutné takový převod posoudit jako neplatný. Tento koncept, pro který je dobrá víra nabyvatele irelevantní, může ve svých důsledcích vést k nechtěnému ochromení plynulého a bezproblémového fungování trhu, obchodování na něm a vůbec ekonomiky jako takové. Kupující by totiž nakupovali pouze u prověřených prodejců, aby měli jistotu o svém vzniklém vlastnickém právu (což by mělo nepříznivý dopad na podnikatelskou činnost zastaváren, bazarů apod.).⁹⁷

Druhý koncept představuje absolutní ochranu poctivého nabyvatele. Je-li nabyvatel s ohledem na vnější okolnosti oprávněně přesvědčen o autorizaci druhé strany převést danou věc a rovněž o oprávněnosti svého nabytí, nabude vlastnické právo k této věci. V důsledku takového transferu je pak nabyvatel chráněn jako vlastník vůči všem (včetně předchozího vlastníka).⁹⁸ Tento koncept je pak úzce spjat s legitimační funkcí držby, tj. s předpokladem, že pokud má někdo věc u sebe, má se zpravidla za jejího vlastníka.⁹⁹ Jeho prvořadým smyslem je zjednání právní jistoty zejména ve věcněprávních vztazích. Princip chránící dobrověrného nabyvatele je založen na myšlence, že nejlepší možnost odvrátit újmu vzniklou jednáním, které má za následek zbavení vlastníka držby (a následně i vlastnictví při nabytí od neoprávněného) má právě vlastník sám (např. může si rozhodnout, komu věc svěří, jak jí zabezpečí před odcizením, zdali se před její ztrátou či odcizením pojistí apod.). Dobrověrnému nabyvateli proto nemůže přičtena k tíži vlastníkovy nedbalost v zajištění ochrany svého vlastnictví, nýbrž naopak musí být nabyvatel v takových případech chráněn.¹⁰⁰ Ani taková bezbřehá ochrana

⁹⁶ TÉGL, Petr. Ochrana poctivého nabyvatele při nabývání vlastnického práva od nevládníka k movitým věcem nezapsaným ve veřejných seznamech. *Ad Notam*, 2007, roč. 5, č. 2, s. 44.

⁹⁷ Tamtéž, s. 44 - 45.

⁹⁸ Tamtéž, s. 45.

⁹⁹ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Nabytí vlastnického práva k movité věci od neoprávněného podle německé právní úpravy a návrhu občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 7, s. 248.

¹⁰⁰ TÉGL, Petr. *Dobrá víra v občanském právu...*, s. 178.

dobré víry není ideálním řešením, toto pojetí by kupříkladu mohlo vést k vyššímu počtu krádeží za účelem následného převedení odcizených věcí na dobrověrné nabyvatele bez možnosti předchozích vlastníků se vydání těchto věcí následně domáhat.

Ani jedno z výše nastíněných východisek nepředstavuje ideální řešení, je proto nutné najít určitý kompromis - určité třetí řešení, které však rovněž dostojí požadavkům spravedlnosti (principu poctivosti). Ve shodném duchu judikoval též ÚS: „*jelikož princip ochrany dobré víry nového nabyvatele působí proti principu ochrany vlastnického práva původního vlastníka, je nutno najít praktickou konkordanci mezi oběma protikladně působícími principy tak, aby zůstalo zachováno maximum z obou, a není-li to možné, pak tak, aby výsledek byl slučitelný s obecnou představou spravedlnosti.*“¹⁰¹ O konkrétním řešení, které zvolil zákonodárce v NOZ, však dále.

1.5 Právní povaha způsobu nabytí vlastnického práva od neoprávněného

Česká právní teorie rozlišuje originární (původní) a derivativní (odvozené) způsoby nabytí vlastnického práva. Originární nabytí spočívá v nabytí věci bez ohledu na případné vlastnické právo předchůdce - vlastnické právo buďto dosud neexistovalo či u předchozího vlastníka sice existovalo, ale k jeho změně dochází bez vůle takové osoby. U derivativního nabytí se naopak vlastnické právo předchůdce zvažuje, nabyvatel se totiž stane vlastníkem věci pouze za předpokladu, že byl vlastníkem i jeho předchůdce a tato osoba dala k převodu souhlas.¹⁰²

Zodpovězme si tedy nejdříve otázku, pod jakou z výše uvedených kategorií nabývání od osoby neoprávněné k převodu, zařadit a z jakých důvodů. Mezi předními českými civilisty převládá shoda při posouzení nabytí od neoprávněného jako původního způsobu nabytí vlastnického práva.¹⁰³ Shodně též důvodová zpráva uvádí, že nabytí od neoprávněného představuje originární nabytí vlastnického práva. A to s odůvodněním, že nabyvatel nabývá vlastnické právo od osoby, která nedisponuje oprávněním převést vlastnické právo, a to i přesto, že k tomuto dochází způsobem zpravidla typickým pro převod věci (smlouvou).¹⁰⁴ O tom závěru svědčí i systematické zařazení ustanovení o nabytí od neoprávněného do zvláštního pododdílu 7 odlišného od pododdílu 6, v němž jsou upraveny derivativní způsoby nabytí. Další skutečnost potvrzující správnost podřazení nabytí od neoprávněného pod originární nabytí

¹⁰¹ Nález ÚS ze dne 11. května. 2011, sp. zn. II. ÚS 165/11.

¹⁰² SPÁČIL, Jiří. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník I, II (komentář)*. 1 vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 681.

¹⁰³ TĚGL, Petr. *Ochrana poctivého nabyvatele...*, s. 43 – 44; PETR, Bohuslav. *Zásada „nemo plus iuris...“*, s. 696 a další.

¹⁰⁴ ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník...*, s. 480.

vlastnického práva je, že u odvozených převodů platí zásada, že nikdo nemůže převést na jiného více práv, než má sám (*Nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*). Nabytí od neoprávněného však představuje výjimku z této zásady (k tomuto srov. výklad výše).

Lze konstatovat, že NOZ v tomto zachovává kontinuitu s převažujícími stanovisky prvorepublikové literatury, obdobně bylo chápáno nabytí od neoprávněného totiž i historicky¹⁰⁵, kupříkladu Rouček v komentáři k OZO uvádí, že „*to znamená, že za určitých podmínek se nabývá vlastnictví převodem i nevlastníkovým. Správně nutno říci, že pak (...) nejde tu o převod (...), nýbrž jde o vznik vlastnictví u nabyvatele, ač vlastnictví nebylo u převodce, jinými slovy jde o nabytí originární, nikoliv derivativní*“.¹⁰⁶

Obdobný názor zastával i Luby, který uvádí, že „*preto toto nadobudnutie nemožno pokladať ani za derivátne, lebo nadobudnuté vlastníctvo sa nedvozuje ani od vlastníctva prechodcu ani od vlastníctva scudziteľa. Tým tento prípad nadobudnutia eo ipso vypadá z okruhu derivatívnych nadobudnutí a zaraďuje sa do kategórie originárnych spôsobov nadobudnutia vlastníctva*“.¹⁰⁷

Určení právní povahy nabytí vlastnického práva není otázkou ryze teoretickou, nýbrž má i významné praktické konsekvence. Obě popisované kategorie se totiž mohou lišit co do důsledků na právní postavení nabyvatele a třetích osob k převáděné věci. Obecně platí (resp. platilo), že při původním nabytí zanikají právní vady váznoucí na věci, u derivativního pak nabyvatel nabývá právní vady váznoucí na věci. To však pouze za předpokladu, že ze zákona nevyplývá něco jiného.¹⁰⁸ Jak si dále v této práci vysvětlíme, tato obecná východiska jsou v kontextu NOZ již spíše překonána a v popředí vystupují jiná kritéria (zlá víra, evidence ve veřejném seznamu apod.).

1.6 Nabytí od neoprávněného či nevlastníka?

Pro další výklad je rovněž důležité si vyjasnit rozdíl mezi pojmy „neoprávněný“ a „nevlastník“ v kontextu nabývání věci od neoprávněného a posoudit, zdali je mezi nimi rozdíl či je možné je zaměňovat. Zatímco OZ užíval v této souvislosti pojmu „nevlastník“, v NOZ

¹⁰⁵ Další příklady československé právní literatury k povaze nabytí od neoprávněného lze nalézt v TÉGL, Petr. Některé teoretické problémy nabývání od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 10, s. 344 a literatuře tam uvedené.

¹⁰⁶ ROUČEK, František. In ROUČEK, František a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl II.: § 285 až 530*. Reprint původního vydání. Praha: ASPI publishing, 2002, s. 319.

¹⁰⁷ LUBY, Štefan. *Nadobudnutie vlastníctva od nevlastníka*. In LUBY, Štefan. *Výber z diela a myšlienok*. 1. vydání. Bratislava: Iura Edition, 1998, s. 449.

¹⁰⁸ THÖNDEL, Alexandr. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek III...*, s. 300; shodně TÉGL, Petr. Některé teoretické problémy nabývání..., s. 346.

zvolil zákonodárce jinou terminologii a používá přiléhavější pojem “neoprávněný“. Důvodová zpráva k NOZ označuje výraz nabytí „od nevlastníka“ za nepřesný, neboť i komisionář může vlastním jménem¹⁰⁹ převést vlastnické právo k věci druhé straně, ač není jejím vlastníkem.¹¹⁰ Podle NOZ totiž do popředí vystupuje nikoliv skutečnost, zdali je či není převodce vlastníkem, nýbrž to, zda je převodce oprávněný k převodu. O tomto závěru svědčí i znění § 1109 a § 1111 NOZ, které stanoví povinnost nabyvatele být v „dobré víře v oprávnění druhé strany převést vlastnické právo“. Podle mého názoru nám z tohoto plynou v podstatě dvě kategorie převodců, ohledně jejichž oprávnění věc převést musí být nabyvatel v dobré víře. U osoby, která je vlastníkem převáděné věci, musí být nabyvatel v dobrověrném postavení ohledně existence dílčí složky vlastnického práva vlastníka, a to oprávnění s věcí nakládat (*ius disponendi*). Pokud by nabyvatel nebyl v dobré víře v to, že vlastník disponuje tímto oprávněním, nemohl by nabýt vlastnické právo podle § 1111 NOZ. Jako příklad si můžeme uvést situaci, kdy dědic ze závěti nabývající po zůstaviteli rodinné starožitné hodiny, které zůstavitel chtěl uchovat v rodině, a tak dědice omezil příkazem, že tyto hodiny nesmí zcizit.¹¹¹ V takovém případě je sice dědic vlastníkem hodin, ale má omezené právo s nimi disponovat (*ius disponendi*). Bude-li o tomto omezení vlastnického práva nabyvatel vědět (např. příbuzný, který měl možnost seznámit se obsahem závěti), nenabude vlastnické právo.

U osoby, která není vlastníkem převáděné věci, musí být nabyvatel v dobré víře ohledně jejího oprávnění převést na něj vlastnické právo. Pouze v takovém případě může nabýt vlastnické právo k věci, a to i za předpokladu, že ví o tom,¹¹² že převodce není vlastníkem věci. Pokud by se např. nabyvatel oprávněně domníval, že převodce je komisionářem (ale ví, že není vlastníkem) oprávněným převést vlastnické právo k věci, nabude i přesto vlastnické právo.

Z výše uvedeného si můžeme vymežit osobu neoprávněnou pro účely perfektního převodu od neoprávněného následovně: jedná se o subjekt - ať už o vlastníka či nevlastníka - který nedisponuje oprávněním převést vlastnické právo k věci, přesto je však nabyvatel, který s ním kontrahuje, v dobré víře o opaku. Důvody pro posouzení převodce za osobu neoprávněnou mohou být rozličné – jednak toto postavení může plynout z odcizení věci původnímu vlastníkovi, vlastník ji věc může svěřit, aniž by ji však oprávnil k převodu, smlouva

¹⁰⁹ Odlišně by se situace řešila v případě institutu zastoupení – kdyby zástupce jednal jménem vlastníka v převodu věci nabyvateli, nešlo by hovořit o nabytí od neoprávněného, protože nabyvatel by věc nabýval přímo od vlastníka (byť by o převodu jednal s jeho zástupcem). K tomu srov. DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jirí a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 370.

¹¹⁰ ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník...*, s. 478.

¹¹¹ Dalším příkladem nám může být i výše vymezené „holé vlastnictví“ (*nuda proprietas*).

¹¹² Vědět by měl, mohl či vědět musí.

mezi převodcem a původním vlastníkem může být stížena vadou (v jejímž důsledku je neplatná) či může rovněž dojít k zániku smlouvy v důsledku odstoupení od smlouvy apod.¹¹³ Ve všech těchto případech zpravidla není osoba oprávněna převést vlastnické právo k věci, zákon však chrání subjektivní dobrou víru nabyvatele na úkor právního titulu předchozího vlastníka, a poskytuje mu tak možnost nabýt od takové osoby vlastnické právo, pokud jsou splněny podmínky pro nabytí od neoprávněného.

¹¹³ SPÁČIL, Ondřej. *Nabývání od neoprávněného* [online]. Bulletin-advokacie.cz, 3. dubna 2014 [cit. 10. února 2016]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/nabyvani-od-neopravneneho?browser=mobi>>.

2 Obecné předpoklady nabytí od neoprávněného

Podstatou nabytí od neoprávněného je, že nabyvatel vstupuje do právního vztahu s osobou (vlastníkem či nevlastníkem), přičemž nesprávně předpokládá, že kontrahující druhá strana oplývá oprávněním převést vlastnické právo, avšak z vnějších okolností a chování druhé smluvní strany je ospravedlnitelné učinit závěr o tom, že druhé straně náleží dispoziční oprávnění a že tedy dojde k právně bezvadnému převodu (viz výklad výše). K tomu, aby skutečně mohlo dojít k nabytí od neoprávněného, je potřeba, aby byly splněny všechny obecné předpoklady společné všem skutkovým podstatám nabytí od neoprávněného, ale naplněny musí být též specifické požadavky jednotlivých těchto klauzulí. V této kapitole se zaměřím na vytknutí obecných znaků společných všem klauzulím nabytí od neoprávněného.

2.1 Předmět nabytí

Abychom mohli učinit relevantní závěr o nabytí vlastnického práva od neoprávněného, je nutné si nejdříve správně určit, které konkrétní ustanovení dopadá na námi posuzovanou situaci. Abychom toto mohli rozhodnout, musíme zvážit, zda se převáděná věc zapisuje do veřejného seznamu či nikoliv (byť toto kritérium neplatí zcela absolutně – o tom však dále). Podle tohoto rozlišení můžeme identifikovat dvě poměrně svébytné úpravy nabytí od neoprávněného obsažené (i) v § 980 a § 984 – 986 NOZ pro převážně, nikoliv však výlučně, nemovité věci¹¹⁴, jež jsou předmětem evidence ve veřejných seznamech, a (ii) v § 1109 - 1113 NOZ pro převážně, nikoliv výlučně, movité věci¹¹⁵ ve veřejných seznamech se neevidující. V této práci se zaměřím na v pořadí druhou zmíněnou kategorii.¹¹⁶

O tom, že výše nastíněné kritéria neplatí bez výjimky, svědčí rovněž následující skutečnosti. Paragraf 1109 NOZ se vztahuje na věci, které nejsou zapsané ve veřejném seznamu (ať už se jedná o věci movité či nemovité), naproti tomu úprava obsažená v § 1110 a § 1111 NOZ se uplatní na věci movité bez bližšího zákonného upřesnění, zdali jen neevidované či i ty evidované ve veřejném seznamu. Z důvodu, že zákon o tomto mlčí, někteří autoři dovozují závěr o uplatnění ustanovení na obě kategorie věcí.¹¹⁷

Prvotním předpokladem nabytí od neoprávněného je způsobilý předmět nabytí. Již jsme si výše vymezili, podle jakých ustanovení se jednotlivé předměty převodu budou posuzovat,

¹¹⁴ Zákon nemovité věci definuje v § 498 odst. 1 NOZ.

¹¹⁵ Movitými věcmi jsou ve smyslu § 498 odst. 2 NOZ pak všechny ostatní věci, které nespádají pod definici nemovitých věcí, a to ať už jsou hmotné či nehmotné povahy.

¹¹⁶ Proto kde bude dále užíváno „nabytí od neoprávněného“, bude tím myšlena právě tato kategorie.

¹¹⁷ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 367.

učinme však rovněž poznámku o tom, které konkrétní věci mohou být nabyty od neoprávněného a které nikoliv (tj. na které se předmětná právní úprava uplatní a na které ne). S ohledem na široké chápání věci v NOZ¹¹⁸ mají v tomto ohledu diskutabilní povahu nehmotné věci (např. pohledávka), jimiž zákon ve smyslu § 496 odst. 2 NOZ rozumí „*práva, jejichž povaha to připouští, a jiné věci bez hmotné podstaty*“. Zaměřme se na možnost aplikace ustanovení o nabytí od neoprávněného na postoupení pohledávky. Pro ilustraci si uveďme tuto situaci: Osoba A (poškozený) má vůči osobě B (škůdci) právo na náhradu škody z titulu způsobené škody. Osoba A jako postupitel a vlastník pohledávky tuto postoupí na postupníka, osobu C. Nicméně poté vyjde najevo, že poškozeným byla ve skutečnosti osoba D. Osoba B tedy postoupila pohledávku v postavení k tomu neoprávněné osoby. Je proto otázkou, zda na osobu C může být na základě postupní smlouvy postoupena pohledávka s kýženými účinky vzniku vlastnického práva u této osoby podle ustanovení od neoprávněného či nikoliv.

V české právní doktríně lze spatřit odlišné řešení otázky, zda se úprava nabytí od neoprávněného vztahuje na tyto věci bez hmotného základu či nikoliv. Již Rouček¹¹⁹ v komentáři k OZO konstatoval, že „*mohou to býti věci hmotné i věci nehmotné (předmětem nabytí od neoprávněného – pozn. autora), zejména podnik a také pohledávky*“ Bezoušková¹²⁰ uvádí „*úprava nabytí od neoprávněného se tak má vztahovat i na pohledávky a jiné nehmotné věci*“. Stejný názor zastává též Vaněk „*nový občanský zákoník dále otevírá dveře k tomu, aby se nabytí vlastnického práva od neoprávněného mohlo aplikovat také na nehmotné věci*“.¹²¹ Výše uvedení zastánci názoru uplatnění úpravy nabytí od neoprávněného na nehmotné věci argumentují tím, že závěr je souladný s ochranou právní jistoty kontrahujících subjektů a ochranou dobré víry nabyvatele a že převod držby k věci není nezbytnou podmínkou pro nabytí vlastnického práva s ohledem na příklon NOZ ke konsenzuálnímu principu převodu vlastnického práva.¹²²

Naproti opačný názor zastává Dobrovolná¹²³, která ve vztahu k pohledávce konstatuje „*bude třeba ve shodě s rakouským právem přijmout názor, že nabytí pohledávky*

¹¹⁸ ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník...*, s. 224.

¹¹⁹ Srov. ROUČEK, František. In ROUČEK, František a kol. *Komentář k československému obecnému občanskému...*, s. 321.

¹²⁰ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Nabytí vlastnického práva k movité věci..., s. 246.

¹²¹ VANĚK, Jakub. Nabytí vlastnického práva od neoprávněného podle nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 2, s. 48; Shodně ZVÁRA, Michael. Účinky smluvního zákazu postoupení pohledávky. *Právní rozhledy*, 2015, roč. 23, č. 9, s. 322.

¹²² VANĚK, Jakub. Nabytí vlastnického práva..., s. 45.

¹²³ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 367.

podle ustanovení o nabytí od neoprávněného není možné“, rovněž Thöndel¹²⁴ uvádí, že „tedy ani přes široké vymezení věci nelze uzavřít, že by tato (pohledávka – pozn. autora) byla způsobilým předmětem nabytí od neoprávněného“, shodně pak i Bezouška „lze přitakat převažujícímu závěru, že § 1109 a násl. ObčZ se na pohledávky nevztahují.“¹²⁵

Nahlédneme-li do důvodové zprávy, zjistíme, že ta výslovně uvádí, že pohledávky jsou předmětem vlastnického práva.¹²⁶ Paragraf 979 NOZ obecně stanoví, že „ustanovení této hlavy se použijí na věci hmotné i nehmotné, na práva však jen potud, připouští-li to jejich povaha a neplyne-li ze zákona něco jiného“, z čehož lze uvažovat o uplatnění úpravy nabytí od neoprávněného obsažené v hlavě II označené jako „věcná práva“ na nehmotné věci, včetně pohledávky. Nicméně Dobrovolná poukazuje na to, že převod pohledávky je obligačním institutem, jehož relativně specifická úprava (postoupení pohledávky) je obsažena v zákoně a na nějž v zásadě – ani užitím analogie – nelze aplikovat ustanovení o právech věcných.¹²⁷ Lze tedy konstatovat, že ze zákona plyne něco jiného, v tomto rozsahu by se tedy neměla ustanovení o nabytí od neoprávněného na postoupení pohledávky uplatnit. Sporná je však i otázka, zda nabytí od neoprávněného připouští povaha pohledávky. Tuto skutečnost Dobrovolná podtrhuje argumentací založenou na legitimační funkci držby - pohledávku totiž nelze fyzicky mít u sebe, tím je tedy legitimační funkce držby jako jeden ze základních indikátorů dobré víry vyloučena.¹²⁸ Ke stejnému závěru ve vztahu k § 367 ABGB dospěla též rakouská judikatura.¹²⁹ Bezouška upozorňuje, že „pokud by se připustilo dobrověrné nabytí pohledávky, vedlo by to k ochraně nabyvatele i v případech, v nichž pohledávka vůbec neexistovala nebo již zanikla (neboť byla právě splněna) apod.“¹³⁰ Přičemž dále s odkazem na rakouskou literaturu úsudek o neaplikovatelnosti úpravy nabytí od neoprávněného na pohledávky podkládá nemožnosti vytvořit si u pohledávky obdobný stav důvěry, jako je tomu u věci hmotných, a to i v případě držby určité dokumentace vztahující se k pohledávce, protože držba takových dokumentů by pouze poukazovala na vlastnické právo, nikoliv na existenci pohledávky.¹³¹

¹²⁴ THÖNDEL, Alexandr. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek III...*, s. 307.

¹²⁵ BEZOUŠKA, Petr. Smluvní zákaz postoupení pohledávky (pactum de non cedendo). *Právní rozhledy*, 2015, roč. 23, č. 11, s. 389.

¹²⁶ ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník...*, s. 224.

¹²⁷ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 367.

¹²⁸ Tamtéž; SPÁČIL, Jiří, DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 8 - 9.

¹²⁹ Rozhodnutí OGH ze 7. února 1968, sp. zn. 5 Ob 12/68; rozhodnutí OGH ze 7. září 1971, sp. zn. 4 Ob 588/71; rozhodnutí OGH z 30. ledna 1979, sp. zn. 4 Ob 594/78.

¹³⁰ BEZOUŠKA, Petr. Smluvní zákaz postoupení..., s. 389.

¹³¹ Tamtéž a rakouská literatura tam uvedená.

Osobně se rovněž kloním k názoru, že úprava nabytí od neoprávněného se nepoužije na pohledávky, takové řešení podle mě není nikterak v rozporu s ustanovením § 979 NOZ, neboť to připouští výjimku z užití věcněprávních ustanovení na věci nehmotné, pokud to nepřipouští jejich povaha či odporuje zákonu. Mám za to, že jsou splněny obě skutečnosti odůvodňující užití této výjimky - § 979 NOZ vylučuje totiž jednak zákon (existence speciálního obligačního režimu pro postoupení pohledávky)¹³² a jednak též povaha pohledávky (nemožnost mít pohledávku fakticky u sebe, a vytvořit si tak stav podobný stav důvěry jako u hmotných věcí).¹³³

Důvodová zpráva za příklad práv, u nichž to nepřipouští jejich povaha, uvádí práva nepřipouštějící trvalý či opakovaný výkon (např. pohledávka zaplacení jednorázové peněžité částky).¹³⁴ Jsem však toho názoru, že ani na práva připouštějící trvalý či opakovaný výkon se ve světle výše uvedených skutečností ustanovení o nabytí od neoprávněného neuplatní.

Dále se můžeme ptát, zda je možné uvažovat o převodu příslušenství patřící jinému společně s věcí hlavní, ke které převodci svědčí vlastnické právo. V této konstrukci vedlejší věc patřící osobě odlišné od vlastníka věci hlavní nebude moci být posouzena jako příslušenství, neboť pojmovým znakem příslušenství je, že „*jak věc hlavní, tak věc vedlejší musí být předmětem vlastnického práva téže osoby*“.¹³⁵ Z optiky nabyvatele od neoprávněného však o příslušenství jít může, resp. jít musí, aby bylo vyhověno požadavku jeho dobré víry (nabyvatel musí být přesvědčen, že převodce je vlastník věci hlavní a rovněž i věci vedlejší). Dobrovolná¹³⁶ možnost nabytí od neoprávněného k příslušenství připouští, ovšem za předpokladu, že takový převod splní všechny podmínky nabytí od neoprávněného. Jelikož se vyvratitelná domněnka § 510 odst. 2 NOZ uplatní jen v případech, kdy vlastnictví věci hlavní i příslušenství splývá v ruce jedné osoby, je potřeba splnit požadavek toho, aby nabytí cizí vedlejší věci bylo pokryto platným právním titulem vztahujícím se k věci hlavní. Dobrovolná¹³⁷ v této souvislosti poukazuje na názor Holznera¹³⁸, podle něhož nemusí být převod příslušenství explicitně zmíněn ve smlouvě, postačí, pokud bude implicitně vyplývat ze smlouvy či z jednání stran předcházející uzavření smlouvy.

Při nabytí vlastnického práva k věcem ztraceným, svémocně odňatým či věcem pozbytým činem povahy úmyslného trestného činu rozšiřuje zákon v některých případech

¹³² DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 367.

¹³³ BEZOUŠKA, Petr. *Smluvní zákaz postoupení...*, s. 389.

¹³⁴ ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník...*, s. 427.

¹³⁵ ELIÁŠ, Karel. *Součást věci a příslušenství věci. Ad Notam*, 2007, roč. 13, č. 4, s. 103.

¹³⁶ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 367.

¹³⁷ Tamtéž, s. 367 – 368.

¹³⁸ HOLZNER, Christian. *Gutgläubiger Rechtserwerb an Nebensachen (Teil I)*. *JBl*, 1994. s. 515.

vindikační možnosti původního vlastníka.¹³⁹ Budou-li však takové věci nabyty některým ze způsobů uvedených v § 1109 NOZ (např. nabytím ve veřejné dražbě), k tomuto posílení postavení původního vlastníka nedochází.¹⁴⁰ Lze však konstatovat, že uvedené věci lze obecně nabýt podle kterékoliv z předmětných skutkových podstat, ovšem podle klauzulí § 1110 NOZ ve spojení s § 1109 písm. b) NOZ a klauzule § 1111 NOZ bude takové nabytí složitější, a realizuje se tak méně případů.

2.2 Platný právní titul

Paragraf 1760 NOZ stanoví, že „skutečnost, že strana nebyla při uzavření smlouvy oprávněna nakládat s tím, co má být podle smlouvy plněno, sama o sobě neplatnost smlouvy nevyvolává.“ Aby došlo k neplatnému převodu, musí přistoupit rovněž další okolnosti svědčící o neplatnosti (např. zavazuje-li k plnění od počátku nemožného), nedostatek oprávnění k převodu však sám o sobě nebrání vzniku platného závazkového vztahu mezi kontrahujícími stranami.¹⁴¹ Nicméně platná smlouva při kontraktaci s neoprávněným ještě nezakládá jistotu, že dojde k převodu práva, které je předmětem této smlouvy, či jiným věcněprávním důsledkům. Aby nabyvatel mohl nabýt vlastnické právo k věci, kterým převodce nedisponoval, je potřeba splnit všechny obecné požadavky nabytí od neoprávněného (vymezené v této kapitole) a rovněž předpoklady speciální (srov. 3. kapitolu této práce). Neuzavřou-li však smluvní strany platnou smlouvu (např. pro rozpor s dobrými mravy), úprava nabytí od neoprávněného se vůbec neuplatní, a vlastnické právo tak v tomto případě nevznikne.

Podobná úprava v OZ absentovala, následkem právního jednání, k němuž nebyl převodce oprávněn, byla v souladu se zásadou *Nemo plus iuris* obecně neplatnost pro nemožnost plnění ve smyslu § 37 odst. 2 OZ.¹⁴² Takový stav byl nevyhovující - neplatná smlouva by nabyvatele např. úplně zbavila možnosti uplatnit ze smlouvy vyplývající sankce (např. smluvní pokutu) vůči převodci. Tyto sankční mechanismy totiž vznikají pouze na základě porušení ustanovení smlouvy, není-li však smlouva platná, nevznikají ani žádné povinnosti ze smlouvy, které by bylo možné porušit. Samozřejmě by přicházela v úvahu náhrada škody, ovšem ta v režimu OZ nezahrnovala nemajetkovou újmu a nemusela obsahovat též ušlý zisk, přičemž obě tyto položky byly zohledněny ve smluvní pokutě.¹⁴³

¹³⁹ Srov. § 1110 – 1111 NOZ.

¹⁴⁰ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 368.

¹⁴¹ HULMÁK, Milan. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1751–2054). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 197 – 198.

¹⁴² Srov. rozhodnutí NS ze dne 19. července 2005, sp. zn. 33 Odo 713/2004.

¹⁴³ PETROV, Jan. *Dle NOZ smlouvy platí: I když Vám prodám či pronájmu, co nevlastní* [online]. Jinepravo.blogspot.cz, 9. dubna 2012 [cit. 25. února 2016]. Dostupné na <<http://jinepravo.blogspot.cz/2012/04/noz-i-kdyz-vam-prodam-ci-pronajmu-co.html>>.

Jak již bylo zmíněno, NOZ je co do převodu věcí neevidovaných ve veřejných seznamech založen na konsenzuálním principu nabývání vlastnického práva, proto k převodu těchto věcí není potřeba jejich předání (tradice), nýbrž k němu dochází k okamžiku účinnosti smlouvy, strany smlouvy se však mohou dohodnout i jinak (např. výhradou vlastnického práva podle § 2132 NOZ). Shodně s komentářovou literaturou zastávám názor, že na tomto závěru nic nemění ani formulace obsažená v jednotlivých skutkových podstatách nabytí od neoprávněného užívající pojem „získání věci“, z něhož není zcela zřejmé, zda jím je myšleno nabytí držby (princip tradice)¹⁴⁴ či dovršení procesu převodu vlastnického práva (princip konsenzuální).¹⁴⁵ Mám za to, že pokud by zákonodárce chtěl vyjádřit výjimku z konsenzuálního principu, užil by namísto „získání věci“ jiný pojem, který požadavek tradice evokuje spíše (např. „odevzdání věci“ či „předání věci“ v souvislosti s uskutečněným převodem). Rovněž s ohledem na to, že důvodová zpráva mlčí a není zde žádná jiná okolnost odůvodňující odchýlení se od obecného pravidla, uplatní se zřejmě i v tomto případě konsenzuální princip. Výjimku však tvoří nabývání cenných papírů podle § 1109 písm. e) NOZ, kde se naopak uplatní princip tradice, a případy vícečetného převodu (viz však výklad dále). Formulace „získání věci“ nám spíše poukazuje na mnohost smluvních typů, na jejichž základě může k nabytí od neoprávněného dojít, tedy na stav odlišný od nabytí od neoprávněného obsažené v předchozí úpravě.

2.3 Úplatnost nabytí

Další otázkou, kterou si v souvislosti s nabytím od neoprávněného musíme nutně klást, je, zda tento institut chrání jen nabývání úplatné (onerózní) či i bezúplatné (lukrativní).

V NOZ se pro některé skutkové podstaty a způsoby nabytí od neoprávněného explicitně vyžaduje splnění podmínky úplatnosti nabývacího titulu. Onerózní právní titul je výslovně požadován, nabývá-li dobrověrný nabyvatel věc od někoho, komu vlastník věc svěřil ve smyslu § 1109 písm. c) NOZ a v případě nabytí použitých věcí od podnikatele, který s takovými věcmi v rámci své podnikatelské činnosti běžně obchodu dle § 1110 NOZ. Ve většině případů se bude jednat o úplatné nabytí i při nabytí nepoužité věci od podnikatele při jeho podnikatelské činnosti (§ 1109 písm. b) NOZ), nabytí ve veřejné dražbě (§ 1109 písm. a) NOZ), při obchodu s investičním nástrojem, cenným papírem nebo listinou vystavenými na doručitele (§ 1109

¹⁴⁴ V takovém případě bychom zřejmě také dovodili nabytí držby jako obecnou podmínku nabytí od neoprávněného, která by vyplývala z formulace „získání věci“. K nabytí vlastnického práva by tak zpravidla docházelo k okamžiku předání věci „nabyvateli“, rovněž v tomto okamžiku by se zřejmě posuzovala dobrá víra nabyvatele.

¹⁴⁵ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 368.

písm. e) NOZ) a při obchodu na komoditní burze (§1109 písm. f) NOZ). V ostatních zákonem předvídaných situacích kritérium úplatnosti pro nabytí od neoprávněného výslovně ani nepřímou nevystupuje, proto se pravděpodobně neuplatní. Neboť proč jinak by na některých místech zákon výslovně požadoval úplatnost, kdyby úplatnost byla obecným východiskem? Takový požadavek by byl v zákoně vyjádřen nadbytečně.¹⁴⁶ Navíc i v OZO se vyžadovala úplata pouze v některých případech (např. pokud dobrověrný nabyvatel věc nabývá od někoho, komu ji vlastník věc svěřil podle § 367 OZO), zatímco v ostatních situacích se nepožadovala.¹⁴⁷ Ač úplata tedy není obecným předpokladem společným pro všechny klauzule nabytí od neoprávněného, je významným ukazatel dobrověrnosti nabytí.¹⁴⁸

Další otázkou je, zda ve výše uvedených případech, kde zákon vyjadřuje nezbytnost úplatnosti převodu, bude pro nabytí věci od neoprávněného potřeba skutečného zaplacení dohodnuté částky či postačí, bude-li úplatnost sjednána ve smlouvě. V české právní doktríně¹⁴⁹ převažuje názor, že k dostání předpokladu úplatnosti bude postačovat pouhá úplatnost nabývacího titulu. Výjimku však představuje privilegované nabytí ve veřejné dražbě podle § 1109 písm. a) NOZ, kde se jako speciální podmínka nabytí od neoprávněného vyžaduje zaplacení kupní ceny (srov. podkapitolu 3.1.1 této práce).

Tam, kde zákon požaduje úplatnost, je třeba též zvážit, zda v případě nepřiměřeně nízké ceny vůči hodnotě převáděné věci má nabytí vůbec ještě povahu úplatnosti či už se jedná u nabytí bezúplatné (*negotium mixtum cum donatione*). Tégl¹⁵⁰ míní, že charakter úplatnosti a bezúplatnosti by si měly v konkrétním případě rozhodnout soudy samotné, a předkládá východisko, že o „*bezplatný převod se jedná tehdy, pokud neekvivalence obou plnění je natolik zásadní, že lze dovodit úmysl převodce převáděnou věc darovat (byť takový úmysl ve skutečnosti vůbec neexistoval, resp. existovat nemusel)*“, přičemž úroveň neekvivalence je potřeba zjišťovat objektivně s ohledem na všechny okolnosti případu.¹⁵¹

¹⁴⁶ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 368.

¹⁴⁷ Srov. ROUČEK, František. In ROUČEK, František a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému...*, s. 367.

¹⁴⁸ THÖNDEL, Alexandr. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek III...*, s. 310.

¹⁴⁹ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 369; THÖNDEL, Alexandr. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek III...*, s. 308.

¹⁵⁰ TÉGL, Petr. *Některé teoretické problémy nabývání...*, s. 352.

¹⁵¹ Ohledně dalších možných přístupů k řešení této otázky (zejména v zahraniční literatuře) srov. TÉGL, Petr. *Některé teoretické problémy nabývání...*, s. 352.

2.4 Požadavek jednání převodce vlastním jménem

Vlastník je obecně oprávněn autorizovat jinou osobu k převodu vlastnického práva (např. s využitím institutu zastoupení). V případě, že by zástupce nejednal vlastním jménem, nýbrž jménem a na účet vlastníka (zastoupeného), nešlo by hovořit o nabytí o neoprávněného, neboť nabyvatel by věc nabyl přímo od vlastníka - zástupce by tak představoval pouze jakousi „prodlouženou ruku“ vlastníka.¹⁵² Z toho nám plyne další obecný požadavek nabytí od neoprávněného, a to potřeba, aby převodce jednal svým vlastním jménem, na svůj účet.

2.5 Různá hospodářská či právní identita nabyvatele a převodce

Tégl s odvoláním na německou doktrínu poukazuje na další možný obecný předpoklad vztahující se na všechny klauzule nabytí od neoprávněného. Německá civilistika totiž vychází z toho, že převádět věc lze pouze mezi reálně odlišnými osobami. Mezi převodcem a nabyvatelem tak nesmí existovat právní ani hospodářská identita, existuje-li, je nabytí od neoprávněného vyloučeno (a to i v případě, kdy by jinak byly splněny všechny podmínky pro nabývání od neoprávněného). Proto převede-li obchodní společnost na svého jednatele a zároveň jediného společníka věc, přičemž se následně ukáže, že je převodní smlouva neplatná, nenabude nabyvatel vlastnické právo, byť by byl v dobré víře.¹⁵³ Je otázkou, zda faktická existence této shodné identity automaticky vylučuje nabytí od neoprávněného mezi posuzovanými subjekty či je potřeba, aby ohledně této skutečnosti byl nabyvatel ve zlé víře. Soudím, že v pořadí druhý zmíněný přístup je správný, neboť dává ve vyšší míře prostor naplnění ochrany dobré víry nabyvatele, na jejíž převaze jsou ustanovení nabytí od neoprávněného zejména postavena. Co se týče koncepce dobré víry, která se pro tuto situaci uplatní – nemělo by podle mého názoru být zvoleno pojetí vůči nabyvateli příznivější, než jaké představuje obecná koncepce dobré víry v oprávnění převodce věc převést (tj. koncepce nevědomosti v důsledku běžné nedbalosti - srov. dále). Jsem proto pro vyloučení dobré víry i při lehké nedbalosti (tj. nabyvatel je ve zlé víře, pokud věděl o identičnosti nebo o ní sice nevěděl, ale vědět měl a mohl). Souhlasím tak s uznáním tohoto požadavku ve formě dobré víry nabyvatele v různou hospodářskou identitu nabyvatele a převodce za obecný předpoklad nabytí od neoprávněného. Bude však záležet především na přístupu soudů, potažmo právní vědy, zdali se tato skutečnost jako obecný předpoklad opravdu prosadí či nikoliv.

¹⁵² DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 370.

¹⁵³ TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. Způsob, jakým věc opustila sféru vlivu vlastníka, jako kritérium důležité pro ochranu nabyvatele při nabývání od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 123 a německá literatura tam uvedena.

2.6 Dobrá víra nabyvatele

Dalším předpokladem společným pro všechny klauzule nabytí od neoprávněného – a bezesporu tím nejdůležitějším – je dobrá víra nabyvatele. Dobrá víra jako subjektivní stav myslí není vlastní pouze fyzickým osobám, nýbrž ospravedlnitelného přesvědčení o stavu věci může dojít i právnická osoba, a to na základě duševního stavu osob, které za právnickou osobu projevují vůli. Výsledná vůle těchto osob, které jsou členy orgánů dané právnické osoby, se pak přičítá právnické osobě.¹⁵⁴

Zaměříme se nejprve na zodpovězení otázky, k jakým skutečnostem se dobrá víra vztahuje. NOZ v § 1109 a § 1111 NOZ normuje, že nabyvatelova dobrá víra musí existovat ohledně oprávnění převodce převést vlastnické právo.¹⁵⁵ Naproti tomu § 1110 NOZ explicitní vyjádření skutečnosti, k níž se dobrá víra vztahuje, neobsahuje. Ztotožňuji se však s názorem Dobrovolné v tom, že by se analogicky měla vyžadovat dobrá víra v oprávnění převodce převést vlastnické právo, a to i vzhledem k podstatě podnikatelské činnosti založené na prodeji použitých movitých věcí.¹⁵⁶

Jaké konkrétní okolnosti vnějšího světa poukazují na zlou víru nabyvatele, v zákoně uvedeny nejsou, určité vodítko nám však může poskytnout § 368 OZO, který normoval okolnosti zakládající důvodné podezření ohledně existence dobrověrného postavení nabyvatele. Jsou jimi povaha věci (např. věc, která se v běžném obchodě nevyskytuje – rodinná starožitnost), nápadně nízká cena, známé vlastnosti předchůdce (např. překupník kradených věcí), živnost předchůdce, jiné podezřelé okolnosti.¹⁵⁷ Dobrou víru nabyvatele mohou rovněž vyloučit okolnosti týkající se místa, kde došlo k uzavření smlouvy (např. místo, kde zpravidla dochází k prodeji kradeného zboží), času (např. mimo obvyklou pracovní dobu obchodu), ale i mnohé další. Zpravidla nebude možné učinit z jediné izolované výše uvedené skutečnosti závěr o neexistenci dobré víře, nýbrž těchto skutečností bude muset přistoupit více.¹⁵⁸

Po nabyvateli je nutné požadovat určitou míru přezkumné aktivity za účelem zjištění oprávnění převodce k převodu věci. Míra takové přezkumné aktivity bude závislá na tom, která z koncepcí dobré víry vymezených v podkapitole 1.2.3 této práce se uplatní na problematiku

¹⁵⁴ LASÁK, Jan. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část...*, s. 779 - 780.

¹⁵⁵ Tato vyjádření pak zcela korespondují s terminologickým nahrazením pojmu „od nevlastníka“ pojmem „od neoprávněného“ – k tomu srov. podkapitulu 1.6 této práce.

¹⁵⁶ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 378.

¹⁵⁷ ROUČEK, František. In ROUČEK, František a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému...*, s. 329.

¹⁵⁸ TĚGL, Petr. *Dobrá víra v občanském právu...*, s. 181.

nabytí od neoprávněného. V komentářové literatuře¹⁵⁹ je shodně zastáván názor, že dobrověrné postavení je vyloučeno již v případě běžné (lehké) nedbalosti.¹⁶⁰ Ve zlé víře se tedy nachází nabyvatel, který věděl, že převodce není oprávněn věc převést, či to nevěděl, ale vědět o tom měl a mohl.¹⁶¹ Zvolení této koncepce představuje kontinuitu s ObchZ, neboť tato koncepce byla užita rovněž v § 446 ObchZ. Lze přijmout též závěr Karnera¹⁶², na který upozorňuje Dobrovolná¹⁶³, že nabyvatel nenabude vlastnické právo ani v případě, kdy přezkumnou aktivitu ohledně oprávnění převodce sice nepodnikne, ale je zřejmé, že i kdyby ji podnikl, nevedla by k odkrytí toho, zda je převodce vlastníkem (resp. osobou oprávněnou k převodu či nikoliv). Taková skutečnost proto jeho nedbalost neomlouvá.

Na tomto místě můžeme aplikovat závěry učiněné v předchozích kapitolách při určování míry přezkumné povinnosti jednajícího. Rozsah přezkumu nabyvatele určíme z perspektivy fiktivní osoby průměrných vlastností a schopností, jíž stavíme do situace, která odpovídá situaci jednajícího dovolávajícího se dobré víry.¹⁶⁴ U této myšlené osoby zpravidla v souladu s koncepcí nevědomosti v důsledku běžné nedbalosti hodnotíme, zda by nevěděla či vědět neměla ani nemohla o absenci oprávnění převodce převést vlastnické právo. Nacházeli se jednající ve zvláštním postavení (např. je omezený ve svéprávnosti, byť tato skutečnost nezakládá neplatnost převodní smlouvy), je u něj v konkrétním případě potřeba přihlížet k okolnostem tohoto zvláštního postavení (u mentální postiženého např. bude muset přistoupit více skutečnosti zakládající nedbalost vylučující dobrou víru, než je tomu u výše uvedené fiktivní osoby).¹⁶⁵

Další otázkou, kterou si v souvislosti s dobrou vírou nabyvatele musíme klást, je, zda musí být požadavek objektivizace dobré víry splněn vždy či jen v případě, stanoví-li to zákon. Nahlédneme-li do formulace ustanovení § 1109 NOZ, zjistíme totiž, že uvedený paragraf ve vztahu k dobré víře nabyvatele operuje se slovním spojením „vzhledem ke všem okolnostem“, čímž je vyjádřena objektivní složka dobré víry.¹⁶⁶ V ustanoveních § 1110 a § 1111 NOZ se však tato kvalita dobré víry výslovně nepožaduje. Znamená to, že v uvedených klauzulích se nepožaduje? V podstatě zde řešíme otázku, zda tam, kde zákon neužívá slovní spojení

¹⁵⁹ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 369 - 370. Shodně též THÖNDEL, Alexandr. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek III...*, s. 307.

¹⁶⁰ To však neplatí zcela absolutně srov. výklad v podkapitole 3.1.4 předložené práce.

¹⁶¹ TÉGL, Petr. *Další úvahy o dobré víře...*, s. 183.

¹⁶² KARNER, Ernst. In DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 369 - 370.

¹⁶³ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 371.

¹⁶⁴ Srov. podkapitulu 1.2.4 této práce.

¹⁶⁵ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník - velký komentář...*, s. 137-138.

¹⁶⁶ Srov. podkapitulu 1.2.2 této práce.

„vzhledem ke všem okolnostem“, se společně se subjektivní složkou uplatní též objektivní složka dobré víry či nikoliv.

Dobrá víra by se podle mého názoru v uvedených klauzulích měla vykládat v souladu s požadavkem její objektivizace.¹⁶⁷ Souhlasím tak s argumentací, kterou ve své práci zmínil Borsík.¹⁶⁸ Ten tento závěr zdůvodňuje jednak stanoviskem Eliáše¹⁶⁹, hlavního autora NOZ, který vyžaduje objektivizaci dobré víry za všech okolností, a jednak též poukazuje na judikaturu ÚS¹⁷⁰ k ustanovení § 446 ObchZ ve znění před účinností zákona č. 370/2000 Sb. účinnému ke dni 1. ledna 2001, které tehdy výslovně vylučovalo dobrou víru za situace, kdy nabyvatel věděl, že převodce nedisponuje oprávněním věc převést (tj. nezvažovala se nedbalost). I v takovém případě ÚS judikoval ve prospěch objektivizace, tj. že je nutné, aby „v situacích, kdy existují o dobré víře kupujícího sebemenší pochybnosti, kupující prokázal, že využil všechny dostupné prostředky k tomu, aby se přesvědčil, že prodávající je skutečně oprávněn převést vlastnictví k předmětné věci, a že tedy byl v této souvislosti skutečně v dobré víře.“

2.6.1 Presumpce dobré víry

Jedno ze základních pravidel nové právní úpravy (NOZ) spočívá v presumpci subjektivní dobré víry jednajícího (*praesumptio boni viri*).¹⁷¹ Důvodová zpráva uvádí „navrhované ustanovení presumuje ve shodě se všemi právními řády evropské kontinentální tradice existenci dobré víry. (...) Dosud platný občanský zákoník (OZ – pozn. autora) je vedle občanského zákoníku Slovenska jediným evropským občanským zákoníkem, který obecnou zásadu presumpce dobré víry neupravil“.¹⁷² Podle autorů komentáře Leges je tvrzení důvodové zprávy poněkud nadnesené, protože explicitní obecná presumpce dobré víry vyjádřená v zákoně je v zahraničních právních řádech k vidění spíše zřídka. Pokud bývá výslovně formulována, tak ad hoc ve vztahu ke konkrétním skutkovým podstatám (nabytí od neoprávněného, vydržení apod.)¹⁷³ K podobnému názoru dochází Pelikánová a Pelikán,

¹⁶⁷ O tom svědčí též výše přijatý závěr o obecně se uplatnivší koncepci nevědomosti v důsledku běžné nedbalosti pro dobrou, resp. zlou víru při nabývání od neoprávněného.

¹⁶⁸ BORSÍK, Daniel. Nadobudnutie vlastníctva od neoprávněného ako prejav ochrany dobrej viery v komparatívnom súkromnom práve. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 7, s. 245.

¹⁶⁹ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář. 1. svazek*. 1. vydání. Praha: LINDE, a.s., 2008, s. 569.

¹⁷⁰ Usnesení ÚS ze dne 28. srpna 2001, sp. zn. IV. ÚS 112/01.

¹⁷¹ PETR, Bohuslav. Zásada „nemo plus iuris...“, s. 702.

¹⁷² ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník...*, s. 67.

¹⁷³ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník - velký komentář...*, s. 130.

když uvádí, že vyjma švýcarského zákoníku se v kontinentálních právních řádech obecně presumována subjektivní dobrá víra nevyskytuje.¹⁷⁴

Zákon dobrou víru v subjektivním smyslu konstruuje pomocí tzv. vyvratitelné domněnky (*praesumptio iuris*). Vyvratitelnou domněnkou je určitá skutečnost, kterou zákon předpokládá a která proto nepotřebuje být dokazována, nicméně je pro ni zároveň zákonem připuštěna možnost jejího vyvrácení, tzv. důkaz opaku.¹⁷⁵ Postačí tedy, pokud procesní strana dovolávající se dobré víry bude tvrdit podle ustanovení § 101 odst. 1 písm. a) OSŘ okolnosti svědčící o existenci dobré víry, které jsou nezbytně nutné k tomu, aby soudu bylo jasné, na základě jakého skutkového podkladu má rozhodnout. Nebude však potřeba, aby tyto skutečnosti strana dokázala.¹⁷⁶ V NOZ bývá vyvratitelná domněnka vyjádřena slovním spojením „má se za to, že“ (domněnka, která nepřipouští důkaz opaku, tzv. nevyvratitelná domněnka, pak bývá vyjádřena souslovím „platí, že“).¹⁷⁷ Výše uvedené procesní důsledky vyvratitelné domněnky jsou stanoveny v § 133 OSŘ následovně: „*skutečnost, pro kterou je v zákoně stanovena domněnka, jež připouští důkaz opaku, má soud za prokázanou, pokud v řízení nevyšel najevo opak.*“¹⁷⁸

Účelem domněnky pak není vytvoření stavu, který by neodpovídal skutečnosti. Smysl domněnek je přesně opačný, zákonodárce se snaží presumovat právě ty skutečnosti, ke kterým – za předpokladu splnění prvků skutkové podstaty domněnky - typicky dochází a které jsou v souladu s reálným stavem věcí (kdo bude určitým způsobem jednat, bude tak v převážné většině bude činit v přesvědčení, že jedná po právu).¹⁷⁹ Shodně též Štajgr „*praesumptiones iuris jsou vlastně zkušenostní závěr (t. zv. praesumptiones facti seu hominis) akceptované zákonodárcem a vtělené do zákona.*“¹⁸⁰

Nový soukromoprávní kodex tedy vychází ve smyslu § 7 NOZ z obecného předpokladu s dosahem pro celý občanský zákoník (soukromé právo)¹⁸¹ ve formě vyvratitelné domněnky, že kdo určitým způsobem jednal, jednal v dobré víře (v dobré víře v subjektivním pojetí)

¹⁷⁴ PELIKÁNOVÁ, Irena, PELIKÁN, Robert. In ŠVESTKA, Jiří a kol. Občanský zákoník. Komentář. I., s. 41.

¹⁷⁵ Rozsudek NS ze dne 26. srpna 2004, sp. zn. 32 Odo 1160/2003.

¹⁷⁶ SVOBODA, Karel. In SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 345.

¹⁷⁷ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Obecná část nového občanského zákoníku – informační brožura* [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz [cit. 22. 3. 2016]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/MS_brozura_obecna_cast.pdf>.

¹⁷⁸ Srov. rovněž rozsudek NS ze dne 22. června 2004, sp. zn. 32 Odo 964/2003.

¹⁷⁹ LAVICKÝ, Petr. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část...*, s. 84.

¹⁸⁰ ŠTAJGR, F. *Důkazní břemeno v civilním soudním sporu*. 1. vydání. Praha: Knihovna Sborníku věd právních a státních, 1931, s. 44.

¹⁸¹ LAVICKÝ, Petr. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část...*, s. 83.

a poctivě (ve smyslu objektivní dobré víry). V dalším výkladu se budeme zabírat pouze presumpcí dobré víry (v subjektivním pojetí).

Pokud je v konkrétním případě stanoveném v zákoně s dobrověrným postavením jednající osoby spojen určitý následek (např. vydržení vlastnického práva k věci), spočívá důkazní břemeno ohledně okolností, které dobrou víru jednajícího vyvrací, na osobě, která toto postavení zpochybňuje (např. předchozí vlastník vydržené věci). Subjektivní prvek dobré víry, tj. chybné přesvědčení jednající osoby o existenci či neexistenci právního či skutkového stavu jakožto vnitřní, psychický stav nemůže být předmětem přímého dokazování. Prokazovat však lze objektivně zjiitelné skutečnosti, které vylučují či zakládají dobrou víru dané jednající osoby. Konkrétně se jedná o takové objektivní okolnosti, z nichž lze nepřímou dovozovat subjektivní stav tohoto chybného přesvědčení a skutečností, které jsou důležité pro posouzení, zda je toto chybné přesvědčení v konkrétní situaci omluvitelné či nikoliv (k tomuto blíže v podkapitole 1.2.2).¹⁸² Sankcí za nenaplnění břemene prokázat výše uvedené skutečnosti, je neúspěch ve sporu.¹⁸³

Nový občanský zákoník sice stanoví presumpci dobré víry jako obecné pravidlo, nicméně i z toho předpokladu existují výjimky (což vyplývá i ze samotné povahy formulace pravidla jako vyvratitelné domněnky). Paragraf 1111 první věta NOZ stanoví, že „*získal-li někdo movitou věc za jiných okolností, než které stanoví § 1109 nebo 1110, stane se vlastníkem věci, pokud prokáže dobrou víru v oprávnění převodce převést vlastnické právo k věci.*“ Nabyvateli je tedy uložena povinnost, aby prokázal objektivní skutečnosti, z nichž usuzuje svou dobrou víru v oprávnění převodce převést vlastnické právo k věci, pod hrozbou toho, že mu nevznikne vlastnické právo a jeho ochrana. Tato osoba tedy nese důkazní břemeno, což představuje výjimku oproti obecnému východisku, že povinnost dokazovat má ten, kdo zpochybňuje dobrou víru jednající osoby. Podle názoru Lavického má proto ustanovení § 1111 první věty NOZ povahu *lex specialis* vůči obecnému ustanovení obsaženému v § 7 NOZ.¹⁸⁴

Zvláštní ustanovení o presumpci dobré víry obsahuje i § 994 NOZ, který stanoví vyvratitelnou domněnku dobré víry takto „*má se za to, že držba je řádná, poctivá a pravá.*“ Ač tato domněnka operuje s pojmem „poctivá držba“, která může poukazovat na objektivní pojetí dobré víry, tj. princip poctivosti, je těmito slovy vyjádřena dobrá víra v subjektivním

¹⁸² MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník - velký komentář...*, s. 132.

¹⁸³ SVOBODA, Karel. In SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád...*, s. 347.

¹⁸⁴ LAVICKÝ, Petr. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část...*, s. 83.

slova smyslu,¹⁸⁵ tedy situace, kdy má jednající osoba z přesvědčivého důvodu za to, že jí náleží právo, které vykonává ve smyslu § 992 odst. 1 NOZ. Zákon zde tedy opakuje to, co bylo vysloveno již v § 7 NOZ, totiž že se dobrá víra (subjektivní) presumuje. Dochází tedy k duplicitě úpravy.¹⁸⁶

Jak jsme si vysvětlili výše, existují různé koncepce subjektivní dobré víry, v souvislosti s její presumpcí vyvstává otázka, které z těchto konstrukcí se presumují a které nikoliv. Podle názoru autorů komentáře Leges se domněnka dobré víry uplatní na všechny rozebrané konstrukce, pokud není stanoveno jinak.¹⁸⁷

Pro správné uchopení vyvratitelné domněnky dobré víry je potřeba si rovněž zodpovědět otázku, zda se presumpce užije při jakémkoliv relevantním jednání neoprávněného převodce či jen tam, kde jsou o dobré víře jednající osoby pochybnosti nebo se na problematiku nabytí od neoprávněného neaplikuje vůbec. Z § 130 odst. 1 OZ ve vztahu k držbě vyplývalo, že „v pochybnostech se má za to, že držba je oprávněná.“ Presumpce dobré víry se tedy uplatnila jen v případě pochybností. To v praxi znamenalo, že kdo se dovolával své dobré víry, musel toto své přesvědčení prokázat. Pokud však po provedeném dokazování stále nebylo zřejmé, zda je držba oprávněna či nikoliv (stav *non liquet*), učinil aplikující soud v souladu s výše citovaným ustanovením závěr *in favorem* držitele, tj. závěr o oprávněnosti držby.¹⁸⁸ NOZ však domněnku uvedenou v § 7 NOZ formuluje jinak a slova „v pochybnostech“ neužívá.

Zatímco Lavický vyřešení této otázky ponechává především praxi a sám se nepřiklání ani k jednomu možnému výkladu¹⁸⁹, autoři Melzer a Tégl vyslovují závěr o tom, že presumpci dobré víry „nelze chápat absolutně – může se uplatnit jen tam, kde jsou o dobré víře pochybnosti“.¹⁹⁰ Domněnka se proto neuplatí tam, kde z vnějších okolností bude zcela patrné, že nabyvatel nemohl být v dobré víře (např. nabude-li někdo věc od neznámé osoby za neobvykle nízkou cenu v nezvyklou denní dobu), nebude zcela jistě automaticky považován za dobrověrného, nýbrž bude muset svou dobrou víru prokázat, aby mohl nabýt vlastnické právo od neoprávněného.¹⁹¹

Opačného názoru je – zdá se - Dobrovolná, podle níž se presumpce dobré víry na nabytí od neoprávněného neuplatní. Pokud by se vyvratitelná domněnka dobré víry aplikovala na tento

¹⁸⁵ Srov. ROUČEK, František. In ROUČEK, František a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému...*, s. 136.

¹⁸⁶ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník - velký komentář...*, s. 132.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 133.

¹⁸⁸ HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva...*, s. 121 - 122.

¹⁸⁹ LAVICKÝ, Petr. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část...*, s. 85.

¹⁹⁰ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník - velký komentář...*, s. 133.

¹⁹¹ Tamtéž.

institut (resp. na ty skutkové podstaty, které nepředstavují výjimku z uvedené presumpce¹⁹²) bylo by tím vlastníkovi uloženo, aby prokázal skutečnosti, které se odehrály ve vztahu neoprávněný převodce – nabyvatel (dobrou víru v oprávnění převodce věc převést). Vlastník by tak byl nucen prokazovat skutkové okolnosti, o nichž zpravidla není informován a jímž nebyl svědkem, což je podle Dobrovolné nepřiměřený požadavek. Důkazní břemeno ohledně okolností nabytí vlastnického práva by podle ní měl nést nabyvatel, neboť je to právě on, kdo má nejbližší k předložení důkazu o své dobré víře. Přičemž obecně platí, že každá strana by měla dokazovat prvky skutkové podstaty, o něž se opírá a z nichž profituje. Je to právě nabyvatel, kdo má z nabytí od neoprávněného prospěch (na úkor vlastníka získává věc).¹⁹³

Osobně se ztotožňuji se závěrem Tégla a Melzera. Pokud by zákonodárce zamýšlel vyloučit aplikaci presumpce dobré víry na režim nabytí od neoprávněného, formuloval by výjimku z presumpce dobré víry (podobně jako v § 1111 NOZ) rovněž u ostatních skutkových podstat (§ 1109 a § 1110 NOZ), tj. stanovil by explicitně povinnost nabyvatele prokázat svou dobrou víru v oprávnění převodce převést vlastnické právo. Proto, ač jsou argumenty Dobrovolné přesvědčivé, nekorespondují podle mě s úmyslem zákonodárce, který uplatnění presumpce dobré víry explicitně zmiňuje v důvodové zprávě k § 1111 NOZ, když uvádí: „*navržené ustanovení dopadá na ostatní případy (např. koupě movité věci od podnikatele mimo běžný obchodní styk), u kterých se naopak dobrá víra (oproti díkci v § 1109 a § 1110 NOZ – pozn. autora) nabyvatele nepředpokládá a je na něm, aby svou dobrou víru prokázal.*“¹⁹⁴ Přikloníme-li se k výkladu, že se presumpce dobré víry uplatní jen v případech pochybností ohledně dobré víry¹⁹⁵, řeší tím částečně i informační deficit vlastníka ohledně okolností převodu, protože pokud nabyvatel věc získá od neoprávněného v podezřelých situacích, bude to on, kdo bude muset svou dobrou víru prokazovat.

2.6.2 Okamžik posuzování dobré víry u nabyvatele

Zamysleme se nyní rovněž nad okamžikem, k němuž se v kontextu nabytí od neoprávněného posuzuje dobrá víra nabyvatele. Zákon nám odpověď neposkytuje, budeme proto muset vyjít ze stanovisek právní vědy.

Dobrovolná - po vzoru rakouské doktríny - zastává názor, že nabyvatelova dobrá víra se zvažuje v okamžiku uskutečnění právního jednání, na jehož základě má dojít k převodu

¹⁹² Tzn. všechny skutkové podstaty vyjma § 1111 NOZ.

¹⁹³ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 371 - 372.

¹⁹⁴ ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník...*, s. 481.

¹⁹⁵ Podobná konstrukce, byť zákonem výslovně stanovena, je obsažena i § 96 odst. 3 ZPKT.

vlastnického práva (např. uzavření smlouvy¹⁹⁶), až do dokončení převodu vlastnického práva, které obecně nastává k okamžiku účinnosti smlouvy, ledaže je ujednáno jinak či je jinak stanoveno zákonem (§ 1099 NOZ).¹⁹⁷

S nastíněným názorem se neztotožňuji. Uvedené dva body časového intervalu mohou sice zcela splývat (tak tomu zřejmě bude ve většině případů), ale mohou od sebe být i výrazně časově vzdáleny (např. půjde-li o genericky určené věci, může k nim dobrověrný jednatel nabýt vlastnické právo teprve v okamžiku, kdy jsou tyto způsobilé dostatečného odlišení od jiných věcí stejného druhu, což může nastat v okamžiku právního jednání stran, ale i např. rok po něm, přičemž nabyvatel bude muset být po celou tuto dobu v dobrověrném postavení¹⁹⁸). Tento delší časový interval může vést k nepraktickým důsledkům. Vezměme si za příklad následující situaci, na níž poukazovala i stará komentářová literatura¹⁹⁹: Neoprávněný převodce A uzavře s nabyvatelem B smlouvu, jejímž předmětem bude převod věci, o níž osoba B v okamžiku uzavření ví, že A není jejím vlastníkem a že nemá ani oprávnění k jejímu převodu. Nabyvatel B je však plně přesvědčen, že převodce A v budoucnu stane jejím vlastníkem či alespoň nabude právo s věcí nakládat (např. protože se převodce zavázal věc obstarat u jiné osoby C a následně převést na vlastníka a opatřováním takových věcí se živí). Strany A a B si proto ve smlouvě dohodnou, že nabyvatel B věc nabude až předáním věci ze strany A (princip tradice). Poté převodce A uzavře s C ohledně věci absolutně neplatnou kupní smlouvu. Osoba A se tedy nestane vlastníkem věci. Převodl-li by věc A následně na nabyvatele B, nenabyl by tento vlastnické právo, protože nebyl v dobré víře při uzavírání smlouvy (při uzavírání smlouvy věděl, že převodce nemá oprávnění věc převést), byť by byl v dobré víře v době nabytí věci (při předání věci). Nastala by taktéž situace, že převodce A by nabyvateli B věc nemohl s kýženými účinky převést, ale jakékoliv jiné osobě, která by se nyní nacházela v dobrověrném postavení, však ano.

Z tohoto důvodu se mi zdá vhodnější posuzovat dobrou víru až okamžiku, kdy má nabyvatel skutečně nabyt vlastnického práva k věci - podobně jako tomu je ve vyjádření § 446 ObchZ, který ve vztahu k nabytí od neoprávněného stanovil „*kupující nabývá vlastnické právo (...) ledaže v době, kdy kupující měl vlastnické právo nabyt, věděl nebo vědět měl a mohl, že prodávající není vlastníkem*“, či v komentářové literatuře k OZO „*bona fides musí být*

¹⁹⁶ Tzn. obecně k účinnosti přijetí nabídky na uzavření smlouvy ve smyslu nabyvatelem § 1745 NOZ.

¹⁹⁷ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 371.

¹⁹⁸ Srov. § 1101 NOZ. Samozřejmě za předpokladu, že nabyvatel bude v dobré víře ohledně oprávnění převodce převést právě tyto oddělené věci či – zřejmě i – souhrn všech věcí stejného druhu, od nichž byla převáděná část odlišena.

¹⁹⁹ ROUČEK, František. In ROUČEK, František a kol. *Komentář k československému občanskému zákoníku*, s. 321.

u nabyvatele v době nabytí, tedy v době odevzdání věci movité, nikoli též již v době zcizení (t. j. v době, kdy nabyl titulu k vlastnictví, na př. v době tržeb smlouvy)“²⁰⁰. Ovšem s tím rozdílem, že „doba nabytí“ zpravidla vyložíme v souladu s konsenzuálním principem, tj. nenastane v okamžiku předání věci, nýbrž účinnosti smlouvy či v odlišný okamžik stanovený smlouvou či zákonem. Dobrá víra se tedy může (a s ohledem na konsenzuální princip tomu tak i zpravidla bude) posuzovat k okamžiku, kdy došlo k právnímu jednání, ale může jít i o okamžik pozdější.

Další související otázkou je, zda po okamžiku, který je směrodatný pro učinění závěru o dobré či zlé víře nabyvatele, je nutné, aby dobrověrný po určitý čas zůstal v dobré víře či je možné, aby se dozvěděl o okolnostech vylučujících dobrou víru, aniž by to postihlo jeho nabyté vlastnické právo. Thöndel²⁰⁰ se omezuje na konstatování, že „nabyvateli zřejmě nelze přiznat dobrou víru ani tehdy, pokud se o okolnostech ji vylučující dozví za krátký čas po dokončení právního jednání. Nebude tedy zřejmě postačovat dobrá víra jen při samotném jednání“, aniž by tento závěr podložil argumentací, na jejímž základě tak usuzuje. Spíše se proto prosadí názor Dobrovolné, že dozví-li se nabyvatel po výše uvedeném okamžiku o tom, že převodce nebyl oprávněn vlastnické právo převést, nic se na již nabytém vlastnickém právu nezmění. A to - s ohledem na rakouskou judikaturu – ani v případě, kdy nabyvatel ztratí dobrou víru ještě předtím, než za věc zaplatí.²⁰¹ Tento přístup je naopak naplněním zásady *mala fide superveniens non nocet* (následná zlá víra nevadí). Ze stejné premisy se vycházelo rovněž v úpravě OZO.²⁰²

2.7 Dílčí závěr

Z výše uvedeného můžeme konstatovat, že obecné požadavky společné všem skutkovým podstatám uvedeným v § 1109 - 1113 NOZ jsou (i) předmět nabytí, (ii) platný právní titul nabytí, (iii) požadavek jednání převodce vlastním jménem, (iv) dobrá víra nabyvatele. Souhlasím taktéž s uplatněním obecného požadavku (v) dobré víry nabyvatele v různou hospodářskou a právní identitu nabyvatele a zcizitele.

²⁰⁰ THÖNDEL, Alexandr. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek III...*, s. 308.

²⁰¹ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 371.

²⁰² Srov. ROUČEK, František. In ROUČEK, František a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému...*, s. 321, a judikaturu tam uvedenou.

3 Skutkové podstaty nabytí od neoprávněného

3.1 Privilegovaného způsobu nabytí od neoprávněného

Úprava obsažená v § 1109 NOZ řeší určité privilegované případy nabytí od neoprávněného, tedy takové případy, které svou povahou odůvodňují vyšší míru ochrany nabyvatele (např. v případě veřejné dražby, protože nabytí bylo umožněno osobou oplývající veřejnou autoritou - viz níže). Lze zde zařadit nabytí (i) ve veřejné dražbě (ii) od podnikatele při jeho podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku (iii) za úplatu od někoho, komu vlastník věc svěřil, (iv) od neoprávněného dědice, jemuž bylo nabytí dědictví potvrzeno, (v) při obchodu s investičním nástrojem, cenným papírem nebo listinou vystavenými na doručitele, nebo (vi) při obchodu na komoditní burze. Norma pak podle důvodové zprávy k NOZ sjednocuje právní úpravu obsaženou ve zvláštních předpisech, přičemž rozšiřuje dosah ochrany dobrověrných nabyvatelů též na nepodnikatele (tj. osoby, které stály mimo režim § 446 ObchZ).²⁰³ Paragraf 1109 NOZ se použije rovněž při nabývání investičních nástrojů, cenných papírů vystavených na doručitele nebo věcí nabytých ve veřejné dražbě, dražbě při výkonu rozhodnutí nebo exekuci prodejem movitých věcí a věci nabytých při obchodu na komoditní burze²⁰⁴, a to z důvodu bezpečnosti obchodování s takovými věcmi a ochrany před zmařením výkonu rozhodnutí.²⁰⁵

U těchto taxativně vyjmenovaných standardizovaných způsobů nabytí od neoprávněného dochází k výraznému posílení ochrany nabyvatele a jeho dobré víry na úkor vlastnického práva jeho předchůdce. Zvýhodnění pozice nabyvatele spočívá především v presumpci jeho dobrověrného jednání, kdy nabyvateli zpravidla postačí prokázat pouze svůj privilegovaný titul nabytí, přičemž důkazní břemeno pak tíží toho, kdo jeho dobrou víru rozporuje (typicky původního vlastníka).²⁰⁶ Další skutečnosti svědčící o vyšší ochraně nabyvatele je, že nabyvatel nabude vlastnické právo k věci i v případě, pokud vlastnické právo k ní předchozí vlastník pozbyl nedobrovolně (ztrátou, svémocným odnětím či činem povahy úmyslného trestného činu), na rozdíl od generální klauzule nabytí od neoprávněného a nabytí použité movité věci od podnikatele s takovými věcmi běžně obchodujícím, kde v tomto směru panují určitá omezení (srov. výklad dále). Tento koncept představuje jeden z příkladů

²⁰³ ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník...*, s. 480.

²⁰⁴ § 1113 NOZ.

²⁰⁵ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 384.

²⁰⁶ BORSÍK, Daniel. *Nadobudnutie vlastníctva...*, s. 245.

prolomení základní premisy, že opustí-li věc sféru vlastníka nedobrovolně, má být chráněn spíše předchozí vlastník nežli dobrovolný nabyvatel.²⁰⁷

Příslušné ustanovení vychází z nutnosti objektivizaci posuzování dobré víry nabyvatele, což plyne z požadavku na nabyvatele být „vzhledem ke všem okolnostem“ v dobré víře ohledně dispozičního oprávnění zcizitele.²⁰⁸

Vlastnické právo se zde nabývá u věcí movitých, ale i nemovitých, které se nezapisují do veřejných seznamů. Považuji za vhodné na tomto místě učinit poznámku o významu pojmu „veřejný seznam“. Důvodová zpráva tento pojem vymezuje jako „*souhrnné označení veřejných evidencí věcí*“.²⁰⁹ Tégel²¹⁰ zmiňuje rovněž další atributy, které takový seznam musí splňovat, aby šlo hovořit o veřejném seznamu - jsou jimi požadavky existence formální a materiální pravdy, které musí být splněny kumulativně.²¹¹ Zatímco formální pravdou můžeme rozumět – často i zpoplatněnou - možnost seznámit se s obsahem seznamu bez větších formálních překážek (např. prokazování právního zájmu), materiální pravda chrání dobrou víru třetích osob, které se spoléhají na úplný a správný stav údajů zapsaných v tomto seznamu. Vyjdeme-li z Téglových závěrů, můžeme povahu veřejného seznamu přisoudit katastru nemovitostí a námořnímu rejstříku, naopak letecký rejstřík, plavební rejstřík, rejstřík ochranných známek zřejmě nebudou veřejnými seznamy podle NOZ.²¹² Prosadí-li se tento názor, bude se nabytí vlastnického práva např. k letadlům odpovídajícím režimu ZoCL moci posuzovat podle ustanovení § 1109 NOZ (potažmo též § 1110 a § 1111 NOZ) nehledě na to, že jsou předmětem evidence (leteckého rejstříku). Podle privilegované klauzule se může posoudit též případné nabytí vlastnického práva k nemovité věci, která není předmětem evidence ve veřejném seznamu (např. katastru nemovitostí).²¹³ Jako příklad si můžeme uvést režim drobné stavby - jeden z příkladů takové stavby KatZ vymezuje v § 2 písm. m) jako stavbu „*s jedním nadzemním podlažím, pokud její zastavěná plocha nepřesahuje 16 m² a výška 4,5 m, která plní doplňkovou funkci ke stavbě hlavní*.“ Tu stavbu pak explicitně vylučuje z evidence ve smyslu ustanovení § 3 odst. 1 písm. c) KatZ.

²⁰⁷ TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. *Způsob, jakým věc opustila...*, s. 122.

²⁰⁸ Srov. výklad v podkapitole 1.2.2 této práce.

²⁰⁹ ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník...*, s. 428.

²¹⁰ TÉGL, Petr. *Některé aspekty úpravy veřejných seznamů* [online]. Pravniprostor.cz, 26. srpna 2015 [cit. 27. března 2016]. Dostupné na <<http://www.pravniprostor.cz/clanky/rekodifikace/nektere-aspekty-upravy-verejnych-seznamu>>.

²¹¹ Odlišně VRZALOVÁ, Lenka. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 10.

²¹² TÉGL, Petr. *Některé aspekty úpravy veřejných seznamů* [online]. Pravniprostor.cz, 26. srpna 2015 [cit. 27. března 2016]. Dostupné na <<http://www.pravniprostor.cz/clanky/rekodifikace/nektere-aspekty-upravy-verejnych-seznamu>>.

²¹³ Srov. rovněž poznámky v podkapitole 3.3.3 této práce.

Na závěr je nutno rovněž dodat, že u způsobů nabytí vlastnického práva, které sice mají povahově blízko privilegovaným způsobům, ale podřadit je pod jednotlivé typy těchto transakcí nelze, se zpravidla uplatní obecná generální klauzule. Prodá-li například podnikatel mimo svou podnikatelskou činnost jiné osobě věc, bude dobrověrné postavení posuzovat podle § 1111 NOZ a jeho dobrá víra se nebude presumovat, nýbrž ji takový nabyvatel bude povinen prokázat.

3.1.1 Nabytí ve veřejné dražbě

Smyslem a účelem zařazení nabývání ve veřejných dražbách pod privilegované způsoby nabytí je bezpochyby ochrana právní jistoty a důvěry nabyvatele, který nabyl vlastnické právo v souvislosti učiněným úkonem orgánu požívajícího veřejnou autoritu.²¹⁴ Ustanovení § 1109 písm. a) NOZ pracuje s pojmem „veřejná dražba“, pro správné chápání této transakce je potřeba vědět, co pod něj lze subsumovat.²¹⁵ Je otázkou, zdali jimi měl normotvůrce na mysli pouze dražby podle ZoVD a ZPKT či též dražby probíhající v rámci výkonu rozhodnutí podle OSŘ a EŘ. V této souvislosti lze zmínit § 1113 NOZ, který stanoví dosah § 1109 NOZ rovněž na věci nabyté „ve veřejné dražbě, v dražbě při výkonu rozhodnutí nebo při provádění exekuce prodejem movitých věcí“. Pojem „veřejná dražba“ je v tomto případě zmíněn v užším smyslu nezahrnujícím dražby podle OSŘ a EŘ, zákon mezi těmito způsoby tedy pojmově rozlišuje, z čehož lze dovodit, že stejně jako v případě § 1113 NOZ měl zákonodárce v § 1109 písm. a) NOZ na mysli pouze veřejné dražby dle ZoVD a ZPKT.²¹⁶ K nabytí od neoprávněného dochází již na základě uvedených *lex specialis* (za předpokladu dobrověrného postavení nabyvatele), proto, jak uvádí Dobrovolná „na praxi však zřejmě řešení uvedené otázky dopad mít nebude, protože k nabytí od neoprávněného dojde buď podle nového ObčZ, nebo podle zvláštních zákonů. Jen právní úprava by byla v tomto smyslu duplicitní.“²¹⁷ Co však pod pojem „veřejná dražba“ zařadit nelze, přičemž na tomto panuje shoda napříč českou právní doktrínou, jsou internetové dražby.²¹⁸

Je otázkou, zda nabyvatelova důvěra v legálnost nabytí věci ve veřejné dražbě pro příklep dražebníka (licitátora), jakožto osoby disponující oprávnění k provádění dražeb podle

²¹⁴ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 372.

²¹⁵ Definici veřejné dražby lze nalézt v bodu 24 a čl. 2 odst. 13 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011, o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES.

²¹⁶ KRÁLÍK, Michal. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 617 - 618.

²¹⁷ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 372.

²¹⁸ Tamtéž; THÖNDEL, Alexandr. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek III...*, s. 309.

normy veřejného práva²¹⁹, neodůvodňuje uplatnění pro něj příznivější koncepce dobré víry (nežli koncepce nevědomosti v důsledku běžné nedbalosti).²²⁰ Jinými slovy, protože se smlouva uzavírá příklepem dražebníka oprávněného k dražbě normou veřejného práva, můžeme uvažovat o vyšší míře ochrany nabyvatele, protože takový nabyvatel přirozeně předpokládá, že nenabývá od neoprávněného. Proti této úvaze však patrně bude stát konsenzuální povaha dražby.²²¹ V dražbě totiž dochází k uzavření veřejnoprávní smlouvy (u dražby prováděné v rámci výkonu soudního či správního rozhodnutí) či smlouvy uzavřené postupem upraveným zvláštním zákonem (u dobrovolných dražeb).²²² Proto stejně jako v případě smlouvy uzavřené s podnikatelem v rámci jeho podnikatelské činnosti (viz další podkapitola) bude potřeba dovodit, že nabyvateli je ke škodě byť lehká nedbalost.²²³ Příléhavě současné úpravě nabytí od neoprávněného v případě veřejných dražeb se navíc jeví i použití rakouské judikatury²²⁴, kterou ve svém článku vyložil Knapp.²²⁵ OGH v uvedeném rozhodnutí rovněž judikoval, že u nabytí cizí věci ve veřejné dražbě dobrou víru vylučuje byť jen lehká nedbalost. K vyloučení dobré víry pak podle rakouské judikatury není potřeba, aby povinný cizí vlastnictví dokázal, nýbrž postačí, že jej při dražbě tvrdí.

Abyste mohla nastoupit ochrana dobrověrného nabyvatele, nestačí pouze splnění obecných předpokladů nabytí neoprávněného, nýbrž se vyžaduje, aby veřejná dražba byla platná, řádně vykonaná, musí dojít rovněž k zaplacení kupní ceny a příklepu licitátora (srov. výklad v podkapitole 3.1.1 této práce).²²⁶

3.1.2 Nabytí od podnikatele při jeho podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku

Podmínkou tohoto privilegovaného způsobu nabytí od neoprávněného je, aby byl převodce podnikatelem. Tento požadavek je splněn, i je-li podnikatel zastoupen např. osobou podnikatelem pověřenou k činnosti při provozu obchodního závodu či nezmocněným jednatelem podle § 430 NOZ.²²⁷

²¹⁹ PELIKÁNOVÁ, Irena, PELIKÁN, Robert. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. V. § 1721 - 2520*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 106.

²²⁰ Srov. poznámky v podkapitole 2.6 této práce.

²²¹ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 374.

²²² PELIKÁNOVÁ, Irena, PELIKÁN, Robert. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. V...*, s. 106.

²²³ DOBROVOLNÁ, Eva. *Nabytí vlastnického práva...*, s. 77.

²²⁴ Rozhodnutí OGH ze dne 13. listopadu 1979, sp. zn. 5 Ob 630/79.

²²⁵ KNAPP, Viktor. Nejvyšší soudní dvůr (OGH), 5 Ob 630/79. *Právní rozhledy*, 1996, roč. 4, č. 9, s. 424.

²²⁶ THÖNDEL, Alexandr. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek III...*, s. 309.

²²⁷ Tamtéž, s. 310.

Podnikatelem je primárně osoba, která vykonává podnikatelskou činnost splňující znaky uvedené v § 420 odst. 1 NOZ, a to se zřetelem k takové činnosti. Podmínka splnění znaků podnikání však neplatí absolutně, i osoba, která některé z těchto znaků nesplňuje, totiž může být považována za podnikatele. Zákon takové podnikatelské postavení přiznává též osobě, která uzavírá smlouvu související s vlastní obchodní, výrobní nebo obdobnou činností či při samotném výkonu svého povolání nebo jedná jménem nebo na účet podnikatele, a to pro účely ochrany spotřebitele.²²⁸ Stejně zákon nahlíží i na osobu zapsanou v obchodním rejstříku dle § 421 odst. 1 NOZ. Paragraf § 421 odst. 2 NOZ rovněž konstruuje vyvratitelnou domněnku podnikatele ve prospěch osoby, kdo má k podnikání živnostenské či jiné oprávnění podle jiného zákona.

Je otázkou, zdali je pro účely nabytí od neoprávněného při této standardizované transakci vyžadováno podnikatelské oprávnění převodce či nikoliv. Obecně v právní doktríně převládá názor, že pro posouzení určité osoby za podnikatele se takové oprávnění nevyžaduje, což vyplývá mimo jiné i ze stanoviska expertní skupiny KANCL²²⁹, jejímž úkolem, jako poradního orgánu ministra spravedlnosti, je výklad aktuálních otázek nového soukromého práva. O tomto závěru svědčí rovněž znění § 5 odst. 2 NOZ, který stanoví, že „*proti vůli dotčené strany nelze zpochybnit povahu nebo platnost právního jednání jen proto, že jednal ten, kdo nemá ke své činnosti potřebné oprávnění*“. Mít k podnikání živnostenské oprávnění je totiž povinností vyplývající z veřejného práva, nesplnění takové povinnosti však nesmí mít negativní dopad v soukromoprávní sféře recipienta jednání ze strany osoby, která takovým oprávněním nedisponuje (zde se projevuje premisa nezávislosti uplatňování soukromého a veřejného práva podle § 1 odst. 1 NOZ).²³⁰

Dobrovolná tento názor nesdílí a vyžaduje existenci podnikatelského oprávnění na straně převodce, resignuje však na argumentaci ve prospěch svého konstatování.²³¹ Pokusím se proto předložit některé důvody za ni. Za prvé, NOZ si - nejen v úpravě nabytí od neoprávněného - bere inspiraci taktéž z OZO a v tomto zákoně se podnikatelské oprávnění pro rozebíraný privilegovaný způsob nabytí vyžadovalo.²³² Za druhé, hlavní pohnutkou pro připuštění absence veřejnoprávního živnostenského oprávnění pro soukromoprávní činnost ve

²²⁸ § 420 odst. 2 NOZ.

²²⁹ Expertní skupina KANCL. *Výkladové stanovisko č. 22 – k pojmu podnikatel podle občanského zákoníku* [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz, 9. dubna 2014 [cit. 22. února 2016]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/user_upload/Stanovisko_22.pdf>.

²³⁰ LAVICKÝ, Petr. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část ...*, s. 71.

²³¹ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 373.

²³² ROUČEK, František. In ROUČEK, František a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému...*, s. 322.

sféře soukromého práva je, aby se důsledky absence takového oprávnění neprojeví negativně v soukromoprávním postavení druhé kontrahující osoby, která se v takovém postavení ocitá nevinně. To, že dobrověrného nabyvatele vyloučíme z režimu § 1109 písm. b) NOZ, však neznamená, že nebude chráněn, dostane se mu totiž ochrany podle generální klauzule dle § 1111 NOZ. Za třetí, smyslem a účelem konstrukce privilegovaných způsobů je ochrana nabyvatele při určitých standardních případech nabytí od neoprávněného, k nimž v praxi zpravidla dochází a u nichž je takový nabyvatel hoděn ochrany vyšší ochrany oproti vlastnickému právu předchozího vlastníka. Je skutečně důvodné zařadit mezi takové běžné situace i nabytí od osoby, která nemá oprávnění ke svému podnikání? Za čtvrté, je otázkou, zda lze vůbec vnímat zcizení věci podnikatelem bez podnikatelského oprávnění jako „nabytí v rámci běžného obchodního styku“ (srov. výklad dále).

Osobně se domnívám, že v případě setrvání na požadavku podnikatelského oprávnění u nabyvatele by soukromoprávní postavení nabyvatele trpělo, protože ten by sice byl chráněn podle generální klauzule, ale byl by rovněž ve značně nevýhodnější situaci než při zaujetí opačného stanoviska. V jeho prospěch by totiž nesvědčila presumpce dobré víry. Připuštěním nabytí od podnikatele nedisponujícím podnikatelským oprávněním mezi privilegované převody nedochází k otevření dveří a podpoře praktikám obchodování bez podnikatelského oprávnění, nýbrž v souladu se smyslem nabytí od neoprávněného a nezávislosti uplatňování veřejného a soukromého práva je poskytována náležitá míra ochrany soukromoprávního postavení dobrověrného nabyvatele, který se bez svého zavinění dostává do takové situace.

Za zmínku stojí též již částečně zmíněna konstrukce, kdy v provozovně podnikatele jedná určitá osoba nepověřena podnikatelem a zavazuje jej svým jednáním vůči třetím osobám. Aby totiž z takového jednání mohly pro podnikatele vyplynout důsledky, musí být třetí osoba v dobré víře ohledně oprávnění zmíněné osoby k takovému jednání.²³³ Pokud by v daném případě jednáající osoba převedla na nabyvatele vlastnické právo, nabyl by jej tento nabyvatel pouze v případě, že by byl v dobré víře v oprávnění jednáající osoby převést věc s důsledky pro podnikatele jednak též ohledně oprávnění samotného podnikatele vůbec převést vlastnické právo.

Další podmínkou je, že věc zcizí nabyvatel „při své podnikatelské činnosti“. Při výkladu tohoto slovního spojení můžeme vyjít z Tomsy, přizpůsobíme-li jeho vymezení týkající se

²³³ § 430 odst. 2 NOZ.

smluv uzavřených mezi dvěma podnikateli naší situaci.²³⁴ Jedná tedy o právní jednání v rámci podnikatelské činnosti nebo mající k podnikatelské činnosti přímý vztah, přičemž nejde jen o závazky, jimiž se bezprostředně realizuje předmět podnikání, ale i o závazky, které s podnikáním souvisejí, tedy které jsou uzavírány ve vazbě na podnikání podnikatele.

Paragraf 1109 písm. b) NOZ rovněž vyžaduje nabytí v rámci běžného obchodního styku, lze uvažovat o použití judikatorního vymezení²³⁵ „závěr, zda nabytí majetku či jeho zcizení nevybočuje z rámce běžného obchodního styku, bude záležet na posouzení konkrétních okolností toho kterého případu, zpravidla však půjde především o porovnání předmětu zkoumané dispozice (jeho povahy) s předmětem podnikání společnosti (resp. podnikatele obecně – pozn. autora).“²³⁶ Zda je běžný obchodní styk naplněn, můžeme usuzovat rovněž ze splnění skutečností, že „právní úkon je platný, kupní cena je řádově obvyklá, splatnost kupní ceny není nepřiměřeně dlouhá a ostatní smluvní ujednání jsou v obchodním styku obvyklá.“²³⁷

3.1.3 Nabytí za úplatu od někoho, komu vlastník věc svěřil

Důvodem zařazení tohoto způsobu nabytí pod privilegované je, že pokud se sám vlastník dobrovolně vzdal držby vlastnického práva k věci a svěřil ji jiné osobě, poukazuje tento akt na jeho důvěru v poctivost této osoby. Tím i v ostatních vzbuzuje zdání, že takové osobě smí důvěřovat, nabízí-li jim věc k prodeji.²³⁸ Tento způsob nabytí je praktickým uplatněním starého germánského rčení *wo Du Deinen Glauben gelassen hast, dort sollst Du ihn Suchen* či „tam, kde jsi svou víru nechal, ji musíš hledat“. Svěřil-li totiž vlastník věc jiné osobě, která ji zcizila, má tento vlastník směřovat své nároky pouze vůči neoprávněnému převodci, nikoliv vůči dobrověrnému nabyvateli.²³⁹

Zde se vyžaduje, aby osobou kontrahující za úplatu s dobrověrným nabyvatelem byla osoba, které věc svěřil vlastník (např. nájemce, zástavní věřitel) či jiná, již byla věc oprávněně svěřena ze strany osoby, které vlastník předtím věc svěřil (např. podnájemce, podzástavní

²³⁴ Jeho vymezení je podle mého názoru použitelné i přesto, že se vztahuje k § 261 odst. 1 ObchZ, který stanoví: „tato část zákona upravuje závazkové vztahy mezi podnikateli, jestliže při jejich vzniku je zřejmé s přihlédnutím ke všem okolnostem, že se týkají jejich podnikatelské činnosti“. Vymezení se pak vztahuje ke slovnímu spojení „(...) týkají jejich podnikatelské činnosti“. TOMSA, Miloš. In ŠTENGLOVA, Ivana a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 896.

²³⁵ Byť se toto rozhodnutí vztahuje na § 196a odst. 4 ObchZ, je podle mého názoru použitelné i na posuzovaný pojem v NOZ.

²³⁶ Rozsudek NS ze dne 9. prosince 2009, sp. zn. 23 Cdo 3867/2007.

²³⁷ CHALUPA, Luboš. Běžný obchodní styk ve smyslu § 196a odst. 4 obchodního zákoníku. *Právní rádce*, 2010, roč. 18, č. 3, s. 21 - 23.

²³⁸ Rouček takovou osobu výstižně označuje za důvěrníka. ROUČEK, František. In ROUČEK, František a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému...*, s. 322 - 323.

²³⁹ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 363.

věřitel).²⁴⁰ Pokud by při tomto převodu nebyla přítomna úplata, zvažovali bychom dobrověrné postavení podle generální klauzule nabytí od neoprávněného.

Vymežeme si nyní, co lze vůbec podřadit pod pojem „svěření věci“, a nabývá tak ochrany dle privilegované klauzule. Rozborem jednotlivých případů svěření věci (ale též explikací pozbytí věci ztrátou a činem povahy úmyslného trestného činu a svémocného odnětí) se v nedávné době vyčerpávajícím způsobem zabývali autoři Tégl a Zajíc.²⁴¹ S tam vyřčenými názory se ve většině zcela ztotožňuji, musel bych zde proto pouze opakovat v práci přijaté stanoviska. Omezím se tak pouze na vytknutí obecných znaků „svěření věci“, jakož i nastínění některých tam uvedených případů, které mají přesah do dalších kapitol této práce, a na případné doplnění závěrů tam obsažených. V ostatním odkazuji na výše citovanou práci autorů.

Svěřením se rozumí dobrovolné přenechání věci či prostředků umožňujících nakládání s věcí (např. klíče) třetí osobě (resp. uvedení třetí osoby do takové vztahu k věci, že na ni tato může přímo působit) založené na svobodném rozhodnutí vlastníka. Do popředí se tedy dostává kritérium dobrovolnosti vydání, nebude proto zpravidla relevantní vnitřní příkaz vlastníka, aby třetí osoba s věcí naložila určitým způsobem (např. věc nepřeváděla), neboť již bylo dovršeno dobrovolné svěření.²⁴² Tato dobrovolnost se zřejmě bude posuzovat jen k okamžiku, kdy je věc vydána. Odevzdá-li tedy vlastník věc, přičemž později projeví vůli opačnou a bude požadovat její vydání, půjde stále o věc svěřenou.²⁴³

Není nutné, aby svěření bylo striktně jen právním jednáním (jednání tedy nemusí být zaměřeno na působení právních následků), proto může jít o určitou obdobu právního jednání, ba i reálný úkon. Ke svěření nejčastěji dochází na základě věcněprávního či obligačního titulu. To však neplatí absolutně, lze si proto představit i situaci, kdy svěření není vůbec kryto právní titulem (např. svěření na základě společenské služby). Rovněž o svěření může jít v případě vydání věci na základě zdánlivého (simulované či disimulované právní jednání) či neplatného titulu. Např. v situaci, kdy kupující a prodávající uzavřou absolutně neplatnou kupní smlouvu, přičemž prodávající kupujícímu věc vydá. V takovém případě lze hovořit o svěření, protože došlo k dobrovolnému přenechání věci ze strany vlastníka.²⁴⁴

Co se týče posouzení situace, kdy věc byla vydána sice dobrovolně, ovšem na základě omylu, Tégl a Zajíc s odkazem na zahraniční literaturu dospívají k závěru, že i přes mylnou

²⁴⁰ TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. Způsob, jakým věc opustila..., s. 123.

²⁴¹ Tamtéž, s. 120 - 129.

²⁴² Tamtéž, s. 125.

²⁴³ ROUČEK, František. In ROUČEK, František a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému...*, s. 323.

²⁴⁴ TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. Způsob, jakým věc opustila..., s. 123 - 124.

představu vlastníka o skutkovém stavu půjde o svěřeni, neboť vlastník měl možnost se omylu vyvarovat. Spornější se zdá případ kvalifikovaného omylu (tzv. lstí), tj. situace, kdy je vlastník úmyslně uveden v omyl třetí osobou. Autoři však dospívají k názoru, že i v takovém případě lze hovořit o svěřeni. Vlastníková vůle k vydání věci je totiž svobodná, přestože je projevena na základě představy neodpovídající skutečnosti (a to dokonce i v případě, kdy by vylákání věci představovalo trestný čin). I tento omyl by měl být k tíži nedbalého vlastníka, nikoliv nabyvatele v dobré víře.²⁴⁵

U vydání věci v důsledku výhrůžky tělesným či duševním násilím (tzv. *vis compulsiva*), budeme v intencích § 587 odst. 1 NOZ hodnotit, zda taková hrozba je způsobilá vyvolat „vzhledem k významu a pravděpodobnosti hrozícího nebezpečí i k osobním vlastnostem toho, jemuž bylo vyhrožováno, jeho důvodnou obavu“. Pokud půjde o způsobilou výhrůžku, nebude se jednat o svěřeni, neboť vlastník je limitován ve svém svobodném jednání. Jinými slovy: vlastník sice projevuje svou vůli, ale nikoliv svobodně (vlastník do jednání sice promítá své rozhodnutí, ale jen v tom, zda se podřídí nařízení původce výhrůžky či bude nést negativní následky spojené s nepodřízením se).²⁴⁶ V opačném případě se o svěřeni jednat bude, neboť není-li výhrůžka způsobilá vyvolat ve vlastníkově důvodnou obavu, a přesto vlastník věc vydá, lze usuzovat, že tak činí dobrovolně. Zvážíme-li případ přímého užití fyzického násilí (tzv. *vis absoluta*) k donucení vlastníka za účelem vydání věci, nepůjde o svěřeni, neboť vlastník neprojevuje svou vůli, nýbrž vůli původce násilí (např. vede-li původce násilí ruku vlastníka při podpisu smlouvy).²⁴⁷

3.1.4 Nabytí od neoprávněného dědice, jemuž bylo nabytí dědictví potvrzeno

Smyslem zakotvení tohoto privilegovaného způsobu nabytí od neoprávněného je ochrana nabyvatele, který nabývá vlastnické právo od osoby, jež disponuje rozhodnutím o dědictví, které dokládá právo převodce s věcí nakládat.²⁴⁸ Úprava navazuje na dikci § 486 OZ, dochází však k terminologickému posunu, když NOZ neuzivá pojmu „nepravý dědic“, nýbrž „neoprávněný dědic“, byť to jsou různá označení pro tutéž osobu. Bude proto použitelné judikatorní vymezení nepravého dědice (neoprávněného dědice), které za takového dědice označuje osobu, „*kteřá podle rozhodnutí soudu o dědictví nabyla majetek zůstavitele, ačkoli jej neměla nabyt bud' vůbec, nebo ne v takovém rozsahu, v jakém jej nabyla*“.²⁴⁹ Dané ustanovení

²⁴⁵ Tamtéž, s. 124 a zahraniční literatura tam uvedena.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 124 - 125.

²⁴⁷ HANDLAR, Jiří. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část ...*, s. 78.

²⁴⁸ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník...*, s. 1380.

²⁴⁹ Usnesení NS ze dne 15. března 2011, sp. zn. 28 Cdo 2264/2009.

lze vztáhnout pouze na osobu dědice, nikoliv např. na odkazovníka, pododkazovníka či jinou osobu, která získala majetkovou hodnotu v průběhu řízení o dědictví.²⁵⁰

Ohledně výkladu souhrnného sousloví „*neoprávněného dědice, jemuž bylo nabytí dědictví potvrzeno*“ lze vyjít z názorů Muzikáře²⁵¹ k předchozí úpravě, který za takovou osobu označoval jednak dědice, kterému bylo dědictví potvrzeno jako jedinému či kterému bylo potvrzeno v rozsahu jeho podílu, a dále též dědice, který nabyl dědictví pravomocným usnesením, kterým soud schválil dohodu o vypořádání dědictví.

Dobrá víra nabyvatele se zde vztahuje ke skutečnosti, že převodce je oprávněným dědicem, resp. že tato osoba disponuje autorizací s věcí nakládat.²⁵² Dochází tedy k ochraně dobrověrného postavení nabyvatele z důvodu jeho odůvodněného očekávání správnosti rozhodnutí soudu. Dobrá víra se zde tedy zakládá na aktu státní moci, proto podle názoru Dobrovolné je třeba ji posuzovat méně přísně a nestanovovat nabyvateli povinnost přezkumné aktivity.²⁵³ Dobrovolná zde tak zřejmě dovozuje, že by se vůči dobrověrnému nabyvateli měla uplatnit pro něj příznivější koncepce dobré víry. Argument, že podobně by tomu mělo být i u nabytí ve veřejné dražbě (i zde dochází k ingerenci státní moci), Dobrovolná vyvrací tím, že NOZ považuje dražbu za smlouvu.²⁵⁴ Je však nutné podotknout, že konsenzuální povahu má i dědická smlouva stvrzená usnesením soudu, byť se nejedná o vztah nabyvatel – převodce jako u veřejné dražby, ale vztah neoprávněný dědic – neoprávněný či oprávněný dědic či dědicové.

Osobně považuji užití příznivější koncepce dobré víry vůči nabyvateli za rozumné řešení a krok správným směrem, a to i s ohledem na fakt, že nebude v nabyvatelových silách být adekvátně seznámen s majetkovými poměry zůstavitele.²⁵⁵ Otázkou však je, kterou z koncepcí pro tuto situaci výkladem dovodit. Zvažme nejprve koncepci subjektivní vědomosti - aby tedy mohl původní vlastník vyloučit dobrou víru nabyvatele, bylo by potřeba, aby prokázal, že nabyvatel věděl o absenci dispozičního oprávnění převodce. Je nutné si uvědomit, že u koncepce subjektivní vědomosti se nezvažuje objektivní složka konstrukce dobré víry.²⁵⁶ Vysvětlili jsme si však, že sousloví „vzhledem ke všem okolnostem“ v § 1109 NOZ právě tuto potřebu objektivizujícího kritéria (objektivní složky) vyjadřuje.²⁵⁷ Připuštěním koncepce subjektivní vědomosti bychom tak ustanovení interpretovali proti zákonnému textu a zřejmě

²⁵⁰ THÖNDEL, Alexandr. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek III...*, s. 310.

²⁵¹ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník...*, s. 1382.

²⁵² Tamtéž, s. 1380.

²⁵³ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 374.

²⁵⁴ Tamtéž.

²⁵⁵ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 374.

²⁵⁶ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník - velký komentář...*, s. 139.

²⁵⁷ Srov. podkapitulu 1.2.2 této práce.

těž proti úmyslu zákonodárce.²⁵⁸ Dále je třeba poznamenat, že předchozí komentářová literatura²⁵⁹ v případě § 486 OZ, který mířil na stejné případy jako současný § 1109 písm. d) NOZ dovozovala dobrou víru založenou na koncepci nevědomosti v důsledku běžné nedbalosti (ve zlé víře se totiž ocital ten, kdo věděl či mohl vědět o absenci oprávnění převodce věc převést), koncepce subjektivní vědomosti by tak představovala poměrně výrazný odklon od praxe v OZ. Na základě těchto skutečností se domnívám, že není možné v případě nabytí od neoprávněného dědice, jemuž bylo nabytí dědictví potvrzeno posuzovat dobrou víru, resp. zlou víru v souladu s neobjektivizovanou koncepcí subjektivní vědomosti. Souhlasím však, že je třeba vůči nabyvateli zvolit příznivější koncepci (nežli koncepci nevědomosti v důsledku běžné nedbalosti), proto zastávám názor, že lze uvažovat o užití koncepce nevědomosti v důsledku hrubé nedbalosti.

Na tomto místě je rovněž vhodné si nastínit určité variace situací, které mohou v souvislosti s nabýváním od neoprávněného dědice nastat. Může dojít k situaci, kdy nabyvatel nabude dědictví od více dědiců. Pokud jsou všechny tyto osoby neoprávněnými dědici a nabyvatel bude v dobré víře ohledně jejich oprávnění věc převést, uplatní se v plném rozsahu ochrana nabytí od neoprávněného. Může však nastat situace, že nabyvatel bude vůči některým z více neoprávněných dědiců v dobré víře a vůči jiným nikoliv, potom se ochrana podle nabytí od neoprávněného uplatní jen ve vztahu k těm, u nichž je v dobré víře ohledně jejich oprávnění věc převést. Bude-li pouze některá z těchto osob neoprávněným dědicem a jiná dědicem oprávněným, kontraktace s oprávněným dědicem bude považována za zcela legální nabytí vlastnického práva, na právní jednání s neoprávněným dědicem se však uplatní ochrana dle nabytí od neoprávněného.²⁶⁰

3.1.5 Nabytí při obchodu s investičním nástrojem, cenným papírem nebo listinou vystavenými na doručitele, nebo při obchodu na komoditní burze.

Do § 1109 NOZ jsou tyto privilegované způsoby zařazeny především z důvodu zajištění plynulosti a bezproblémovosti obchodování s nimi.²⁶¹

Pokud jde o vymezení jednotlivých těchto způsobů nabytí, zmiňme nejprve rozdíl mezi investičním nástrojem a cenným papírem. Tyto pojmy se velmi často překrývají, ale nejedná se o synonyma. Existují totiž cenné papíry, které nejsou investičními nástroji (směnky, šeky

²⁵⁸ Srov. názor Eliáše jako hlavního tvůrce občanského zákoníku, který tvrdí, že je dobrou víru potřeba objektivizovat vždy ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník...*, s. 571.

²⁵⁹ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník...*, s. 1380.

²⁶⁰ Tamtéž, s. 1382 – 1383.

²⁶¹ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 374.

apod.), zrovna tak můžeme najít investiční nástroje, které nejsou cennými papíry (např. nejrůznější deriváty, které nemají podobu cenného papíru, nýbrž se jedná o smlouvy). Ustanovení pod § 1109 písm. e) NOZ se vztahuje na investiční nástroje a cenné papíry na doručitele, *a contrario* lze dovodit, že na tyto instrumenty ve formě na jméno a na řád se nevztahují. Je tomu tak z důvodu, že u cenných papírů a investičních nástrojů na jméno a řád má každý možnosti si ověřit, zda mu jej převádí vlastník či osoba uvedena na rubopisu, proto není třeba chránit nabyvatele těchto věcí jejich zařazením mezi privilegované způsoby nabytí.²⁶² Nabytí vlastnické právo u cenných papírů a investičních nástrojů na jméno a na řád však lze podle ustanovení o jiných privilegovaných způsobech nabytí či podle § 1110 ve spojení s § 1109 písm. b) NOZ nebo podle generální klauzule v § 1111 NOZ.

Na komoditní burze se podle ZKB obchodují komodity a komoditní deriváty. Zatímco komoditami jsou kovy, energie, paliva, rostlinné a živočišné produkty apod., komoditními deriváty jsou produkty finančních trhů, jejichž hodnota je nějakým způsobem navázána na hodnotu těchto komodit. V takovém případě se nabývá od zpravidla anonymního účastníka obchodování na dané komoditní burze. Takový obchod je však zpravidla dohledatelný, neboť se o uzavřených obchodech vede evidence.²⁶³

3.2 Nabytí použitých movitých věcí od podnikatele, který při své podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku obchoduje takovými věcmi

Paragraf 1110 NOZ stanoví, že „získal-li někdo v dobré víře za úplatu použitou movitou věc od podnikatele, který při své podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku obchoduje takovými věcmi, vydá ji vlastníku, který prokáže, že věc pozbyl ztrátou nebo že mu věc byla odňata svémocně a že od ztráty nebo odnětí věci uplynuly nejvýše tři roky.“

Zamysleme se nyní blíže nad vzájemným poměrem § 1109 písm. b) NOZ a § 1110 NOZ. Situaci uvedená v § 1110 NOZ, že osoba získá „v dobré víře za úplatu použitou movitou věc od podnikatele, který při své podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku obchoduje takovými věcmi“ lze podřadit pod situaci § 1109 písm. b) NOZ „k nabytí došlo (...) od podnikatele při jeho podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku“. Zatímco tedy § 1109 písm. b) NOZ obecně umožňuje nabyvateli nabytí vlastnické právo rovněž k věci ztracené, kradené a jinak vlastníkově odcizené od podnikatele v rámci jeho podnikatelské

²⁶² MAREK, Radan. In MAREK, Radan, JEŽEK, Václav. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář. § 514-544*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 156.

²⁶³ Tamtéž, s. 156 – 157.

činnosti, a chrání tak ve vyšší míře postavení dobrověrného nabyvatele na úkor vlastníka, § 1110 NOZ představuje jakýsi protipól a stanoví speciální režim pro nabývání použitých movitých věcí od podnikatele, který s použitými věcmi obvykle obchoduje v rámci běžného obchodního styku. Jelikož při obchodování s použitými věcmi existuje vyšší riziko, že předmětem převodu budou právě použité věci kradené a svémocně odňaté, je nastavena vyšší míra ochrany ve prospěch původního vlastníka, neboť je mu umožněno za splnění určitých předpokladů (prokázání ztráty či svémocného odnětí věci) požadovat vydání věci po nabyvateli, aniž by musel prokazovat jeho zlou víru.²⁶⁴

Nabude-li někdo (i) použitou movitou věc (ii) získanou za úplatu (iii) od podnikatele, který při své činnosti v rámci běžného obchodního styku s takovými věcmi a splní též podmínky nabytí od neoprávněného²⁶⁵, nabude vlastnické právo podle ustanovení § 1109 písm. b) NOZ. Jeho pozice však bude oslabena z důvodu možnosti původního vlastníka po něm věc vindikovat pro pozbytí věci ztrátou či svémocným odnětím, a to po dobu tří let od okamžiku, kdy dojde k těmto skutečnostem.

Toto speciální ustanovení nedopadá na nemovité věci ani na nové věci (tam by se uplatnila pouze úprava podle § 1109 písm. b) NOZ), přičemž zákon přímo nevylučuje ani použití na věci zapisované do veřejného seznamu. Zákon rovněž obligatorně vyžaduje úplatu za získání věci, přičemž však kritérium její výše blíže nerozvádí. Nicméně nízká cena může zakládat pochybnosti ohledně dobré víry nabyvatele v oprávnění vlastníka věc převést.²⁶⁶ Stejně tak je u nepoměrně nízké ceny vůči hodnotě převáděné věci potřeba zvážit, zda nabytí mělo vůbec povahu nabytí úplatného či nikoliv.²⁶⁷ Jelikož jsou tímto způsobem velmi často převáděny věci odcizené, je třeba přísněji dobrou víru posuzovat přísněji. Dojde-li nabyvatel byť jen podezření, že by převodce nemusel být osobou oprávněnou k převodu vlastnického práva k věci, je povinen pro získání postavení dobrověrného nabyvatele učinit zjištění, která jeho podezření vyvrací, resp. stvrzují jeho dobrou víru.²⁶⁸ Převodce je v tomto případě podnikatel²⁶⁹, který při své podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku

²⁶⁴ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 377 - 378.

²⁶⁵ Obecné podmínky nabytí od neoprávněného (srov. podkapitolu 2.7 této práce) a zároveň speciální podmínky k privilegované klauzuli § 1109 písm. b) NOZ (srov. podkapitolu 3.1.2 této práce.).

²⁶⁶ THÖNDEL, Alexandr. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek III...*, s. 313.

²⁶⁷ Srov. poznámky v podkapitole 2.3 této práce.

²⁶⁸ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 378.

²⁶⁹ Ohledně explikace sousloví „podnikatel, který při své podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku“ lze odkázat na závěry učiněné v podkapitole 3.1.2 této práce.

obchoduje s použitými věcmi (typicky se jedná o autobazary, zastavárny, starožitnictví, antikvariáty, vetešnictví apod.).²⁷⁰

3.2.1 Věci ztracené

Již jsme si zmínili, že zákon připouští možnost vindikovat použité movité věci získané za úplatu od podnikatele, který s takovými věcmi obvykle obchoduje. Požadovat vydání věci lze v případě, jde-li o věci ztracené či svémocně odňaté. Zaměříme se nyní na explikaci pojmu „věci ztracených“.

Při výkladu tohoto pojmu si lze vypomoci vymezením poskytnutým Nejvyšším soudem Československé republiky: „*věci »ztracené« vyznačuje pozbytí skutečné vlády – ve smyslu pozbytí corpus possessionis – pozn. autora) - nad nimi za okolností, že stav ten dlužno pokládati za trvalý a znovunabytí vlády nad věcmi za věc pouhé náhody.*“²⁷¹ Jelikož znovunabytí skutečné faktické moci nad věci vlastníkem se má jevit jako dílo náhody, nepůjde pojmově o ztrátu věci, pokud se o věci pouze přechodně neví, kde se nachází, a lze odůvodněně předpokládat, že se časem nalezne.²⁷² Bude-li taková věc, o níž lze důvodně předpovídat, že se v budoucnu nalezne, následně pozbyta (např. odcizena náhodným kolemjdoucím), lze takové vyjití věci ze sféry vlastníka podřadit spíše pod kategorii svémocného odnětí či pozbytí činem povahy úmyslného trestného činu. Nutno dodat, že ztratit lze pouze věc movitou, přičemž ke ztrátě dochází bez vůle vlastníka či jiné osoby, která měla věc u sebe se souhlasem vlastníka, ať už má k věci věcněprávní nebo obligační titul či nedisponuje právním titulem (společenská služba).²⁷³

Je rovněž důležité věc ztracenou odlišit od jí podobné kategorie věci opuštěné. V podkapitole 1.3 této práce jsme si vysvětlili, že jedním z vlastnických oprávnění jest právo opustit věc (*ius dereliquendi*). Využije-li by tedy vlastník tohoto svého práva a jednostranným právní jednáním, třeba i konkludentně, vyjádří svou vůli nebyť nadále vlastníkem věci (tzv. derelikce), dojde k zániku jeho vlastnického práva.²⁷⁴ Nebude tedy v jeho prospěch zcela jistě svědčit možnost vindikace podle § 1110 NOZ. Vzájemný vztah mezi věcí ztracenou a věcí opuštěnou řeší § 1051 NOZ, když stanoví vyvratitelnou domněnku ve prospěch zachování *statu quo*, tedy zachování vlastnického práva vlastníka. Neboť se předpokládá, že nalezená věc není opuštěná, přičemž k zaujetí opačného závěru musí přistoupit další okolnosti svědčící o záměru

²⁷⁰ ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník...*, s. 480.

²⁷¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 26. dubna 1922, Rv I 4/22 (Vážný č. 1642).

²⁷² Tamtéž.

²⁷³ TĚGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. *Způsob, jakým věc opustila...*, s. 123 - 124.

²⁷⁴ Srov. Nález ÚS ze dne 26. dubna 2005, sp. zn. I. ÚS 696/02.

vlastníka věc opustit.²⁷⁵ Z tohoto důvodu za nikoliv derelikci, nýbrž ztrátu je třeba posoudit situaci, kdy osoba omezena ve svéprávnosti v rozsahu tohoto svého omezení opustí věc.²⁷⁶

NOZ připouští vindikaci jak při ztrátě věci, tak i při svémocném odnětí, tato dvě kritéria tak staví naroveň. Dobrovolná poukazuje na zvláštnost takového řešení s ohledem na skutečnost, že v případě ztráty věci vlastník jedná minimálně nedbale, když se své věci nepohlídá, zatímco svémocnému odnětí vlastník zpravidla nemohl nijak zabránit.²⁷⁷ Souhlasím s Téglem a Zajícem, že je třeba vzít v úvahu též případy, kdy ztráta věci nelze přičíst vlastníkově nedbalosti (např. ztráta věci v důsledku zásahu vyšší moci).²⁷⁸ Stejně tak lze uvažovat o situacích, kdy dojde ke svémocnému odnětí pro nedbalost vlastníka (např. vědomé ponechání mobilního telefonu na terase před domem, kde je tento telefon odcizen kolemjdoucím). Obě kategorie tak lze vnitřní diferencovat na případy vlastníkem nezaviněné či zaviněné, kdyby však zákonodárce tyto kritéria rozlišoval rovněž v zákonné rovině a stanovil různé následky různých druhů ztráty věci či svémocného odnětí, „vedlo by to již k nadměrné kazuističnosti a nepřehlednosti právní úpravy. To je zřejmě důvod, proč se ztráta historicky v těchto souvislostech upravuje jako jednotná skupina případů a již se dále nezkoumá a legislativně nezohledňuje, v jaké míře má vlastník na této skutečnosti svůj podíl.“²⁷⁹

3.2.2 Věci svémocně odňaté

Pro další výklad si rovněž definujeme pojem „svémocné odnětí“. Podle Randy²⁸⁰ „svémocí jest tedy každé jednostranné, nikoliv pouze násilné aneb lstivé porušení, anebo zkrácení faktického poměru držby proti vůli jiného“. Tato definice však pro účely nabytí od neoprávněného neplatí absolutně (viz další poznámky ohledně lsti). Svémoc pak je třeba důsledně odlišovat od svépomoci, pouze při svémocném odnětí, tedy zákonem nechráněnému jednání, se totiž vlastník nachází v režimu přípustnosti vindikační žaloby podle § 1110 NOZ. Výstižně rozdíl mezi oběma instituty popisuje Eliáš: „k svémoci se jako k projevu svévole zákon staví negativně, neboť při ní vlastní mocí prosazují, nač nemám právo, a pravidelně to i vím. Naproti tomu svépomoc je aprobována jako dovolená ochrana vlastního práva, není-li po ruce

²⁷⁵ V podrobnostech rovněž ve vztahu k nabytí od neoprávněného srov. DOŘIČÁK, Lukáš. Sřet vlastnických nároků v případě převodu ztracené věci [online]. Epravo.cz, 27. května 2015 [cit. 27. února 2016]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/stret-vlastnickych-naroku-v-pripade-prevodu-ztracene-veci-97846.html>>.

²⁷⁶ ROUČEK, František. In ROUČEK, František a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému...*, s. 389.

²⁷⁷ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 379.

²⁷⁸ TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. *Způsob, jakým věc opustila...*, s. 125.

²⁷⁹ Tamtéž.

²⁸⁰ RANDA, Antonín. *Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém. Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém. Reprint původního vydání. Praha: ASPI, 2008, s. 40.*

*vhodnější nástroj (dovolenost svépomoci souvisí s otázkou efektivnosti zásahu veřejné moci).*²⁸¹ Ani Eliášova poznámka k svémoci není pro účely nabytí od neoprávněného zcela přílehavá. Svémocným odnětím totiž lze rovněž rozumět situace, kdy dochází k prosazení něčeho, na co má jednající právo. Autoři Tégl a Zajíc jako příklad uvádí dovolený výkon aktivního zadržovacího práva. Jedná se o situaci, kdy je věc fyzicky svémocně odňata vlastníkovvi proti jeho vůli, nicméně právo takovou možnost jednajícímu přiznává.²⁸²

Svémocné odnětí tedy spočívá v určité vědomé aktivitě vedoucí k zásahu do dispoziční sféry vlastníka bez jeho vůle (a to i v případě, je-li zásah namířen vůči třetí osobě mající věc u sebe se souhlasem vlastníka), kdy si jednající osoba k tomuto zásahu dopomůže svou mocí, aniž by k tomu existoval zákonný podklad.²⁸³ Svémocné odnětí bude zahrnovat jak násilné projevy (jak bezprostřední užití násilí, tak i bezprávnou výhrůžku násilím²⁸⁴), tak projevy nenásilné povahy. Oproti klauzuli vyjádřené v § 1111 NOZ se nevyžaduje, aby svémocné odnětí dosahovalo kvality činu povahy úmyslného trestného činu, nemusí se proto jednat o trestný čin či přestupek, byť zpravidla tomu tak bude. Jak jsme si již vymezili, vydání věci na základě lsti je zpravidla chápáno jako svěřenív věci²⁸⁵, proto splní-li vydaná věc (resp. okolnosti jejího vydání) podmínky svěřenív, nebude moci býti ze strany původního vlastníka vindikována jako věc svémocně odňata.²⁸⁶

Aby šlo hovořit o svémocném jednání, je potřeba, aby jednající osoba věděla, že neoprávněně zasahuje do poměrů vlastníka (např. kdyby jednající osoba byla v omluvitelném omylu, že je nájemcem věci, byť by tomu tak ve skutečnosti nebylo, nešlo by o svémocné odnětí).²⁸⁷ Jednající osoba však nemusí vědět, do poměrů jaké konkrétní osoby zasahuje (např. odcizí-li jednající peněženku ležící na stole v hospodě, aniž by věděl, komu peněženka patří).²⁸⁸

²⁸¹ ELIÁŠ, Karel. Proč se svépomoci říká svépomoc. *Právní rozhledy*, 2003, roč. 11, č. 10, s. 496.

²⁸² TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. *Způsob, jakým věc opustila...*, s. 126.

²⁸³ Tamtéž.

²⁸⁴ Srov. poznámky k bezprávné výhrůžce obsažené v podkapitole 3.1.3 této práce svědčící o závěru, že se nejedná o svěřenív věci.

²⁸⁵ TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. *Způsob, jakým věc opustila...*, s. 126.

²⁸⁶ Tamtéž.

²⁸⁷ V dalších konkrétních případech lze odkázat na TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. *Způsob, jakým věc opustila...*, s. 126 - 127.

²⁸⁸ ROUČEK, František. In ROUČEK, František a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému...*, s. 147.

3.2.3 Vindikace použité věci ze strany vlastníka

Zákon pro výše specifikované kategorie věci ztracených a svémocně odňatých umožňuje původnímu vlastníkovi domáhat se svého vlastnického práva, přičemž k tomu stanoví tříletou lhůtu, která počne běžet ode dne, kdy došlo ke ztrátě či svémocnému odnětí. Je tedy na vlastníkovi, aby prokázal jednak to, že nastaly skutečnosti, na jejichž základě dříve nabyl vlastnické právo²⁸⁹, dále musí prokázat vyjití věci z jeho sféry vlivu na základě některého z výše uvedených způsobů a skutečnost, že od okamžiku, kdy věc opustila jeho sféru vlivu, do skutečného prokázání této skutečnosti nabyvateli neuplynulo více než tři roky. Mimo prokázání ztráty či svémocného odnětí se původní vlastník může bránit vindikační žalobou rovněž, prokáže-li zlou víry nabyvatele, pro kterou tento ve smyslu § 1109 písm. b) NOZ nenabude vlastnické právo, a věc tak neprávem zadržuje.²⁹⁰

Zákon tedy stanovuje tříletou lhůtu počínající běžet od svémocného odnětí či ztráty věci. S ohledem na důsledky spojené s uplynutím této lhůty (zejména s ohledem na právní jistotu dobrověrného nabyvatele) lze dovodit, že má povahu lhůty prekluzivní.²⁹¹ Zamysleme se nyní nad tím, co v této lhůtě musí vlastník udělat pro to, aby si podržel své vlastnické právo. Dobrovolná v této souvislosti řeší otázku, zda je ve stanovené tříleté lhůtě potřeba podat žalobu na vydání věci či postačí, pokud je nárok na vydání věci uplatněn vůči poctivému nabyvateli. Nakonec dospívá k názoru, že postačí v uvedené lhůtě uplatnit svůj nárok u poctivého nabyvatele.²⁹² S tímto souhlasím za předpokladu, že uplatněním nároku na vydání věci u nabyvatele vlastník prokáže ztrátu či svémocné odnětí věci (a to, že od těchto skutečností neuplynulo více, nežli tři roky), resp. sdělí a prokáže nabyvateli takové skutečnosti a důkazy, na jejichž základě by v případném soudním řízení²⁹³ unesl důkazní břemeno ohledně pozbytí věci ztrátou či svémocným odnětím a neuplynutí více nežli tří let od okamžiku, kdy k těmto skutečnostem došlo. O tom, že postačí tyto skutečnosti prokázat pouze nabyvateli, svědčí podle mého názoru též vyjádření v zákoně, že nabyvatel „vydá ji – získanou věc – pozn. autora - *vlastníku, který prokáže*“, jinými slovy: aby nabyvatel byl povinen věc vydat, musí mu být skutečnosti o pozbytí věci ze strany vlastníka prokázány. Je přitom nerozhodné, zda k prokázání těchto skutečností dojde např. na základě výzvy k vydání (přímo vůči nabyvateli) věci či reinvidikační žalobou (nepřímo vůči nabyvateli prostřednictvím soudu). Soudím, že pokud jsou tyto okolnosti vyjití věci ze sféry vlastníka již jednou prokázány nabyvateli ve stanovené

²⁸⁹ Rozsudek NS ze dne 9. března 2010, sp. zn. 28 Cdo 4638/2009.

²⁹⁰ § 1040 odst. 1 NOZ.

²⁹¹ TĚGL, Petr. Ochrana poctivého nabyvatele..., s. 49.

²⁹² DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 379.

²⁹³ Přičemž pro případné soudní řízení má o prokázání těchto skutečností důkaz.

lhůtě, nemusí být následná reinvindační žaloba (v případě, kdy nabyvatel věc nevydá dobrovolně) v tříleté lhůtě podaná, neboť k jejich prokázání v uvedené lhůtě již jednou došlo. Jsem proto toho názoru, že tříletá lhůta není primárně lhůtou k podání vindikační žaloby a už vůbec ne k vydání pravomocného rozhodnutí stanovujícího povinnost vydat věc. Přijetí tohoto výkladu řeší i případný problém se záměrnými průtahy řízení ze strany nabyvatele za účelem uplynutí tříleté prekluzivní lhůty, na něž poukazuje Borsík.²⁹⁴ Smyslem stanovení lhůty je ochránit právní jistotu nabyvatele, a tím spíš též členů do budoucna neohraňovaného řetězce dobrověrných nabyvatelů, určitou objektivní skutečnosti, na základě které tyto subjekty získávají jistotu, že do jejich vlastnického práva nebude možné ze strany vlastníka zasáhnout.²⁹⁵ Tím, že původní vlastník nabyvateli musí prokázat, že věc pozbyl uvedenými způsoby v uvedené lhůtě, nemusí však v takové lhůtě podat vindikační žalobu²⁹⁶, se na první pohled do tohoto zamýšleného účelu zasahuje. Je však nutné vzít v úvahu, že vůči komu jsou takové skutečnosti prokázány (nejen před soudem), má ze zákona povinnost věc vlastníkovi vydat. Nevydá-li ji, lze konstatovat, že nejedná poctivě a jedná dokonce protiprávně - takový nabyvatel je pak stěžím hoděn ochrany. Nabyvateli je navíc připuštěna možnost podat žalobu určení vlastnického práva, pokud chce mít jistotu ohledně svého právního postavení k věci.

Již jsme si uvedli, že nabyvatel získávající věc za okolností § 1110 NOZ nabývá vlastnické právo podle § 1109 písm. b) NOZ. Lze však zvažovat závěr, který v ustanovení § 1110 NOZ spatřuje samostatnou klauzuli, podle níž se nabývá vlastnického práva od neoprávněného. A to i s ohledem na to, že „získání věci“ lze vykládat ve prospěch konsenzuálního principu jako „dovršení převodu vlastnického práva“.²⁹⁷ V případě uplatnění opačné interpretace, tj. „získání věci“ ve smyslu předání věci (principu tradice), tento výkladový problém nevzniká. Neboť jestliže „získáním věci“ je vyjádřeno jen předání věci (nabytí držby), musí se pro nabytí vlastnického práva tím spíše uplatnit § 1109 písm. b) NOZ.

Podle mého názoru je třeba pojem „získání věci“ interpretovat jako splnění všech podmínek převodu, které by za normálních okolností (kdy by převodcem nebyla osoba neoprávněná) znamenalo vznik vlastnického práva u nabyvatele a jeho zániku u převodce, nikoliv jako pojem explicitně vyjadřující následek, tj. nabytí vlastnického práva. Jde tak podle mě spíše o pojem vyjadřující předpoklad, že dojde-li ke splnění podmínek obvyklého převodu

²⁹⁴ BORSÍK, Daniel. *Nadobudnutie vlastníctva...*, s. 246.

²⁹⁵ TÉGL, Petr. *Ochrana poctivého nabyvatele...*, s. 45.

²⁹⁶ Lze konstatovat, že taková osoba může vindikační žalobu podat v horizontu několika dnů od uplynutí lhůty, ale i v horizontu několika let. Ve většině případů, prokáže-li vlastník vůči nabyvateli svémocné odnětí či ztrátu věci, lze však očekávat, že na vydání věci bude žalovat v blízké době.

²⁹⁷ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 368.

(tj. pokud bude např. uzavřena smlouva, která nabyde účinnosti), je možné uvažovat o tom, že dojde k nabytí od neoprávněného. Následek, vznik vlastnického práva, pak nastane teprve, budou-li splněny všechny podmínky nabytí od neoprávněného a bude-li ze zkoumané skutkové podstaty vyplývat, že se nabyvatel stává vlastníkem. Paragraf 1110 však vedle „získání věci“ neobsahuje formulaci zajišťující vznik vlastnického práva nabyvatele jako u ostatních klauzulí („vlastníkem věci se stane (...)“ v § 1109 NOZ, „(...) stane se vlastníkem (...)“ v § 1111 NOZ). Ustanovení § 1110 NOZ je tak podle mého názoru spíše vyjádřením speciálního režimu nabytí použitých věcí za okolností uvedených § 1110 NOZ přiznávající původnímu vlastníkov rozšířené vindikační možnosti, nikoliv samostatnou klauzulí, podle níž se nabývá vlastnické právo. K nabytí vlastnického práva dochází podle § 1109 písm. b) NOZ.

Pro analýzu vindikačních možností původního vlastníka je třeba rozlišovat režim věci sice získaných za průvodních okolností uvedených v § 1110 NOZ, avšak nepozbytých ztrátou či nikoliv svémocně odňatých a režim věcí takto pozbytých. U věcí nepozbytých ztrátou či neodňatých svémocně zpravidla dochází k nabytí vlastnického práva k okamžiku splnění všech podmínek nabytí od neoprávněného²⁹⁸.

U věcí ztracených a svémocně odňatých lze uvažovat o tom, že nabyté vlastnické právo je omezeno ze zákona implicitně vyplývající podmínkou podobnou rozvazovací podmínce.²⁹⁹ Jedná o podmínku, která je spojena s nejistou událostí v budoucnu - tato podmínka se totiž naplní jen, pokud ze strany původního vlastníka dojde k prokázání ztráty či svémocného odnětí ve lhůtě tří let od některé z těchto skutečností. Uvedená podmínka pak má za následek automatické obnovení předchozího právního stavu. Nabyvatel tím tedy ztrácí své vlastnické právo, které se obnovuje u vlastníka v původním rozsahu. Je však otázkou, zda k tomuto dochází s účinky „od nynějška“ (*ex nunc*) či „od tehdy“ (*ex tunc*). Podíváme-li se, jak je tomu u resolutivní podmínky, zjistíme, že názory komentářové literatury se diametrálně rozcházejí. Zatímco Dobrovolná³⁰⁰ rozvazovací podmínce přisuzuje účinky *ex nunc*, Tichý se přiklání k závěru o účincích *ex tunc*. Pro účely nabytí od neoprávněného lze zřejmě s ohledem

²⁹⁸ V marginálním množství případů lze uvažovat i o tom, že přestože nepůjde o věc svémocně odňatou či ztracenou, původnímu vlastníku se tuto skutečnost podaří prokázat, v takovém případě by pro takové věci platily skutečnosti uvedené pro věci nedobrovolně pozbyté.

²⁹⁹ Vznikla by tedy podobná konstrukce jako u zajišťovacího převodu práva, kdy dlužník dočasně převede na věřitele své právo za účelem zajištění pohledávky věřitele. Dojde-li však k zaplacení dluhu ze strany dlužníka, naplňuje se rozvazovací podmínka, na jejímž základě se vlastnické právo obnovuje u dlužníka. Přímou rozvazovací podmínkou se však jednat zřejmě nebude, protože ta vyžaduje, aby vznikla na základě projevu vůle kontrahentů, kdežto v případě § 1110 NOZ vznik podmínky dovodíme spíše implicitně ze zákona (vůle stran ke konstrukci rozvazovací podmínky zde zřejmě nebude). Srov. TICHÝ, Luboš. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek III...*, s. 1327.

³⁰⁰ DOBROVOLNÁ, Eva, HURDÍK, Jan. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část ...*, s. 1960.

na ochranu vlastníka v případě nedobrovolného pozbytí uvažovat spíše o účincích *ex tunc*, že totiž vlastník své vlastnické právo k věci nikdy nepozbyl. Minimálně do doby, než (jestli vůbec) vlastník prokáže skutečnosti svědčící o nedobrovolném pozbytí, však nabyvatel v tomto smyslu nabývá vlastnického právo (byť nikoliv bezvýhradní). Je tak zřejmé, že vlastníkovu neprávem nezadržuje převedenou věc, což je jedna z podmínek podání reinvidikační žaloby. Proto § 1110 NOZ, jak upozorňuje Dobrovolná³⁰¹, zřejmě neupravuje možnost podání reindikační žaloby ve smyslu § 1040 NOZ, nýbrž půjde zvláštní žalobní typ.³⁰² Nabyvatel by pak nabyl bezvýhradní vlastnické právo teprve v okamžiku, kdy by ve tříleté lhůtě původní vlastník neprokázal pozbytí věci ztrátou či svémocně odnětí, neboť poté už by se nemohla naplnit zákonná „rozvazovací“ podmínka, jejíž naplnění mělo mít za následek zánik vlastnického práva nabyvatele. Poctivý, pravý a řádný držitel by navíc, pokud v tomto svém postavení setrvá po dobu tří let, vydržel své vlastnické právo (srov. poznámky v podkapitole 3.3.2).³⁰³

U věcí pozbytých ztrátou či svémocně odňatých lze uvažovat rovněž o tom, že „nabyvatel“ nebude mít v důsledku převodu takové věci od neoprávněného postavení vlastníka, nýbrž jen poctivého držitele (a to i přesto, že mu k věci svědčí platný právní titul). Nabytí vlastnického práva by se pak odložilo k okamžiku uplynutí tříleté lhůty k prokázání nedobrovolného pozbytí věci. Pokud by se vlastník v dané lhůtě o své vlastnické právo k věci nepřihlásil vůbec či přihlásil opožděně, uplatnil by se § 1109 písm. b) NOZ, a tím by teprve došlo k nabytí vlastnického práva poctivým držitelem, potažmo by k nabytí vlastnického práva došlo na základě vydržení (viz výše).³⁰⁴ O odůvodněnosti takového závěru svědčí též fakt, že § 1110 NOZ hovoří o vydání vlastníku, který prokáže ztrátu či svémocně odnětí, z čehož může vyplývat záměr zákonodárce vyjádřit, že vlastníkem je stále osoba, která pozbyla věc ztrátou či svémocným odnětím. Závěr, že „nabyvatel“ není vlastníkem, nýbrž jen poctivým držitelem, ospravedlňuje taktéž obecné připuštění možnosti vindikace jen vůči osobě, která věc neoprávněně zadržuje. Vlastník má silnější právní důvod k věci než „nabyvatel“ (vlastnické právo oproti držbě, byť třeba poctivé, řádné a pravé), podaří-li se mu své vlastnické právo prokázat, stejně jako svémocně odnětí či ztrátu, lze konstatovat, že mu byť poctivý držitel věc zadržuje neprávem. Žaloba podle § 1110 NOZ by tak tak podle mého názoru představovala reinvidikační žalobu podle ustanovení § 1040 NOZ a nešlo by o zvláštní typ žaloby.

³⁰¹ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 379.

³⁰² To samé platí i ohledně žaloby podle § 1111 NOZ.

³⁰³ Vydržení připadá v úvahu podle ustanovení o řádném vydržení ve smyslu § 1089 a násl. NOZ či podle ustanovení o mimořádném vydržení v § 1095 NOZ.

³⁰⁴ BEZOUŠKA, Petr, PIECHOWICZOVÁ, Lucie. In BEZOUŠKA, Petr, PIECHOWICZOVÁ, Lucie. *Nový občanský zákoník - Nejdůležitější změny*. 1. vydání. Olomouc: ANAG, 2013, s. 158.

Přes výše uvedené se přikláním spíše k názoru, že nabyvatel i v případě věcí ztracených a svémocně odňatých nabývá k těmto věcem vlastnické právo, neboť splnil podmínky § 1109 písm. b) NOZ, a to okamžitě ke splnění těchto speciálních, ale i obecných podmínek nabytí od neoprávněného. Přiznání možnosti podání žaloby z důvodu nedobrovolného pozbytí věci zákonem podle mého názoru argument o vyloučení nabytí jeho vlastnického práva nezakládá. Domnívám se, že tento výklad skýtá ve vyšší míře prostor pro uplatnění obou ustanovení § 1109 písm. b) a § 1110 NOZ vedle sebe, a to nejen z hlediska zákonného textu, ale i smyslu a účelu obou ustanovení, nežli by tomu bylo v případě zaujetí opačného stanoviska.

3.3 Nabytí od neoprávněného podle generální klauzule

Paragraf § 1111 NOZ stanoví, že „získal-li někdo movitou věc za jiných okolností, než které stanoví § 1109 nebo 1110, stane se vlastníkem věci, pokud prokáže dobrou víru v oprávnění převodce převést vlastnické právo k věci. To neplatí, pokud vlastník prokáže, že věc pozbyl ztrátou nebo činem povahy úmyslného trestného činu.“ Tímto je vyjádřena obecná generální (či též „sběrná“ nebo „zbytková“) klauzule nabytí od neoprávněného. Tato klauzule se uplatní v případě, kdy bude vyloučen postup podle ustanovení § 1109 či § 1110 NOZ, lze tak uvažovat o jejím charakteru jako *lex generalis* vůči těmto ustanovením.³⁰⁵ Důvodová zpráva³⁰⁶ jako příklad uvádí situaci, kdy je věc nabyta od podnikatele, nikoliv však v rámci běžného obchodního styku, zde lze rovněž zařadit nabytí věci od souseda, příbuzného, které nelze podřadit pod ustanovení § 1109 – 1110 NOZ, ale i mnohé další případy.

Vymeze si nejprve speciální podmínky nabytí od neoprávněného podle generální klauzule, které musí přistoupit k předpokladům obecným³⁰⁷: (i) předmětem převodu – ať už úplatného či bezúplatného - musí být věc movitá, ať už evidovaná ve veřejném seznamu či nikoliv, (ii) tato věc nesmí být získána za jiných okolností, než za těch uvedených v § 1109 či § 1110 NOZ, (iii) nabyvatel musí unést důkazní břemeno ohledně své dobré víry v oprávnění převodce převést vlastnické právo, (iv) nesmí se jednat o věc pozbytou ztrátou či činem povahy úmyslného trestného činu a jde-li o takovou věc, nesmí nedobrovolné pozbytí původní vlastník prokázat.

Specifikum generální klauzule je, že se neuplatní presumpce dobré víry podle § 7 NOZ, ale naopak nabyvatel bude muset svou dobrou víru v oprávnění převodce převést vlastnické právo k věci prokázat. Co se týče dobré víry, nabyvateli zřejmě bude škodit byť lehká nedbalost.

³⁰⁵ Shodně DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jirí a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 381.

³⁰⁶ ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník...*, s. 481.

³⁰⁷ Viz poznámky ve 2. kapitole této práce.

Bude proto muset dokázat, že nevěděl o absenci oprávnění převodce věc převést a že o ní vědět neměl ani nemohl podle koncepce nevědomosti v důsledku běžné nedbalosti.

Thöndel uvádí, že při splnění výše uvedených podmínek u více subjektů dojde ke vzniku spoluvlastnictví.³⁰⁸ S tímto závěrem se nemůžu ztotožnit, protože nereflakuje výslovnou úpravu vícečetného převodu obsaženou v § 1100 NOZ. Existuje-li mnohost titulu různých osob k individuálně určené věci nezapsané do veřejného seznamu³⁰⁹, nabude vlastnické právo osoba, které taková věc byla vydána nejdříve. A není-li nikdo takový, tak osoba, s níž byla uzavřena smlouva, která jako první nabyla účinnosti. U genericky určených si vlastníků musí obstarat požadovaný počet těchto zastupitelných věcí, a uspokojit tak všechny nabyvatelé, s nimiž uzavřel převodní smlouvy.³¹⁰

3.3.1 Věci pozbyté činem povahy úmyslného trestného činu

Generální klauzule připouští vlastníkovu možnost vindikovat věc v případě, kdy prokáže pozbytí ztrátou či činem povahy úmyslného trestného činu. Zatímco k vymezení ztráty věci lze odkázat na poznámky učiněné v podkapitole 3.2.1 této práce, subsumpci možných skutečností podřaditelných pod pozbytí věci činem povahy úmyslného trestného činu bude potřeba rozvést.³¹¹

Nejprve je třeba poznamenat, že jak Listina³¹², tak Ústava³¹³ shodně stanoví, že „jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy.“ Existuje-li pravomocné rozhodnutí trestního soudu o spáchaném trestném činu či příslušného správního orgánu o správním deliktu, je jím civilní soud ve smyslu § 135 odst. 1 OSŘ vázán. V ostatních případech si civilní soudy mohou danou otázku za účelem rozhodnutí o uplatnění či neuplatnění normy soukromého práva (v rámci výkonu civilní pravomoci podle § 7 OSŘ) posoudit sami jako prejudiciální otázku.³¹⁴

Paragraf 13 TZ vymezuje trestný čin následovně: „*trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.*“³¹⁵ Z této definice lze vyčlenit následující znaky trestného činu: (i) protiprávnost, (ii) znaky obecné, (iii) znaky typové. Protiprávnost lze vymezit jako „rozpor s právní normou v rámci

³⁰⁸ THÖNDEL, Alexandr. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek III...*, s. 317.

³⁰⁹ Ohledně věci zapsané do veřejného seznamu, srov. § 1100 odst. 2 NOZ.

³¹⁰ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 337.

³¹¹ V dalších, zde neuvedených, případech lze odkázat na TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. *Způsob, jakým věc opustila...*, s. 127 - 129.

³¹² Čl. 40 odst. 1 Listiny.

³¹³ Čl. 90 odst. 1 Ústavy.

³¹⁴ TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. *Způsob, jakým věc opustila...*, s. 127.

³¹⁵ § 13 TZ.

právního řádu“.³¹⁶ Obecnými znaky rozumíme (i) věk, (ii) přičetnost, (iii) rozumová a mravní vyspělost (u mladistvých). Pod znaky typové lze zařadit znaky skutkových podstat, na jejichž základě lze jednotlivé trestněprávní skutkové podstaty od sebe rozlišit, jsou jimi (i) objekt, (ii) objektivní stránka, (iii) subjekt, (iv) subjektivní stránka.³¹⁷ O čin povahy úmyslného trestného činu pak půjde, bude-li absentovat některý buď z obecných, nebo typových znaků trestného činu (v některých výjimečných případech lze uvažovat též o absenci znaku protiprávnosti).³¹⁸

Bude-li spáchán úmyslný trestný čin, tj. čin, který splňuje všechny výše uvedené znaky, lze zcela jistě takový čin subsumovat pod pojem činu povahy úmyslného trestného činu. Zvažujme však dále případy, kdy některý ze znaků splněn není.

Případem, kdy trestný čin spáchá někdo, kdo nesplňuje obecné znaky trestného činu, může být situace, kdy čin spáchá osoba trestně neodpovědná např. pro svůj věk (v době spáchání činu nedovršila patnáctý rok věku) či kvůli své nepřičetnosti (pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohla rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání) či pro nedostatek rozumové a mravní vyspělosti v případě mladistvého.

Pokud jde o absenci typových znaků trestného činu, nelze uvažovat o absenci úmyslného zavinění. Lze zde však podřadit nedostatek následku (např. nebude-li způsobena škoda nikoli nepatrná u trestného činu krádeže podle § 205 odst. 1 písm. a) TZ a nebudou splněny žádné z dalších alternativ v § 205 odst. 1 či odst. 2 TZ).³¹⁹

Dříve jsem se v této práci přiklonil k závěru odborné literatury, že lstivé vylákání věci od vlastníka lze označit za svěření věci podle § 1109 písm. c) NOZ. Nicméně takové lstivé vylákání je možné podřadit také pod pozbytí věci činem povahy úmyslné trestného činu dle § 1111 NOZ, neboť se z perspektivy trestního práva může jednat o podvod. Rozlišovacím kritériem pro uplatnění jedné či druhé klauzule tak bude úplatnosti či bezúplatnosti převodu. Bude-li věc, která takto opustila sféru vlastníka, převedena na následného dobrověrného nabyvatele za úplatu, nabude tento vlastnické právo podle privilegované klauzule, proto mu bude poskytnuta vyšší míry ochrany (v jeho prospěch bude svědčit presumpce dobré víry a bude chráněn i při nedobrovolném pozbytí věci vlastníka). Naopak půjde-li o bezúplatný převod, bude se jednat o nabytí od neoprávněného dle generální klauzule, přičemž vyšší míra ochrany bude poskytnuta původnímu vlastníkovi (jednak protože nabyvatele bude tížit důkazní břemeno ohledně jeho dobré víry a jednak z důvodu, že pro nedobrovolné pozbytí věci se bude moci

³¹⁶ JELÍNEK, Jiří. In JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges. 2010, s. 115.

³¹⁷ Tamtéž, s. 119 - 120.

³¹⁸ TĚGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. *Způsob, jakým věc opustila...*, s. 127.

³¹⁹ Tamtéž, s. 127 - 128.

vlastník dovolávat svého vlastnického práva).³²⁰ O tomto závěru svědčí též povaha generální klauzule jako *lex generalis* vůči situacím v § 1111 a § 1110 NOZ, uplatní se totiž jen za předpokladu, že kdy dojde k vyloučení aplikace ostatních ustanovení (postup podle § 1109 písm. c) NOZ je vyloučen u bezúplatného převodu, proto se užití generální skutková podstata).

Učinně si na tomto místě ještě poznamku k odlišným formulacím nedobrovolného pozbytí věcí použitých v ustanoveních § 1111 a § 1110 NOZ. Zatímco v § 1111 NOZ je užití slovního spojení, že vlastník „*věc pozbyl (...) činem povahy úmyslného trestného činu*“, v § 1110 NOZ se hovoří o tom, že vlastníku „*věc byla odňata svémocně*“. Lze konstatovat, že pozbytí je pojmem širším, zatímco „odnětí“ vyžaduje určitou aktivní činnost třetí osoby, z pojmu „pozbytí“ lze usuzovat též ztrátu, která ji nevyžaduje. Pozbytí tedy obsahuje jak odnětí věci, tak i jiný způsob vyjití ze sféry vlastníka (např. lstivým vylákáním), který nelze označit za odnětí.³²¹ Lstivé vylákání tedy sice bude možné posoudit jako pozbytí věci činem povahy úmyslného trestného činu, nikoliv však jako svémocné odnětí (došlo totiž k dobrovolnému svěřeni). Bude-li věc lstivě vylákána a dále za úplatu převedena, aplikuje se privilegovaná klauzule podle § 1109 písm. c) NOZ. Bude-li však věc převedena bezúplatně, byť použitá a byť nabytá od podnikatele, který s použitými věcmi obchoduje, nebude se postupovat podle § 1110 NOZ, protože tato klauzule vyžaduje úplatnost, nýbrž se převod bude posuzovat podle § 1109 písm. b) NOZ či generální klauzule. Proto se nebude ani u takto vylákaných věcí zvažovat kritérium svémocného odnětí, nýbrž kritérium pozbytí činu povahy úmyslného trestného činu či toto kritérium nedobrovolného pozbytí vůbec nebude hrát roli (půjde-li o situaci § 1109 písm. b) NOZ).

3.3.2 Vindikace věci ze strany vlastníka

Bude-li chtít vlastník věc vindikovat, musí prokázat pozbytí věci ztrátou nebo činem povahy úmyslného trestného činu. Jsem toho názoru, že unese-li pouze nabyvatel důkazní břemeno ohledně své dobré víry v oprávnění převodce převést věc, bude mu svědčit vlastnické právo. Unese-li pak pouze vlastník důkazní břemeno ohledně pozbytí věci ztrátou či činem povahy úmyslného trestného činu či unesou-li každý své důkazní břemeno ohledně okolností, které mají prokázat, bude svědčit vlastnické právo jen vlastníku.

Z toho nám vyplývá, že generální klauzule nabytí od neoprávněného stanovuje dva režimy věcí, u nichž existují různé podmínky nabytí vlastnického práva. U věcí převedených od neoprávněného, které nebyly pozbyty ztrátou či činem povahy úmyslného trestného činu

³²⁰ Tamtéž, s. 128.

³²¹ Tamtéž, s. 128.

dochází k nabytí vlastnického práva za předpokladu splnění výše vyložených obecných a speciálních podmínek nabytí od neoprávněného. U nedobrovolně pozbytých věci - jak jsme si již uvedli - přistupuje další podmínka, totiž že původní vlastník nesmí prokázat pozbytí věci ztrátou či činem povahy úmyslné trestného činu jeho sféru vlivu. I kdyby tedy nabyvatel prokázal svou dobrou víru, vlastnické právo k převáděné mu svědčit nebude, pokud předchozí vlastník prokáže, že věc pozbyl nedobrovolně na základě výše uvedených skutečností.

Obdobně jako u věcí nedobrovolně pozbytých za okolností § 1110 NOZ i v tomto případě podle mého názoru nabývá nabyvatel vlastnické právo, které je však omezeno implicitně stanovenou zákonnou podmínkou podobnou rozvazovací podmínce, totiž prokázáním pozbytí věci ztrátou či činem povahy úmyslného trestného činu ze strany původního vlastníka.³²² Dojde-li k naplnění této podmínky, dochází zřejmě s účinky *ex tunc* k obnovení vlastnického práva u předchozího vlastníka v původním rozsahu. Tento názor zřejmě vyjadřuje též Thöndel, když konstatuje „*prokázání skutečností pozbytí držby věci zakládá povinnost věc vydat vlastníkovi (...), neboť vlastnické právo stále trvá - nedošlo ke změně jeho subjektu*“³²³ Ve prospěch tohoto závěru svědčí též zákonná textace „to neplatí“, z čehož lze dovodit, že původní vlastník svůj vlastnický status nikdy neztratil.

Stěžejní význam pro postavení nabyvatele pak má okamžik vydržení.³²⁴ Dojde-li totiž k takovému nabytí vlastnického práva, stane se vlastník omezený zákonnou podmínkou vlastníkem bezvýhradním a zanikne vlastnické právo původního vlastníka, neboť nabyvatel nabude věc originárním způsobem (vydržením).³²⁵

Aby tedy došlo ke vzniku vlastnického práva na základě řádného vydržení, je potřeba (i) držba (ii) věc způsobila vydržení, (iii) řádný titul vydržení (iv) držba pravá, (v) poctivá a (vi) po dobu celou dobu vydržecí doby. Držbou se podle § 989 odst. 1 NOZ se rozumí stav, kdy určitá osoba ujme věci, aby ji měla jako vlastník. Z čehož lze dovodit dvě složky držby, a to faktické ovládnání věci (*corpus possessionis*) a držební vůli (*animus possidendi*), tj. „*vůle mít věc pro sebe a svým jménem, tedy nakládat s ní jako s vlastní, příp. vykonávat právo pro sebe*“.³²⁶ Věcí způsobilou vydržení budou zcela jistě hmotné věci a z nehmotných pak právo stavby (§ 1243 NOZ) a služebnost (§ 1260 NOZ) a - prosadí-li se judikatura k OZ – zřejmě též

³²² Srov. poznámky k této podmínce učiněné v podkapitole 3.2.3 této práce.

³²³ THÖNDEL, Alexandr. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek III...*, s. 317.

³²⁴ Vydržení připadá v úvahu podle ustanovení o řádném vydržení ve smyslu § 1089 a násl. NOZ či podle ustanovení o mimořádném vydržení v § 1095 NOZ.

³²⁵ Na možnost vydržení poukazuje též komentářová literatura, srov. THÖNDEL, Alexandr. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek III...*, s. 317; DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 381.

³²⁶ SPÁČIL, Jiří. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 70 - 71.

obchodní podíl³²⁷ či členský podíl v bytovém družstvu³²⁸. Řádným titulem vydržení ve smyslu § 1090 odst. 1 NOZ pak bude takový titul, „*kteřý by postačil ke vzniku vlastnického práva, pokud by náleželo převodci nebo kdyby bylo zřízeno oprávněnou osobou*“. Držba musí být též pravá podle § 1090 odst. 1 NOZ ve spojení s § 993 NOZ, držitel se tedy držby musí chopit, aniž se v ní vetřel svémocně nebo se v ní vloudil potajmu nebo lstí, anebo aniž usiloval proměnit v trvalé právo to, co mu bylo povoleno jen výprosou. Poctivost držby dle § 1089 odst. 1 NOZ ve spojení § 992 odst. 2 NOZ se rozumí, že držitel bude „*se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že mu věc nebo právo patří*“. Přičemž se podle § 1089 odst. 1 NOZ ve spojení s § 1091 odst. 1 a odst. 2 NOZ vyžaduje nepřerušovaná držba trvajících tři roky pro movité věci, pro nemovité pak deset let.³²⁹

Jde-li o mimořádné vydržení, vyžaduje se (i) držba, (ii) poctivost držby, (iii) uplynutí dvojnásobné vydržecí doby. Poctivostí držby se podle Spáčila rozumí držba nikoliv poctivá držba podle § 992 NOZ, nýbrž držba bez nepoctivého úmyslu, tj. držba v přesvědčení, že se jí nikomu nepůsobí újma.³³⁰ Vydržecí doba činí šest let pro věci movité a dvacet let u věcí nemovitých.

Vydržením se tak zřejmě řeší absence lhůty na prokázání pozbytí věci ztrátou či činem povahy úmyslného trestného činu (obdobně jako je tomu v § 1110 NOZ). To však nebrání původnímu vlastníkovu usilovat o vydání věci prokázáním pozbytí věci ztrátou či činem povahy úmyslného trestného činu, tomuto se však nabyvatel snáze ubrání, neboť v jeho prospěch bude svědčit originární důvod nabytí vlastnického práva (založený vydržením vlastnického práva). Je nutné poukázat na jeden problém, který tato koncepce přináší a v praxi může vyvstat. Zatímco u nabytí od neoprávněného se dobrá víra posuzuje k okamžiku skutečného nabytí vlastnického práva, u vydržení se vyžaduje poctivá držba, která však musí přetrvat po celou dobu běhu vydržecí doby.³³¹ Může se však stát, že nabyvatel, ač vlastnické právo k věci nabyt v dobré víře, se např. po dvou a půl letech dozví o skutečnosti vylučující jeho poctivou držbu. Z tohoto důvodu již nebude moci vlastnické právo vydržet, a tak možnost vindikace původního vlastníka nebude do budoucna časově ohraničena, což pro nabyvatele bude znamenat velmi nestálé postavení, neboť původní vlastník po něm kdykoliv může věc požadovat. Jako vhodnější se jeví řešení, které navrhoval též Kotásek³³², a to konstrukcí tříleté lhůty (jako je

³²⁷ Usnesení NS ze dne 28. srpna 2007, sp. zn. 29 Odo 1216/2005.

³²⁸ Usnesení NS ze dne 10. května 2012, sp. zn. 29 Cdo 1989/2011.

³²⁹ PETR, Bohuslav. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 315 - 318.

³³⁰ SPÁČIL, Jiří. Poctivá držba v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 2, s. 65.

³³¹ Zde se oproti nabytí od neoprávněného uplatní zásada *mala fide superveniens nocet*.

³³² KOTÁSEK, Josef. K nabytí od nevladníka. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2005, roč. 13, č. 2, s. 136.

tomu u § 1110 NOZ) k prokázání pozbytí věci ztrátou či činem povahy úmyslného trestného činu. Tato lhůta by pak představovala definitivu možného uplatnění nároku původního vlastníka a řešila problém nejistého postavení poctivého nabyvatele.

3.3.3 Některé další případy nabytí věci od neoprávněného v NOZ

Klauzule nabytí od neoprávněného v NOZ se pravděpodobně uplatní i v případě vícečetného převodu vlastnického práva. U individuálně určených věcí nezapisujících se do veřejných seznamů zákon stanoví pravidlo, jímž je poněkud prolomen (resp. spíše doplněn) princip konsenzuální uplatnivším se principem tradice. Je-li totiž postupně převedeno vlastnické právo k věci různým osobám na základě postupně uzavřených smluv, stává se nabyvatelem ta z nich, které byla věc vydána nejdříve. Přestože tedy vlastník uzavře převodní smlouvu dříve s určitým nabyvatelem, teprve poté s jiným, nabude nakonec vlastnické právo nabyvatel, s nímž byla uzavřena smlouva později, bude-li mu věc předána dříve.³³³ Komentářová literatura se přiklání k závěru, že dřívější nabyvatel se nejprve na základě účinnosti dříve uzavřené převodní smlouvy stane vlastníkem věci (uplatní se konsenzuální princip). Poté, co dojde k předání věci pozdějšímu nabyvateli, však vlastnické právo dřívějšího nabyvatele zaniká a vlastníkem se stane pozdější nabyvatel. Pokud tento pozdější nabyvatel bude v dobré víře v oprávnění původního vlastníka věc převést a splní další podmínky nabytí od neoprávněného podle příslušné klauzule, nabude vlastnické právo podle ustanovení § 1109 a násl. NOZ. Původní vlastník již totiž převedl vlastnické právo k věci na základě účinné smlouvy dřívějšímu nabyvateli, a nebyl tak oprávněn věc převést pozdějšímu nabyvateli. Dobrovolná tento závěr opírá o názor, že dříve uzavřená převodní smlouva musí určité účinky vyvolat, protože v době jejího uzavření zatím nebylo zpravidla možné uvažovat o druhé převodní smlouvě.³³⁴

Další případ nabytí od neoprávněného je uveden v § 3058 odst. 2 NOZ. Toto nabytí si můžeme demonstrovat na následujícím příkladu: osoba A nabyde vlastnické právo k pozemku od osoby B, nicméně tato osoba A bude vzhledem ke všem okolnostem v dobré víře, že stavba, stojící na převáděném pozemku, je součástí pozemku, a že tak nabývá vlastnické právo nejen k pozemku, ale i k této stavbě. V takovém případě dojde k právnímu spojení stavby a pozemku (stavba přestane být samostatnou věcí). Výše uvedené ustanovení se však uplatní jen na stavby, které nejsou předmětem zápisu do katastru nemovitostí, neboť v opačném případě by nabyvatel

³³³ § 1100 odst. 1 NOZ.

³³⁴ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 337 - 338.

nemohl být v dobré víře ohledně skutečnosti, že stavba není součástí pozemku, protože podle § 980 odst. 1 NOZ u věcí zapsaných do veřejného seznamu „*neomlouvá nikoho neznalost zapsaného údaje neznalost zapsaného údaje*“.³³⁵ Lze konstatovat, že podstata nabytí od neoprávněného zde je naplněna, neboť nabyvatel zde kontrahuje s osobou, která není oprávněna stavbu převést (není vlastníkem), nicméně je přesvědčen o opaku (myslí si, že věc je součástí pozemku, a že je tudíž převodce vlastníkem rovněž pozemku), přičemž o ospravedlnitelnosti jeho přesvědčení musí svědčit rovněž vnější okolnosti (např. osoba B mu řekla, že stavba je součástí pozemku). Zákon tak chrání dobrou víru nabyvatele a rovněž též uplatnění zásady *superficies solo cedit* („povrch ustupuje půdě“) na úkor právního titulu předchozího vlastníka.³³⁶ Předchozí vlastník má pak vůči nabyvateli právo na náhradu ve výši ceny stavby ke dni zániku jeho vlastnického práva. Nespátřuji zde žádný důvod pro uplatnění jiné koncepce dobré víry (resp. zlé víry), nežli koncepce nevědomosti v důsledku běžné nedbalosti platící pro většinu případů nabytí od neoprávněného. Proto bude-li osoba A vědět o tom, že stavba stojící na převáděném pozemku není součástí pozemku, či o tom sice vědět nebude, ač to vědět měla a mohla, bude její dobrá víra, a tedy i možnost nabytí vlastnického práva k této stavbě vyloučena.

Dalším myslitelným případem nabytí od neoprávněného může být situace uvedená v § 1041 odst. 2 NOZ.³³⁷ Toto ustanovení za určitých podmínek vylučuje možnost podat vindikační žalobu u věcí nerozeznatelných, tj. takových, které nelze individualizovat jejich popsáním (dle § 1041 odst. 1 NOZ) např. pro smísení s jinými věcmi téhož druhu (např. u peněz smísených s jinými penězi, kdy je vzájemně nelze odlišit kupříkladu číslem bankovky). Vzhledem k užití slova „zejména“ se však nevyžaduje, aby došlo ke smísení, ale může jít o věc nerozeznatelnou i z jiných důvodů.³³⁸ Vyloučeny z vindikace jsou u těchto věcí případy, kdy (i) nelze z okolností seznat vlastnické právo osoby, jež žalobu uplatňuje (žalobce), či (ii) je-li osoba, po níž je vydání požadováno (žalovaný), v dobré víře. Přičemž postačí, nastane-li pouze jeden z výše uvedených případů, a žalobce nebude moci shora uvedenou věc vindikovat. To, že nelze z okolností seznat vlastnické právo žalobce, je třeba číst tak, nelze vlastnické právo určit, neboť věc nelze individualizovat uvedením skutečností, z nichž lze vymezit či blíže určit

³³⁵ SPÁČIL, Jiří, RICHTER, Tomáš. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 1237.

³³⁶ Autoři Fiala a Mayer tento režim kritizují, neboť nepoměrně znevýhodňuje vlastníka stavby a neřeší vymahatelnost práva vlastníka na náhradu vůči převodci. Srov. FIALA, Petr, MAYER, Jindřich. Přechodná ustanovení nového občanského zákoníku k zásadě *superficies solo cedit*. *Ad Notam*, 2012, roč. 18, č. 6, s. 4.

³³⁷ Tento paragraf má svůj předobraz v ustanovení § 371 OZO, proto podle mého názoru budou mnohé použitelné závěry staré komentářové literatury, z nichž budu v některých ohledech dále vycházet.

³³⁸ SPÁČIL, Jiří. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 242. Rozdílně WINTEROVÁ, Alena. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek III...*, s. 135.

vindikovanou věc (např. odcizí-li někdo hromadu uhlí a vlastník odcizené zboží individualizuje na základě toho, že prokáže, že zloděj složil uhlí do sklepa, kde předtím žádné nebylo).³³⁹

Dobrou víru lze vykládat shodně s ustanoveními nabytí od neoprávněného³⁴⁰, žalovaný by tedy byl v dobré víře, pokud by se nacházel „*nezaviněné nevědomosti*“³⁴¹, tím je zřejmě vyjádřena – shodně jako ve většině případů nabytí od neoprávněného uvedených v § 1109 – 1113 NOZ - koncepce nevědomosti v důsledku běžné nedbalosti. Winterová³⁴² však v této souvislosti odkazuje na starou českou komentářovou literaturu, která uvádí, že žalovaný je v dobré víře, pokud „*nemusil vědět, že není oprávněn si věci osobovati*“.³⁴³ Tímto opisem je pak zřejmě vyjádřena koncepce nevědomosti v důsledku hrubé nedbalosti. Přikláním se spíše k užití první zmíněné koncepce, neboť ta je obecným východiskem pro případy nabytí od neoprávněného, které toto ustanovení rovněž představuje. Co se týče okolností, k nimž se musí dobrá víra vztahovat, žalovaný zřejmě bude v dobré víře, pokud neví či vědět nemá ani nemůže, že v jeho prospěch nesvědčí řádný právní titul způsobilý k nabytí právního panství nad věcí.³⁴⁴

Za dikcí § 1041 odst. 2 NOZ můžeme spatřovat zvláštní ustanovení o nabývání vlastnického práva, jak upozorňuje též Spáčil „*avšak v § 1041 odst. 2 in fine jde – obdobně jako v § 371 OZO – o nabývání vlastnického práva k takovým věcem od nevlastníka*“. Z výše uvedeného nám vyplývají tři situace, při nichž je vindikace u věci nerozeznatelné vyloučena a může dojít ke vzniku vlastnického práva žalovaného.³⁴⁵ První případ, kdy z okolností nelze seznat vlastnické právo osoby žalobce (je navždy vyloučena individualizace), ale žalovaný není v dobré víře, ponechme stranou, neboť zde nevystupuje dobrá víra jako stěžejní prvek nabytí od neoprávněného. Ve druhé situaci, kdy je žalovaný v dobré víře, ale žalobce má stále možnost věc individualizovat, nabývá žalovaný vlastnické právo podle ustanovení § 1041 odst. 2 NOZ (neboť žalobce nemůže vindikovat, protože není splněna podmínka zlé víry), ať už dojde ke smísení či nikoliv.³⁴⁶ Stejně tak jsou-li splněny obě podmínky zároveň, tj. nelze navždy individualizovat vlastnické právo žalobce a zároveň žalovaného netíží zlá víra, nabývá žalovaný

³³⁹ SPÁČIL, Jiří. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 242.

³⁴⁰ Tamtéž.

³⁴¹ SEDLÁČEK, Jaromír. *Vlastnické právo*. Reprint původního vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 184.

³⁴² WINTEROVÁ, Alena. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek III...*, s. 135.

³⁴³ ROUČEK, František. In ROUČEK, František a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému...*, s. 339.

³⁴⁴ SPÁČIL, Jiří. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 242.

³⁴⁵ ROUČEK, František. In ROUČEK, František a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému...*, s. 338 - 339.

³⁴⁶ A to z toho důvodu, že úprava nabytí vyloučením vindikační žaloby je zřejmě speciální vůči nabytí podle ustanovení o smísení (upravuje nabytí pouze užší kategorie věcí, tj. věcí nerozeznatelných). ROUČEK, František. In ROUČEK, František a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému...*, s. 339.

rovněž vlastnické právo k věci podle § 1041 odst. 2 NOZ, ať již dojde ke smísení či nikoliv.³⁴⁷ Nicméně přestože dobrověrná osoba takto nabyla vlastnictví podle § 1041 odst. 2 NOZ a došlo též ke smísení, hovoří správně Spáčil o tom, že „*právní postavení toho, kdo takto nabyl vlastnictví v případě, že věc byla smíšena s věcmi dalších vlastníků, je třeba řešit podle pravidel o smísení.*“³⁴⁸

Nabytí od neoprávněného ve světle výše uvedených skutečností pak spočívá např. v následující situaci: osoba A odcizí věc (např. cihly) od souseda B. Osoba B však ví, že osoba A nechala cihly ve sklepě, kde jiné cihly, se kterým by se ty jeho mohly smísit, nemá (může tak z této okolnosti seznat své vlastnické právo k cihlám). Jelikož však B není v dobrověrném postavení (ví, že neoplývá právním titulem způsobilým nabytí vlastnického práva, protože cihly odcizil), vlastníkem se nestane. Není tak splněna ani jedna z podmínek uvedených v § 1041 odst. 2 NOZ. Převede-li však A cihly na C, který je v dobré víře, že nabývá na základě právního titulu způsobilého nabytí vlastnického práva (neví nic o odcizení a má za to, že je A oprávněn cihly převést), přistoupí splnivší se podmínka dobré víry, která vyloučí možnost vindikace ze strany původního vlastníka, a tak dobrověrný nabyvatel nabude vlastnické právo ve smyslu § 1041 odst. 2 NOZ od neoprávněného.

³⁴⁷ SPÁČIL, Jiří. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 242.

³⁴⁸ Tamtéž.

4 Některé související otázky

4.1 Omezení vztahující se k nabytí od neoprávněného

NOZ v § 1112 stanoví limit ochrany, které se dostává stavu založenému nabytím od neoprávněného, když stanoví, že „*vlastnického práva ani dobré víry svého předchůdce se nemůže k svému prospěchu dovolat ten, kdo získal movitou věc s vědomím, že vlastnické právo bylo nabyto od neoprávněného*“. Na nutnost podobné regulace poukazoval již Eliáš ve svém vyjádření k návrhu NOZ předloženém v roce 2008 k meziresortnímu připomínkovému řízení: „*snad by bylo vhodné i uvážit, zda stačí spoléhat se jen na výklad, anebo zda výslovně stanovit, že nabytí vlastnického práva od neoprávněného nemůže být ku prospěchu nikomu, kdo ví nebo musí vědět, že bylo nabyto k újmě skutečného vlastníka.*“³⁴⁹

Toto ustanovení předchází situacím, kdy osoba A svěří určitou věc (řekněme kolo) osobě B, aby jej užívala. Tato osoba, ač k tomu není oprávněna, kolo úplatně převede na osobu C, která, protože je v dobré víře, nabyvá vlastnické právo v souladu s § 1109 písm. c) NOZ. C kolo následně převede na osobu D, která si je vědoma toho, že C tuto věc získala od neoprávněné osoby B (např. protože byla přítomna svěření kola ze strany osoby A osobě B a následně převodu na osobu C). Původní vlastník (A), ač se nemohl domoci vydání věci po dobrověrném nabyvateli (C), bude moci kolo vindikovat po D, který si byl vědom, že jeho právní předchůdce C nabyl věc od neoprávněného. Paragraf § 1112 NOZ tak představuje projev zásady, že nikdo nesmí získat výhodu z vlastní nepoctivosti (*nemo turpitudinem suam allegare potest*) ve smyslu § 6 odst. 2 NOZ.³⁵⁰ Pro usnadnění dalšího výkladu budu vycházet a rozvíjet výše uvedenou modelovou situaci.

Výše citované ustanovení omezuje nabytí vlastnického práva nabyvatele od osoby, která věc nabyla od neoprávněného, za předpokladu, že nabyvatel věc získal ve zlé víře, tj. „*s vědomím, že vlastnické právo bylo nabyto od neoprávněného*“. Je otázkou, zda „být si něčeho vědom“ znamená v terminologii NOZ to samé jako „vědět“.³⁵¹ A je rovněž otázkou, zda se tedy v tomto případě uplatní koncepce subjektivní vědomosti či nevědomosti v důsledku hrubé nedbalosti. Již jsme si představili stanovisko Eliáše³⁵², který v této souvislosti vyzýval

³⁴⁹ ELIÁŠ, Karel. *Mobilia non habet sequelam* (O nabytí vlastnického práva od neoprávněného), *Obchodněprávní revue*, 2009, roč. 1, č. 3. str. 66.

³⁵⁰ BORSÍK, Daniel. *Nadobudnutie vlastníctva...*, s. 246.

³⁵¹ Ohledně explikace pojmu „vědomě“ se lze odkázat taktéž na stanovisko Šilhána, který definuje kategorii vědomých vad pomocí koncepce nevědomosti v hrubé nedbalosti. Těmi rozumí vady „*o kterých dlužník věděl, resp. musel vědět, byť by je třeba nemusel způsobit úmyslně*“. Srov. ŠILHÁN, Josef. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V...*, s. 885.

³⁵² BORSÍK, Daniel. *Nadobudnutie vlastníctva...*, s. 246.

ke konstrukci koncepce nevědomosti v důsledku hrubé nedbalosti (viz vyjádření „*kdo ví nebo musí vědět*“). Důvodová zpráva k § 1112 NOZ však uvádí příklad uplatnění tohoto ustanovení, v němž operuje pouze „vědomostí“ a nebere v úvahu možnou nabyvatelovu hrubou nedbalost: „*dále koupí další osoba, která však ví, že ji jeho předchůdce nabyl od neoprávněného a na úkor původního vlastníka*“.³⁵³ Komentářová literatura v tomto směru není jednotná, na některých místech totiž formuluje kritérium subjektivní vědomosti či nevědomosti bez zohlednění hrubé nedbalosti, jinde pak hrubou nedbalost zvažuje.³⁵⁴ Východiskem v této úvaze nám zřejmě bude pravidlo § 4 odst. 2 NOZ, které svědčí ve prospěch koncepce nevědomosti v důsledku hrubé nedbalosti.³⁵⁵ Podle tohoto ustanovení, přestože zákon výslovně požaduje vědomost o určité skutečnosti (v tomto případě o nabytí vlastnického práva od neoprávněného), bude postačovat, když tato skutečnost musela být nabyvateli D objektivně známá (tj. musel o ní vědět).³⁵⁶ I s ohledem na nejasné stanovisko komentářové literatury neshledávám možnost dovést výkladem jednoznačný závěr o tom, zda měl zákonodárce v případě § 1112 NOZ na mysli koncept subjektivní vědomosti, proto se zřejmě § 4 odst. 2 NOZ na tento případ uplatní³⁵⁷, a tak lze konstatovat, že opisem uvedeným v § 1112 NOZ je zřejmě vyjádřena koncepce nevědomosti v důsledku hrubé nedbalosti. Ani tato koncepce podle mě nevylučuje možnost nabytí vlastnické právo osobě D, která sice ví, že osoba C nabyla kolo od neoprávněné osoby B, nicméně neví, že kolo, které na ni osoba D převádí, je to totožné kolo (např. protože C provozuje obchod a servis kol, přičemž převedené kolo změnil před prodejem osobě D k nepoznání).

Vyvstává rovněž otázka, k jakému okamžiku se dobrá víra nabyvatele bude posuzovat. Podle mého názoru zde není důvod odklonit se od závěru přijatého v podkapitole 2.6.2 této práce s tím, že se bude dobrá víra hodnotit k okamžiku, kdy by měl nabyvatel skutečně nabyt vlastnické právo k věci, tedy shodně s posuzování dobré víry při nabývání od neoprávněného.

Přibližme si dále možnosti mimořádného vydržení. Osoba D věc nemůže vydržet podle ustanovení o řádném vydržení z důvodu nepoctivé držby, v úvahu by však připadalo nabytí věci

³⁵³ ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník...*, s. 481.

³⁵⁴ Dobrovolná se vyjadřuje konsistentně v souladu s koncepcí subjektivní vědomosti, viz DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 382; Thöndel se na některých místech vyjadřuje ve prospěch subjektivní vědomosti, na jiných pak v souladu s nevědomostí v důsledku hrubé nedbalosti THÖNDEL, Alexandr. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek III...*, s. 319.

³⁵⁵ Srov. poznámky v podkapitole 1.2.3 této práce.

³⁵⁶ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník - velký komentář...*, s. 92.

³⁵⁷ Srov. názor autorů Melzera a Tégl: „*hodnotit subjektivní vědomost prizmatem § 4 odst. 2 je možno jen tam, kde zákon hovoří čistě jen o vědomosti a kde nelze výkladem dospět k jasnému závěru, že má na mysli jen subjektivní (neobjektivizovanou) vědomost*“ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník - velký komentář...*, s. 92.

v důsledku mimořádného vydržení.³⁵⁸ Již jsme si vysvětlili, že pro mimořádné vydržení se sice požaduje poctivá držba, již se rozumí držba bez nepoctivého úmyslu, tj. držba v přesvědčení, že se jí nikomu nepůsobí újma.³⁵⁹ Představme si tedy situaci, kdy byla osobě A nahrazena vzniklá škoda ze strany B, navíc osoba A si už v meziobdobí koupila nové kolo. D si bude vědom těchto skutečností, bude tak v přesvědčení, že nikomu svou držbou nepůsobí újmu. V takovém případě D, přestože si byl při získání věci vědom, že tato byla získaná od neoprávněného, bude moci nabýt vlastnické právo k věci ve dvojnásobné vydržecí době vydržením.

Vymezme si nyní vztah vykládaného ustanovení a derivativního převodu vlastnického práva. Převede-li osoba C vlastnické právo na osobu D, mělo by se jednat o derivativní převod, neboť C nabytí věc originárním způsobem od B a zcizil věc dále na D již jako vlastník (nikoliv neoprávněný). Paragraf 1112 NOZ tak z toho chápání derivativních převodů představuje výjimku.³⁶⁰ U derivativních převodů by totiž dobrá (resp. zlá) víra zpravidla neměla hrát roli, v tomto případě ji však zvažujeme, neboť u právního předchůdce nabyvatele došlo k nabytí od neoprávněného, o čemž posuzovaný nabyvatel věděl (nebyl v dobré víře). Kdyby však o této skutečnosti nabyvatel nevěděl, jednalo by se o derivativní převod prostý uplatnění této výjimky. Souhlasím tedy s konstatováním Dobrovolné, která upozorňuje, že takový přístup „*může v důsledku vést k relativizaci vlastnického práva osoby, která nabytá od neoprávněného, a možnému rozporu s ústavně zakotvenou zásadou rovnosti vlastnických práv všech vlastníků, jednotnosti vlastnictví (vytvářejí se dva druhy vlastnických práv) a s čl. 11 odst. 1 LPS.*“³⁶¹

Doslovný výklad tohoto korektivu nabytí od neoprávněného s sebou však přináší některé problémy. Kupříkladu pokud by chtěl původní vlastník A odkoupit zpět věc od osoby C, nebude moci nabýt vlastnické právo, neboť zpravidla bude vědět (pokud věc pozná) o tom, že osoba C věc nabytá od neoprávněného B.³⁶²

Je otázkou, zdali tím, že C převede vlastnické právo k věci zpět na neoprávněného převodce B, dochází k automatickému obnovení vlastnického práva původního vlastníka A bez zvažování jeho dobré víry. Ptáme se tedy v podstatě, zda dochází k obnovení stavu, který zde byl před zcizením věci B, kdy věc byla osobě B ze strany osoby A pouze svěřena či nikoliv.

³⁵⁸ Ohledně podmínek vydržení srov. poznámky v podkapitole 3.3.2 této práce.

³⁵⁹ SPÁČIL, Jiří. Poctivá držba..., s. 65.

³⁶⁰ THÖNDEL, Alexandr. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek III...*, s. 320.

³⁶¹ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 382.

³⁶² Tamtéž, s. 383.

Kupříkladu v polské právní vědě³⁶³, jak upozorňuje Tégl³⁶⁴, tzv. doktrína automatického návratu vlastnictví při řešení této otázky převládá. V argumentech proti uplatnění této doktríny odkazují právě na Téglu³⁶⁵, přičemž lze obecně souhlasit se závěrem tam přijatým, že „*pokud by doktrína automatického návratu vlastnictví měla být vůbec aplikována, potom by bylo třeba striktně rozlišovat mezi situacemi, v nichž neoprávněný převodce jednal nepoctivě (např. nájemce převedl věc dobromyslnému nabyvateli), a případy, v nichž sice někdo zcizil věc, aniž k tomu měl právní titul, ovšem o tomto nedostatku svého jednání nevěděl.*“ Jinými slovy, i u převodce B by se zvažovala jeho dobrá víra a poctivost zejména ve vztahu k jeho neoprávněnosti při převodu na osobu C, která nabyla originárně vlastnické právo. Výsledek by nám následně mohl být prvotním východiskem pro učinění závěru o uplatnění či neuplatnění doktríny automatického návratu vlastnictví. V této souvislosti Dobrovolná poukazuje rovněž na situaci, kdy osoba B převede věc na osobu C a poté si ji nechá převést zpět jen proto, aby sama získala vlastnické právo (tzv. účelový převod). Takové jednání by mohlo být posouzeno za neplatné pro rozpor se zákonem a dobrými mravy.³⁶⁶ Mnohdy by v důsledku uplatnění automatického návratu vlastnictví mohly nastat i nežádoucí důsledky, např. kdyby A vůči B již uplatnil svůj nárok na náhradu škody a byl též uspokojen, přičemž by následně došlo k obnovení vlastnického práva u A (v důsledku automatického návratu vlastnického práva). V takovém případě by nastala situace, kdy nahrazením škody došlo ke vzniku bezdůvodného obohacení u původního vlastníka A, tudíž má tento povinnost toto bezdůvodné obohacení vrátit B.³⁶⁷

Je otázkou, v jakých případech se doktrína automatického návratu vlastnického práva v kontextu českého práva skutečně prosadí a v jakých už nikoliv. S ohledem na výše uvedené je proto třeba přitakat závěru Dobrovolné o tom, že “*v jednotlivém případě však bude třeba zkoumat, zda by tento přístup nevedl k naprosto prakticky neúnosným důsledkům, které by vyžadovaly překlenutí díkce zákona výkladem*“.³⁶⁸

4.2 Okamžik vzniku vlastnického práva

Obecně lze konstatovat, že k nabytí vlastnického práva nabyvatelem dochází k okamžiku splnění všech zákonných podmínek nabytí od neoprávněného. Dobrovolná v této

³⁶³ Polští autoři pak vycházejí především ze závěrů Szpunara či rozhodnutí polského nejvyššího soudu z roku 1945. Srov. SZPUNAR, Adam. *Nabycie własności ruchomości od nieuprawnionego*. 2. vydání. Warszawa: Zakamycze, 1999, s. 66 a násl.; rozsudek Sądu Najwyższego ze dne 17. září 1945, sp. zn. III C 436/45.

³⁶⁴ TÉGL, Petr. *Některé teoretické problémy nabývání...*, s. 347.

³⁶⁵ Tamtéž.

³⁶⁶ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 383.

³⁶⁷ TÉGL, Petr. *Některé teoretické problémy nabývání...*, s. 348.

³⁶⁸ DOBROVOLNÁ, Eva. *Nabytí vlastnického práva...*, s. 82.

souvislosti trefně hovoří o okamžitém nabytí vlastnického práva.³⁶⁹ To je rozdíl oproti odvydržení, kdy dojde k nabytí vlastnického práva až uplynutím vydržecí doby.

Zpravidla tedy dochází k nabytí vlastnického práva souladně s konsenzuálním principem k okamžiku účinnosti převodní smlouvy (či v jiný okamžik stanovený smlouvou či zákonem). Strany si tedy mohou domluvit jiný okamžik vzniku vlastnického práva nabyvatele (např. předáním převáděné věci, úplným zaplacením kupní ceny apod.) Jiný okamžik vzniku vlastnické práva u nabyvatele pak může vyplývat též ze zákona. Jde-li o nabývání cenných papírů na doručitele podle § 1109 písm. e) NOZ, uplatní se ve smyslu § 1103 odst. 1 NOZ výjimka z konsenzuálního principu ve prospěch principu tradice. Vlastnické právo se k takovým cenným papírům totiž nabývá k okamžiku jejich předání,³⁷⁰ tj. vyžaduje se *titulus* (zpravidla smlouva), k němuž musí přistoupit *modus* (předání cenného papíru).³⁷¹ Jde-li o nabývání ve veřejné dražbě, dochází obecně k nabytí vlastnického práva – za splnění všech obecných podmínek nabytí od neoprávněného a zvláštních podmínek³⁷² privilegované klauzule § 1109 písm. a) NOZ – k okamžiku příklepu licitátora.³⁷³

4.3 Důsledky nabytí od neoprávněného

Je zřejmé, že v důsledku nabytí vlastnického práva od neoprávněného vzniká nerovnováha mezi subjekty participujícími se na tomto způsobu nabytí. Vymežeme si proto alespoň přehledově některé možné nároky osob, kterým může být v důsledku nabytí od neoprávněného zasaženo do majetkové sféry, tj. nároky vlastníka a dobrověrného nabyvatele.

Původní vlastník, kterému je v důsledku tohoto nabytí odňato jeho vlastnické právo, má bezesporu nárok na náhradu škody vůči neoprávněnému převodci (a to i v případě svěří-li věc určité osobě, která věc dále za úplatu převede na dobrověrnému podle § 1109 písm. c) NOZ). Úprava nabytí od neoprávněného zpravidla neobsahuje speciální ustanovení přiznávající původnímu vlastníkovu nárok na náhradu škody vůči neoprávněnému převodci, jako je tomu např. v § 367 odst. 1 věty druhé ABGB. Proto se v českém kontextu limity tohoto nároku budou řídit podle obecných ustanovení náhrady škody podle § 2894 a násl. NOZ.³⁷⁴ Výjimku, kdy zákon speciálně vyjadřuje možnost náhrady škody původnímu vlastníkovu, je situace uvedena v § 3058 odst. 2 NOZ, kdy vlastnické právo k převedené stavbě, která se neevduje ve veřejném

³⁶⁹ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 373.

³⁷⁰ § 1103 odst. 1 NOZ.

³⁷¹ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 345.

³⁷² Srov. poznámky v podkapitole 3.1.1 této práce.

³⁷³ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 372.

³⁷⁴ DOBROVOLNÁ, Eva. Nabytí vlastnického práva od neoprávněného ve srovnání s rakouským právem. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 10, s. 354.

seznamu, nabývá ten, kdo je v dobré víře, že stavba je součástí pozemku. Uvedené ustanovení výslovně upravuje právo předchozího vlastníka stavby na náhradu škody vůči převodci ve výši ceny stavby ke dni zániku jeho vlastnického práva. Náhrada škody se však nemusí řídit jen úpravou obsaženou NOZ. Dojde-li k pochybení orgánu veřejné moci při prodeji věci ve veřejné dražbě či v dražbě při výkonu rozhodnutí nebo při provádění exekuce prodejem movitých věcí, lze uvažovat rovněž o náhradě škody podle ZOS.³⁷⁵ Jelikož dochází k originárnímu nabytí vlastnického práva na straně nabyvatele, nemá vůči němu vlastník právo vydání bezdůvodného obohacení.

Škoda zpravidla bude způsobena též nabyvateli, proti němuž původní vlastník věc úspěšně vindikoval, neboť tím ztrácí své vlastnické právo (škoda spočívá např. i v nákladech vynaložených na soudní spor ohledně vlastnického práva k věci apod.). Lze proto uvažovat o uplatnění nároku na náhradu škody vůči neoprávněnému převodci. Speciálně pro bezúplatné převody je tato možnost přiznána v dikci § 2065 NOZ, který upravuje povinnost osoby, která vědomě daruje cizí věc a zatají to obdarovanému, nahradit z toho vzniknuvší škodu. Toto ustanovení je zároveň další výjimkou z výše uvedeného pravidla, že škoda se při nabývání od neoprávněného hradí podle obecných ustanovení o náhradě škody.

Při úspěšné vindikaci původním vlastníkem nabyvateli přísluší rovněž práva z vadného plnění, především možnost odstoupit od smlouvy, a požadovat tak vrácení plnění (kupní ceny) podle ustanovení o bezdůvodném obohacení (§ 2991 NOZ a nás.). Obecně lze práva z vadného plnění (stejně jako náhradu nákladů účelně vynaložených při uplatnění tohoto práva) přiznat podle obecné úpravy závazků dle § 1923 - 1924 NOZ. Důvodem je, že převodce plnil vadně § 1916 odst. 1 písm. d) NOZ, protože zcizil cizí věc jako svoji. Zmíněná práva z vadného plnění by však nabyvateli nesvědčila, pokud by došlo k přenechání věci úhrnkem podle § 1918 NOZ (převod vybavení provozovny, aniž by byly přesněji určeny jednotlivé kusy vybavení). Převod cizí věci bude ve většině případů představovat podstatné porušení smlouvy, neboť převodci by muselo být již při uzavírání smlouvy zřejmé, že za těchto podmínek by nabyvatel o vstup do smluvního vztahu neměl vůbec zájem, pakliže by takové porušení očekával.³⁷⁶ Nabyvatel proto od převodní smlouvy může odstoupit též podle obecné úpravy odstoupení od smlouvy dle § 2002 odst. 1 NOZ. Došlo-li k převodu vlastnického práva na základě kupní smlouvy (což bude zřejmě většina případů), má kupující pro takové podstatné porušení smlouvy možnost požadovat dodání nové věci (především při nabytí věci od podnikatele) či odstoupit od smlouvy podle § 2106 odst. 1 písm. a) a d) NOZ.

³⁷⁵ THÖNDEL, Alexandr. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek III...*, s. 323.

³⁷⁶ ŠILHÁN, Josef. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V...*, s. 1199.

Již jsem se v této práci přiklonil k závěru, že nabytí od neoprávněného představuje originární nabytí vlastnického práva. Níže proto budu analyzovat, jaké má toto originární nabytí důsledky na osud závad váznoucí na převáděné věci.

Pro derivativní nabytí platí ve smyslu § 1107 odst. 1 NOZ, že nabyvatel přejímá automaticky závady váznoucí na věci, které vyplývají z veřejných seznamů. Jiné závady pak přejímá pouze, (i) bylo-li to ujednáno, (ii) stanoví-li to zákon, (iii) měl-li a mohl-li je nabyvatel z okolností zjistit.³⁷⁷ Tímto opisem je zákonodárcem vyjádřena nejpřísnější koncepce nevědomosti v důsledku běžné nedbalosti. Nabyvatel proto nebude v dobré víře v případě své vědomosti o závadách, stejně tak nebude v tomto postavení, pokud o závadách nevěděl pro svou buďto hrubou, či jen prostou nedbalost. Závady, o nichž nabyvatel nebyl v dobré víře, na něj proto přejdou.

Výše uvedený paragraf se bezesporu vztahuje na „převod“ vlastnického práva jako derivativního nabytí, jeho dopad na originární nabytí vlastnického práva je však sporný. Podle § 1108 NOZ *„ustanovení § 1106 a 1107 platí obdobně také při nabytí vlastnického práva jinak než převodem.“* „Převod“ společně s „přechodem“ je kategorií derivativních způsobů nabytí vlastnického práva.³⁷⁸ V ustanovení § 1108 NOZ zákonodárce užívá pojem *„jinak než převodem“*, je však otázkou, zdali je tímto vyjádřením myšlena pouze druhá kategorie derivativních nabytí vlastnického práva, tj. „přechod“, či rovněž originárním způsoby nabytí vlastnického práva. Důvodová zpráva v této problematice mlčí, proto se řešení pokusme nalézt v komentářové literatuře. Podle názoru Dobrovolné se ustanovení uplatní i na originární nabytí, přičemž autorka má za to, že se NOZ *„při posuzování převodu závad váznoucích na věci neopírá o hledisko rozlišení derivativního a originárního nabytí (...) nýbrž o hlediska stanovená v § 1107“*.³⁷⁹ Zastává tedy názor, že se jedná o ustanovení společná jak pro derivativní, tak i originární nabytí, byť u originárních nabytí a „přechodu“ vlastnického práva s omezením, že zvláštní zákon může stanovit jinak, což vyplývá ze sousloví *„platí obdobně“*.³⁸⁰ Thöndel³⁸¹ se s tímto názorem ztotožňuje, přičemž upozorňuje, že *„vynětí (exempce) originárního nabytí vlastnického práva z režimu § 1106 a 1107 by mohlo přerušit přechod povinností a závad a ve výsledku tak zkrátit třetí osoby, jimž náleží práva odpovídající těmto závadám“*, přičemž dále uvádí, že při setrvání na opačném názoru by kupříkladu vydržení pozemku mohlo vést k zániku

³⁷⁷ § 1107 odst. 1 NOZ.

³⁷⁸ Podrobněji k rozlišení mezi „převodem“ a „přechodem“ viz PELIKÁNOVÁ, Irena. Problém převodu a přechodu práv. *Právní rozhledy*, 2001, roč. 9, č. 4, s. 141 - 151.

³⁷⁹ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 360.

³⁸⁰ Tamtéž.

³⁸¹ THÖNDEL, Alexandr. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek III...*, s. 300.

služebností zatěžujících pozemek či zástavních práv. Nabude-li proto osoba neoprávněná vlastnické právo k věci, přejdou na ni i závady na věci vážnoucí, které vyplývají z veřejného seznamu, a jiné závady, pokud to bylo ujednáno ve smlouvě či to stanoví zákon nebo měla-li či mohla-li je tato osoba z okolností zjistit. To vše za předpokladu, že zvláštní zákon nestanoví jinak.³⁸²

Dalším důsledkem nabytí od neoprávněného je, že v případě převodu od osoby, která nabyla vlastnické právo od neoprávněného, na jinou osobu se již nebude zvažovat dobrá víra nabyvatele, neboť nabyvatel je oprávněn věc převést (svědčí mu k ní totiž originárně nabyté vlastnické právo). V případě tohoto dalšího převodu tak již nepůjde o originární nabytí, nýbrž o derivativní převod vlastnického práva. To však pouze za předpokladu, že nabyvatelem nebude osoba, které by si ve smyslu § 1112 NOZ byla vědoma, že její předchůdce nabyl věc od neoprávněného.

³⁸² DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 359.

Závěr

Předložená práce se čtenáři snaží přiblížit nově vznikuvší úpravu nabytí vlastnického práva od neoprávněného u věcí neevidovaných ve veřejných seznamech v kontextu nového soukromoprávního kodexu.

V první kapitole jsem nastínil obecná teoretická východiska pro uvedení do problematiky nabývání od neoprávněného, z nichž následně v dalším výkladu vycházím a na které rovněž odkazuji. V uvedené kapitole jsem se kriticky vyjádřil k některým pokusům právní vědy definovat subjektivní dobrou víru (neboť zpravidla nezohledňují všechny koncepce, v nichž může dobrá víra vystupovat). Dále jsem se přiklonil k závěrům odborné literatury³⁸³ o tom, že toto nabytí má originární povahu. Pokusil jsem se rovněž formulovat vlastní definici osoby neoprávněné pro účely nabytí od neoprávněného - domnívám se, že by se mělo jednat o „subjekt - ať už o vlastníka či nevlastníka - který nedisponuje oprávněním převést vlastnické právo k věci, přesto je však nabyvatel, který s ním kontrahuje, v dobré víře o opaku.“

Druhá kapitola byla zaměřena na vyčlenění obecných prvků společných všem zkoumaným skutkovým podstatám nabytí od neoprávněného. Učinil jsem závěr o tom, že mezi tyto obecné požadavky nabytí od neoprávněného patří (i) předmět nabytí, (ii) platný právní titul nabytí, (iii) požadavek jednání převodce vlastním jménem, (iv) dobrá víra nabyvatele. Přičemž jsem se přiklonil k názoru³⁸⁴, že by zde měl patřit také požadavek různé hospodářské či právní identity nabyvatele a převodce, nikoliv však jako faktický stav, nýbrž ve formě dobré víry nabyvatele o této skutečnosti. Vyjádřil jsem souhlasné stanovisko o nemožnosti aplikovat ustanovení o nabytí od neoprávněného na postoupení pohledávky, přičemž tento přístup neshledávám jako rozporný s dikcí § 979 NOZ, nýbrž zdroje argumentů svědčící ve prospěch tohoto závěru nacházím právě v tomto ustanovení. Shodně s odbornou literaturou³⁸⁵ se tak domnívám, že užití nabytí od neoprávněného na pohledávky vylučuje jednak zákon (existence speciálního obligačního režimu pro postoupení pohledávky) a jednak též povaha pohledávky (nemožnost mít pohledávku fakticky u sebe, a vytvořit si tak stav podobný stav důvěry jako u hmotných věcí).

³⁸³ TÉGL, Petr. *Ochrana poctivého nabyvatele...*, s. 43 - 44; PETR, Bohuslav. *Zásada „nemo plus iuris...“*, s. 696; THÖNDEL, Alexandr. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek III...*, s. 307 a další. Shodně též stanovisko důvodové zprávy, srov. ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník...*, s. 480.

³⁸⁴ TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. *Způsob, jakým věc opustila...*, s. 123.

³⁸⁵ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 367; BEZOUŠKA, Petr. *Smluvní zákaz postoupení...*, s. 389.

V souladu s konsenzuálním principem jsem se dále přiklonil k názoru, že obecným požadavkem pro nabytí vlastnického práva od neoprávněného není faktické předání převáděné věci poctivému nabyvateli.

Vyjádřil jsem svůj souhlas rovněž s názorem³⁸⁶, že objektivizace dobré víry by se měla v klauzulích nabytí od neoprávněného vyžadovat i v případech, kde absentuje explicitní vyjádření tohoto požadavku slovním spojením „*vzhledem ke všem okolnostem*“, tj. v § 1110 - 1111 NOZ.

V jednotlivých klauzulích nabytí od neoprávněného dobrá víra, resp. zlá víra vystupuje převážně v koncepci nevědomosti v důsledku běžné nedbalosti. Výjimku spatřuji v uplatnění se koncepci při nabytí od neoprávněného dědice, jemuž bylo nabytí dědictví potvrzeno, kdy dobrou víru zakládá akt veřejné moci. Z tohoto důvodu souhlasím s přijetím pro nabyvatele příznivější koncepce, k čemuž zřejmě dospívá též komentářová literatura.³⁸⁷ Byť podle mého názoru by se měla - s ohledem na zákonný požadavek objektivizace vyjádřený souslovím „*vzhledem ke všem okolnostem*“ - uplatnit koncepce nevědomosti v důsledku hrubé nedbalosti, nikoliv neobjektivizovaná koncepce subjektivní vědomosti.

V názorovém nesouladu komentářových autorů³⁸⁸ ohledně uplatnění presumpce dobré víry jsem se přiklonil ke stanovisku Melzera a Tégl, podle nichž se vyvratitelná domněnka dobré víry uplatní v případě, kdy jsou o dobré víře pochybnosti. Vyslovil jsem v této souvislosti názor, že pokud by chtěl zákonodárce stanovit výjimku z presumpce dobré víry, použil by v případě § 1109 – 1110 NOZ stejné vyjádření, jaké užil v § 1111 NOZ.

Analyzoval jsem rovněž okamžik, k němuž se dobrá víra posuzuje. V této souvislosti jsem dospěl k závěru, že rozhoduje okamžik, kdy má nabyvatel skutečně nabyt vlastnického práva k věci, přičemž po tomto okamžiku již zlá víra nabyvateli neškodí (*mala fide superveniens non nocet*).³⁸⁹

Ve třetí kapitole jsem rozebíral jednotlivé skutkové podstaty nabytí od neoprávněného. Zabýval jsem se rovněž otázkou, zda se tím, že se na nabytí od neoprávněného ve veřejné dražbě participuje dražebník podléhající režimu veřejného práva, neospravedlňuje užití pro nabyvatele příznivější koncepci dobré víry. A to z důvodu nabyvatelovi důvěry v legálnost nabytí zajištěné takovou osobou. S ohledem na konsenzuální povahu dražby jsem však tento závěr – shodně

³⁸⁶ BORSÍK, Daniel. Nadobudnutie vlastníctva..., s. 246.

³⁸⁷ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 374.

³⁸⁸ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník - velký komentář...*, s. 133; DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 372.

³⁸⁹ Tamtéž, s. 371.

s komentářovou literaturou - zahrhl.³⁹⁰ Řešil jsem také otázku, zda neoprávněný převodce musí oplývat podnikatelským oprávněním, aby bylo možné hovořit o privilegovaném způsobu nabytí ve smyslu § 1109 písm. b) NOZ. Na základě argumentace založené především na nezávislosti uplatňování soukromého a veřejného práva dle § 1 odst. 1 NOZ a skutečnostech svědčících o zhoršení postavení poctivého nabyvatele, který na takové situaci nenese svůj podíl viny, jsem dospěl k závěru, že nikoliv.³⁹¹

Dále jsem se zabýval explikací pojmu věcí ztracených pro účely skutkových podstat § 1110 – 1111 NOZ, přičemž jsem posuzoval některé sporné situace, u nichž není zcela zřejmé, zda je pod tuto kategorii lze podřadit. Za ztrátu věci jsem označil např. situaci, kdy osoba omezená ve svéprávnosti v rozsahu tohoto omezení opustí věc, a to s ohledem na domněnku přednosti zachování vlastnického práva podle § 1051 NOZ.³⁹² Naopak z podřazení pod tento pojem jsem vyřadil případ, kdy je věc zdánlivě ztracená (jejíž nalezení není pouze dílo náhody a naopak se předpokládá, že se v budoucnu nalezne) a v takovém stavu je věc následně odcizena.

Dospěl jsem taktéž k závěru, že ustanovení § 1110 NOZ nelze označit za samostatnou klauzuli nabytí od neoprávněného, podle níž by se nabývalo vlastnické právo. Mám za to, že se jedná pouze o speciální ustanovení³⁹³ pro použité movité věci získané za průvodních okolností uvedených v § 1110 NOZ přiznávající původnímu vlastníku rozšířené vindikační možnosti při prokázání pozbytí ztrátou či svémocným odnětí. K nabytí vlastnického práva u takto získaných věcí podle mého názoru dochází na základě dikce § 1109 písm. b) NOZ. V tomto kontextu jsem nastínil vlastní interpretaci slovního spojení „získání věci“ jako splnění všech předpokladů převodu, které by za normálních okolností (kdyby převodcem nebyla osoba neoprávněná) znamenalo vznik vlastnického práva u nabyvatele a jeho zániku u převodce, nikoliv jako explicitně vyjádřený následek, tj. nabytí vlastnického práva.

Zabýval jsem se rovněž posouzením otázky, zda je třeba v tříleté lhůtě stanovené § 1110 NOZ potřeba podat žalobu na vydání věci či v ní postačí uplatnit nárok vůči poctivému nabyvateli. Souhlasím s posouzením komentářové literatury³⁹⁴ ve prospěch druhé ze zmíněných možností za předpokladu, že při uplatnění nároku původní vlastník vůči nabyvateli uvede takové skutečnosti a podpoří je takovými důkazy, na jejichž základě by v případném soudním

³⁹⁰ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 374.

³⁹¹ Pro další argumenty ve prospěch i neprospěch tohoto závěru, srov. podkapitolu 3.1.2.

³⁹² ROUČEK, František. In ROUČEK, František a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému...*, s. 389.

³⁹³ Ve vztahu k § 1109 písm. b) NOZ.

³⁹⁴ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 379.

řízení unesl důkazní břemeno ohledně pozbytí věci ztrátou či svémocným odnětím a ohledně neuplynutí více nežli tří let od okamžiku, kdy k těmto skutečnostem došlo. Vyslovil jsem taktéž názor, že za splnění výše uvedených předpokladů může být případná vindikační žaloba podána i později, nežli ve tříleté lhůtě od nedobrovolného pozbytí věci původním vlastníkem.

U věcí ztracených a svémocně odňatých získaných za okolností § 1110 NOZ jsem vyjádřil tezi, že nabyvatel k nim nabývá vlastnické právo omezené ze zákona implicitně vyplývající podmínkou podobnou rozvazovací podmínce. Splnění této podmínky by pak nastalo v případě, kdy vlastník do tří let prokáže nedobrovolné pozbytí věci, a znamenalo by zánik nabyvatelova vlastnického práva k převedené věci s účinky *ex tunc*. Vlastnické právo omezené touto podmínkou by se v jeho bezvýhradní vlastnictví přeměnilo v okamžiku neprokázání nedobrovolného pozbytí věci ve stanovené lhůtě původním vlastníkem, potažmo na základě vydržení tohoto vlastnického práva.

Řešil jsem rovněž otázku, zdali se nabyvatel použitých movitých věcí získaných za okolností § 1110 NOZ nestává pouze poctivým držitelem těchto věcí, přičemž vlastnické právo k nim nabývá k okamžiku prekluze lhůty na prokázání nedobrovolného pozbytí převedené věci ze strany vlastníka. Dospěl jsem však k názoru, že nabyvatel nabývá vlastnické právo již v okamžiku splnění obecných a speciálních podmínek (§ 1109 písm. b) NOZ) nabytí od neoprávněného, neboť se tak vedle sebe ve vyšší míře uplatní ustanovení § 1109 písm. b) a § 1110 NOZ, nežli v případě zaujetí opačného stanoviska.

Rovněž u věcí ztracených a pozbytých činem povahy úmyslného trestného činu získaných za okolností § 1111 NOZ jsem se přiklonil k závěru, že nabyvatel nabývá vlastnické právo omezené zákonnou obdobou rozvazovací podmínky, kdy při jejím naplnění dochází k obnovení vlastnického práva původního vlastníka s účinky *ex tunc*. Na rozdíl od věcí získaných za okolností § 1110 NOZ se však vlastnické právo nabyvatele k převedené věci přemění na bezvýhradní vlastnické právo pouze v případě jeho vydržení. Zhojení postavení nabyvatele pouze vydržením s sebou však přináší některé komplikace. *De lege ferenda* jsem proto navrhl konstrukci tříleté lhůty (jako u § 1110 NOZ) k prokázání nedobrovolného pozbytí, jež by mohla představovat řešení těchto obtíží.³⁹⁵

Ve čtvrté kapitole jsem se zaměřil na některé další témata související s problematikou nabytí od neoprávněného. V kontextu korektivu nabývání od neoprávněného obsaženého v § 1112 NOZ jsem řešil, jaký koncept dobré (resp. zlé) víry vylučuje možnost nabytí vlastnického práva, přičemž jsem dospěl k závěru, že je zde obsaženo pojetí nevědomosti

³⁹⁵ KOTÁSEK, Josef. K nabytí od nevlastníka..., s. 136.

v důsledku hrubé nedbalosti. V této souvislosti jsem rovněž analyzoval možnost mimořádného vydržení při aplikaci § 1112 NOZ.

Zodpověděl jsem taktéž otázku, k jakému okamžiku vzniká vlastnické právo dobrověrného nabyvatele v případě věcí nabytých od neoprávněného. Obecně se dá konstatovat, že k nabytí vlastnického práva dochází v okamžiku splnění všech zákonných podmínek nabytí od neoprávněného, zpravidla tedy k účinnosti převodní smlouvy, pokud si strany nedohodnou jinak (např. výhradou vlastnického práva).³⁹⁶ Výjimku pak tvoří ustanovení zákona, která určují vznik vlastnického práva odlišně. K nabytí cenného papíru na doručitele (§ 1109 písm. e) NOZ) dochází podle § 1103 odst. 1 NOZ k okamžiku jeho předání, v případě nabývání vlastnického práva ve veřejné dražbě (§ 1109 písm. a) NOZ) obecně dochází k nabytí vlastnického práva k okamžiku příklepu licitátora.³⁹⁷

Dále jsem došel k závěru, že nabude-li osoba neoprávněná vlastnické právo k věci, přebírá automaticky též závady vážnoucí na převáděné věci vyplývající z veřejného seznamu. Jiné závady na ni pak přechází za předpokladu, že to bylo ujednáno ve smlouvě či tak stanoví zákon nebo měla-li či mohla-li je tato osoba z okolností zjistit. To vše za předpokladu, že zvláštní zákon nestanoví jinak.³⁹⁸

V této práci jsem se snažil podat ucelený výklad institutu nabytí od neoprávněného, včetně analýzy některých dílčích problémů s tímto institutem souvisejících. Je zřejmé, že v mnoha aspektech bude obsah těchto ustanovení teprve dotvářen doktrinálním výkladem a stanovisky vrcholných soudních orgánů. Pokusil jsem se však upozornit na některá místa v této úpravě, která mohou představovat interpretační potíže, a představit též vlastní návrhy jejich řešení.

³⁹⁶ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III...*, s. 373.

³⁹⁷ Tamtéž, s. 372.

³⁹⁸ Tamtéž, s. 359.

Seznam použité literatury

Komentáře

- SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). Komentář. 3. díl.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 1260 s.
- ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek III (§ 976 až 1474). 3. díl.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 1328 s.
- HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1751 - 2054). Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 1344 s.
- LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 2400 s.
- ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. I. Obecná část.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 1736 s.
- ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. V. § 1721 - 2520.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 1700 s.
- MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek I - § 1-117. Obecná ustanovení.* 1. vydání. Praha: Leges, 2013. 720 s.
- SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: Díl V.: § 1090 - 1341.* Reprint původního vydání. Praha: CODEX Bohemia, 1998. 1011 s.
- ŠTENGLLOVA, Ivana a kol. *Obchodní zákoník: komentář.* 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. 1477 s.
- ROUČEK, František a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl II.: § 285 až 530.* Reprint původního vydání. Praha: ASPI publishing, 2002. 970 s.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář. I. svazek.* 1. vydání. Praha: LINDE, a.s., 2008. 1391 s.
- SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád: komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 1422 s.
- ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník I, II (komentář).* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. 2296 s.
- MAREK, Radan, JEŽEK, Václav. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář. § 514-544.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 464 s.

Monografie

- NOVÝ, Zdeněk. *Dobrá víra jako princip smluvního práva v mezinárodním obchodu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 207 s.
- HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1998. 198 s.
- HENDRYCH, Dušan, FIALA, Josef a kol. *Právníký slovník*. 2. rozš. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. 1320 s.
- SPÁČIL, Jiří. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. 265 s.
- HURDÍK, Jan, LAVICKÝ, Petr. *Systém zásad soukromého práva*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010. 197 s.
- HAVLAN, Petr. *Veřejné vlastnictví v právu a společnosti*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. 306 s.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s.
- BEZOUŠKA, Petr, PIECHOWICZOVÁ, Lucie. *Nový občanský zákoník - Nejdůležitější změny*. 1. vydání. Olomouc: ANAG, 2013. 376 s.
- ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan. *Občanské právo hmotné*. 5. jubilejní aktualiz. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009. 459 s.
- PETR, Bohuslav. *Nabývání vlastnictví originárním způsobem*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. 183 s.
- LUBY, Štefan. *Výber z diela a myšlienok*. 1. vydání. Bratislava: Iura Edition, 1998. 500 s.
- KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin. *Římské právo: celostátní vysokoškolská učebnice pro studenty právnických fakult*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1990. 469 s.
- KNAPP, Viktor a kol. *Učebnice občanského a rodinného práva. Svazek I*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1953. 330 s.
- RANDA, Antonín. *Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. 7. nezměněné vydání. Praha: Česká akademie pro vědy, slovesnost a umění, 1922. 340 s.
- KARNER, Ernst. *Gutgläubiger Mobiliarerwerb: zum Spannungsverhältnis von Bestandschutz und Verkehrsinteressen*. 1. vydání. Wien: Springer, 2006. 475 s.

- SZPUNAR, Adam. *Nabycie własności ruchomości od nieuprawnionego*. 2. vydání. Warszawa: Zakamycze, 1999. 215 s.
- ŠTAJGR, František. *Důkazní břemeno v civilním soudním sporu*. 1. vydání. Praha: Knihovna Sborníku věd právních a státních, 1931. 121 s.
- RANDA, Antonín. *Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém. Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Reprint původního vydání. Praha: ASPI, 2008. 581 s.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges. 2010. 912 s.
- SEDLÁČEK, Jaromír. *Vlastnické právo*. Reprint původního vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2012. 426 s.

Kvalifikační práce

- TÉGL, Petr. *Dobrá víra v občanském právu*. Praha, 2008. Doktorská disertační práce. Univerzita Karlova. Právnická fakulta. 223 s.
- DOBROVOLNÁ, Eva. *Nabytí vlastnického práva od neoprávněného v českém a rakouském právu*. Rigorózní práce. Masarykova univerzita. Právnická fakulta. 122 s.

Články z odborných časopisů

- TÉGL, Petr. K úpravě dobré víry v návrhu nového občanského zákoníku. *Bulletin Advokacie*, 2011, roč. 2011, č. 1-2, s. 36-43.
- BALARIN, Jan. Poznámky k (absenci) principu dobré víry v návrhu občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, roč. 2011, č. 1-2, s. 25 - 34.
- TELEC, Ivo. Poctivost a důvěra, dobrá víra, dobré mravy, veřejná morálka a veřejný pořádek. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 1, s. 1-6.
- ELIÁŠ, Karel. *Mobilia non habet sequelam* (O nabytí vlastnického práva od neoprávněného), *Obchodněprávní revue*, 2009, roč. 1, č. 3, str. 61 - 67.
- SKŘEJPEK, Michal. *Maxima: Nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse haberet*. *Soudce*, 2008, roč. 10, č. 11, s. 39 - 40.
- BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Nabytí vlastnického práva k movité věci od neoprávněného podle německé právní úpravy a návrhu občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 7, s. 246 - 252.

- TĚGL, Petr. Ochrana poctivého nabyvatele při nabývání vlastnického práva od nevlastníka k movitým věcem nezapsaným ve veřejných seznamech. *Ad Notam*, 2007, roč. 5, č. 2, s. 43 - 49.
- SPÁČIL, Jiří. Poctivá držba v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 2, s. 63 - 70.
- SPÁČIL, Jiří. Neznalost zákona, právní omyl a oprávněná držba. *Právní rozhledy*, 2000, roč. 8, č. 5, s. 189 – 191.
- TĚGL, Petr. Další úvahy o dobré víře v subjektivním smyslu. *Ad Notam*, 2007, roč. 13, č. 6, s. 183 – 189.
- ZVÁRA, Michael. Účinky smluvního zákazu postoupení pohledávky. *Právní rozhledy*, 2015, roč. 23, č. 9, s. 316 - 322.
- ZAPLETAL, Jiří. Zásada dobré víry a její uplatnění v soukromém právu. *Právní rozhledy*, 2006, roč. 14, č. 2, s. 60 - 64.
- PELIKÁNOVÁ, Irena. Problém převodu a přechodu práv. *Právní rozhledy*, 2001, roč. 9, č. 4, s. 141 - 151.
- TĚGL, Petr. Některé teoretické problémy nabývání od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 10, s. 343 - 352.
- PETR, Bohuslav. Zásada „nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet“ a problematika nabývání od nevlastníka. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 20, s. 695 - 703.
- HURDÍK, Jan. Dobrá víra. *Právník*, 2007, roč. 146, č. 5, s. 565 – 573.
- BEZOUŠKA, Petr. Smluvní zákaz postoupení pohledávky (pactum de non cedendo). *Právní rozhledy*, 2015, roč. 23, č. 11, s. 381 - 390.
- TĚGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. Způsob, jakým věc opustila sféru vlivu vlastníka, jako kritérium důležité pro ochranu nabyvatele při nabývání od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 120 - 129.
- VANĚK, Jakub. Nabytí vlastnického práva od neoprávněného podle nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 2, s. 44 - 48.
- DOBROVOLNÁ, Eva. Nabytí vlastnického práva od neoprávněného ve srovnání s rakouským právem. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 10, s. 348 - 354.
- BORSÍK, Daniel. Nadobudnutie vlastníctva od neoprávněného ako prejav ochrany dobrej viery v komparatívnom súkromnom práve. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 7, s. 239 - 246.

- ELIÁŠ, Karel. Vlastnické právo. Paradigmata českého pojetí pod zkušebním kamenem kontinentální právní kultury. *Právní rozhledy*, 2005, roč. 13, č. 22, s. 807 - 812.
- ELIÁŠ, Karel. Aniž křičte, že Vám stavbu bořím. *Právní rozhledy*, 2006, roč. 14, č. 8, s. 292 - 296.
- ELIÁŠ, Karel. Součást věci a příslušenství věci. *Ad Notam*, 2007, roč. 13, č. 4, s. 103 - 109.
- HOLZNER, Christian. Gutgläubiger Rechtserwerb an Nebensachen (Teil I). *JBl*, 1994. s. 511 a násl.
- KOTÁSEK, Josef. K nabytí od nevlastníka. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2005, roč. 13, č. 2, s. 132 – 136.
- KNAPP, Viktor. Nejvyšší soudní dvůr (OGH), 5 Ob 630/79. *Právní rozhledy*, 1996, roč. 4, č. 9, s. 424 - 428.
- CHALUPA, Luboš. Běžný obchodní styk ve smyslu § 196a odst. 4 obchodního zákoníku. *Právní rádce*, 2010, roč. 18, č. 3, s. 21 - 23.
- ELIÁŠ, Karel. Proč se svépomoci říká svépomoc. *Právní rozhledy*, 2003, roč. 11, č. 10, s. 494 - 498.
- FIALA, Petr, MAYER, Jindřich. Přejícná ustanovení nového občanského zákoníku k zásadě superficies solo cedit. *Ad Notam*, 2012, roč. 18, č. 6, s. 3 - 7.

Internetové zdroje

- MELZER, Filip, TÉGL, Petr. *Povinnost jednat v právním styku poctivě* [online]. Bulletin Advokacie.cz, 5. prosince 2014 [cit. 4. února 2016]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/povinnost-jednat-v-pravnim-styku-poctive?browser=mobi>>.
- SPÁČIL, Ondřej. *Nabytí od neoprávněného* [online]. Bulletin-advokacie.cz, 3. dubna 2014 [cit. 10. února 2016]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/nabyvani-od-neopravneneho?browser=mobi>>.
- PETROV, Jan. *Dle NOZ smlouvy platí: I když Vám prodám či pronájmu, co nevlastní* [online]. Jinepravo.blogspot.cz, 9. dubna 2012 [cit. 25. února 2016]. Dostupné na <<http://jinepravo.blogspot.cz/2012/04/noz-i-kdyz-vam-prodam-ci-pronajmu-co.html>>.
- DOŘIČÁK, Lukáš. *Střet vlastnických nároků v případě převodu ztracené věci* [online]. Epravo.cz, 27. května 2015 [cit. 27. února 2016]. Dostupné na

<<http://www.epravo.cz/top/clanky/stret-vlastnickych-naroku-v-pripade-prevodu-ztracene-veci-97846.html>>.

- TĚGL, Petr. *Některé aspekty úpravy veřejných seznamů* [online]. Pravniprostor.cz, 26. srpna 2015 [cit. 27. března 2016]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/stret-vlastnickych-naroku-v-pripade-prevodu-ztracene-veci-97846.html>>.

Tuzemské legislativní akty

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský, ve znění císařského nařízení č. 69/1916 Ř. z. účinném ke dni 1. ledna 1917.
- Zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví a o změně a doplnění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí.
- Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 229/1992 Sb., o komoditních burzách, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů.

Zahraníční legislativní akty

- Bürgerliches Gesetzbuch (německý občanský zákoník).
- Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (obecný občanský zákoník).
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011, o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES.

Judikatura

- Rozhodnutí NS ze dne 23. ledna 2001, sp. zn. 29 Cdo 228/200.
- Rozhodnutí NS ze dne 25. října 2004, sp. zn. 33 Odo 538/2003.
- Rozhodnutí NS ze dne 7. prosince 2004, sp. zn. 33 Odo 1244/2004.
- Rozhodnutí NS ze dne 16. března 2005, sp. zn. 33 Odo 29/2005.
- Rozhodnutí NS ze dne 30. dubna 2015, sp. zn. 33 Cdo 5167/2014.
- Rozhodnutí NS ze dne 29. června 2007, sp. zn. 22 Cdo 1330/2006.
- Rozsudek NS ze dne 23. února 1999, sp. zn. 21 Cdo 1465/98.
- Rozsudek NS ze dne 9. listopadu 2000, sp. zn. 22 Cdo 1253/99.
- Nález ÚS ze dne 11. května 2011, sp. zn. II. ÚS 165/11.
- Rozsudek NS ze dne 26. srpna 2004, sp.zn. 32 Odo 1160/2003.
- Rozhodnutí NSS ze dne 30. dubna 2008, sp. zn. 1 As 3/2008-195.
- Rozhodnutí OGH ze dne 7. února 1968, sp. zn. 5 Ob 12/68.
- Rozhodnutí OGH ze dne 7. září 1971, sp. zn. 4 Ob 588/71.
- Rozhodnutí OGH ze dne 30. ledna 1979, sp. zn. 4 Ob 594/78.
- Rozhodnutí OGH ze dne 13. listopadu 1979, sp. zn. 5 Ob 630/79.
- Usnesení ÚS ze dne 28. srpna 2001, sp. zn. IV. ÚS 112/01.
- Rozsudek NS ze dne 9. prosince 2009, sp. zn. 23 Cdo 3867/2007.
- Usnesení NS ze dne 15. března 2011, sp. zn. 28 Cdo 2264/2009.
- Nález ÚS ze dne 26. dubna 2005, sp. zn. I. ÚS 696/02.
- Rozsudek NS ze dne 9. března 2010, sp. zn. 28 Cdo 4638/2009.
- Usnesení NS ze dne 28. srpna 2007, sp. zn. 29 Odo 1216/2005.
- Usnesení NS ze dne 10. května 2012, sp. zn. 29 Cdo 1989/2011.
- Rozsudek Sądu Najwyższego ze dne 17. září 1945, sp. zn. III C 436/45.

- Rozsudek NS ze dne 22. června 2004, sp. zn. 32 Odo 964/2003.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 26. dubna 1922, Rv I 4/22 (Vážný č. 1642).

Další

- Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Obecná část nového občanského zákoníku – informační brožura* [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz [cit. 22. 3. 2016]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/MS_brozura_obecna_cast.pdf>.
- Expertní skupina KANCL. *Výkladové stanovisko č. 22 – k pojmu podnikatel podle občanského zákoníku* [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz, 9. dubna 2014 [cit. 22. února 2016]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/user_upload/Stanovisko_22.pdf>.

Shrnutí

Cílem této diplomové práce je v kontextu nové soukromoprávní úpravy uceleně a komplexně rozebrat problematiku nabývání vlastnického práva od neoprávněného k věcem neevidovaným ve veřejných seznamech.

V první kapitole si kladu za cíl uvést čtenáře do problematiky nabývání od neoprávněného přiblížením obecných teoretických východisek, z nichž tento koncept vychází. Po teoretické rovině zde vymezuji dobrou víru v obou základních podobách (s důrazem především na subjektivní pojetí a její koncepce projevující se v zákonném textu), zásadu ochrany vlastnického práva a představuji též možná řešení jejich střetu. Pozornost je věnována taktéž explikaci zásady *Nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*, z níž koncepčně nabytí od neoprávněného představuje výjimku. Dále je zde podrobena zkoumání originární/derivativní povaha tohoto nabytí vlastnického práva v kontextu českého právního řádu. Bez povšimnutí nezůstává ani terminologický posun oproti předchozí úpravě v chápání převodce jako neoprávněného nikoliv nevlastníka, jehož důvody jsou zde vysvětleny.

Druhá kapitola je zaměřena na vytknutí obecných předpokladů nabytí od neoprávněného společných všem skutkovým podstatám. Posuzuji rovněž, zda lze úpravu nabytí od neoprávněného aplikovat na pohledávky. Ve vyšší míře pak se zabývám uplatněním presumpce dobré víry v kontextu této úpravy.

Třetí kapitola je věnována jednotlivým klauzulím nabytí od neoprávněného v NOZ. Kritickému zkoumání zde podrobuji nejen zákonný text, ale rovněž komentářovou, ale i jinou odbornou literaturu zaměřující se na tuto oblast. Řešena je zde především otázka, zda se v rámci NOZ uplatní jedna univerzální koncepce dobré víry či se koncepce v jednotlivých klauzulích nabytí od neoprávněného liší. Pojednávám zde rovněž o režimu nabytého vlastnického práva k nedobrovolně pozbyté věci získané za okolností § 1110 či § 1111 NOZ, ale i o mnohých dalších aspektech předmětné úpravy.

Poslední kapitola je zaměřena na otázky související s nabytím od neoprávněného - analyzuji zde především nároky vyplývající osobám, jímž v důsledku tohoto nabytí vlastnického práva či jeho následného pozbytí bylo zasaženo do jejich majetkové sféry. Pozornost je upřena rovněž na určení okamžiku, kdy v jednotlivých případech vzniká vlastnické právo dobrověrného nabyvatele a limity, které jsou nabytí od neoprávněného zákonem kladeny.

V závěru jsou shrnuty jednotlivé poznatky a názory zjištěné a vyřčené v předchozích kapitolách této práce.

Summary

The purpose of this thesis is to comprehensively and complexly discuss the issue of acquisition of the right of ownership to a thing, not listed in a public register, from a non-entitled person.

In the first chapter I set myself the goal of introducing the reader to the issue of acquisition from a non-entitled person by describing the general theoretical grounds on which this concept is based. On the theoretical level I define good faith in both basic forms (with emphasis primarily on subjective interpretation and its concepts expressed in the legal text) and the principle of protection of the right of ownership and also present the possible solutions to conflict between these principles. Consideration is also given to explanation of the principle of *Nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*, to which the concept of acquisition of the right of ownership from a non-entitled person represents an exception. The originary/derivative character of this acquisition of the right of ownership is also examined in the context of the Czech legal order. The terminological shift compared to previous regulations, in relation to perception of the transferor as the non-entitled person and not the non-owner, the reasons for which are described herein, are also discussed.

The second chapter focuses on pointing out the general prerequisites for acquisition from a non-entitled person, common to all clauses. Consideration is also given to evaluation of whether regulations concerning acquisition from a non-entitled person can also be applied to receivables. I also discuss application of the presumption of good faith in the context of these regulations in greater detail.

The third chapter is devoted to individual clauses concerning acquisition of the right of ownership from a non-entitled person in the New Civil Code. I critically examine the legal text, as well as the commentary and other expert literature focusing on this area. The issue of whether a single universal concept of good faith is applied here in the New Civil Code or whether the concept differs in individual clauses concerning acquisition of the right of ownership from a non-entitled person. I also discuss the regime of the acquired right of ownership to an involuntarily lost item, acquired under the circumstances of Section 1110 or Section 1111 of the New Civil Code, and also many other aspects of the regulations in question.

The last chapter focuses on issues related to acquisition from a non-entitled person – I particularly analyse the rights arising to persons whose property was affected as a result of acquisition of this right of ownership or its subsequent loss. Consideration is also given

to determination of the moment the bona fides acquirer's right of ownership is established in individual cases and the limits placed on acquisition from a non-entitled person by the law. The conclusion summarises individual findings and opinions established and expressed in previous chapters of this thesis.